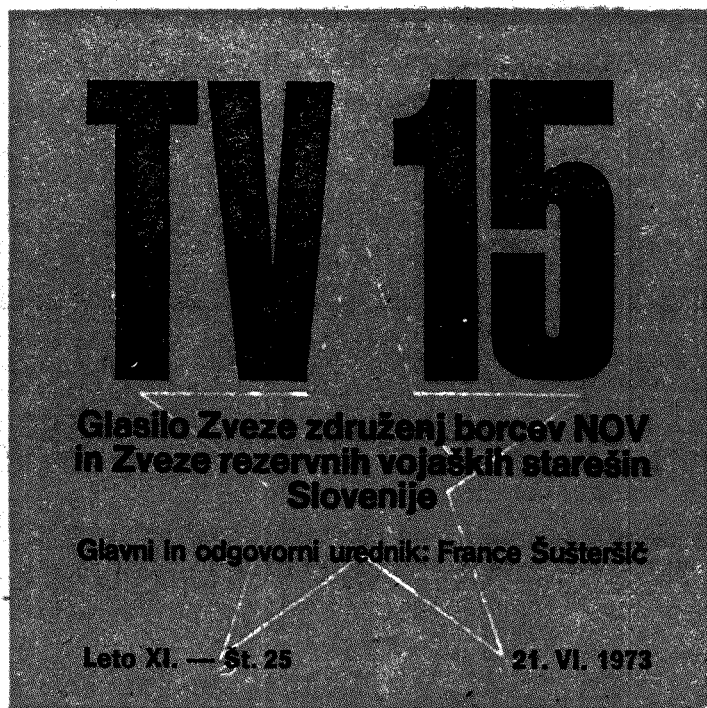
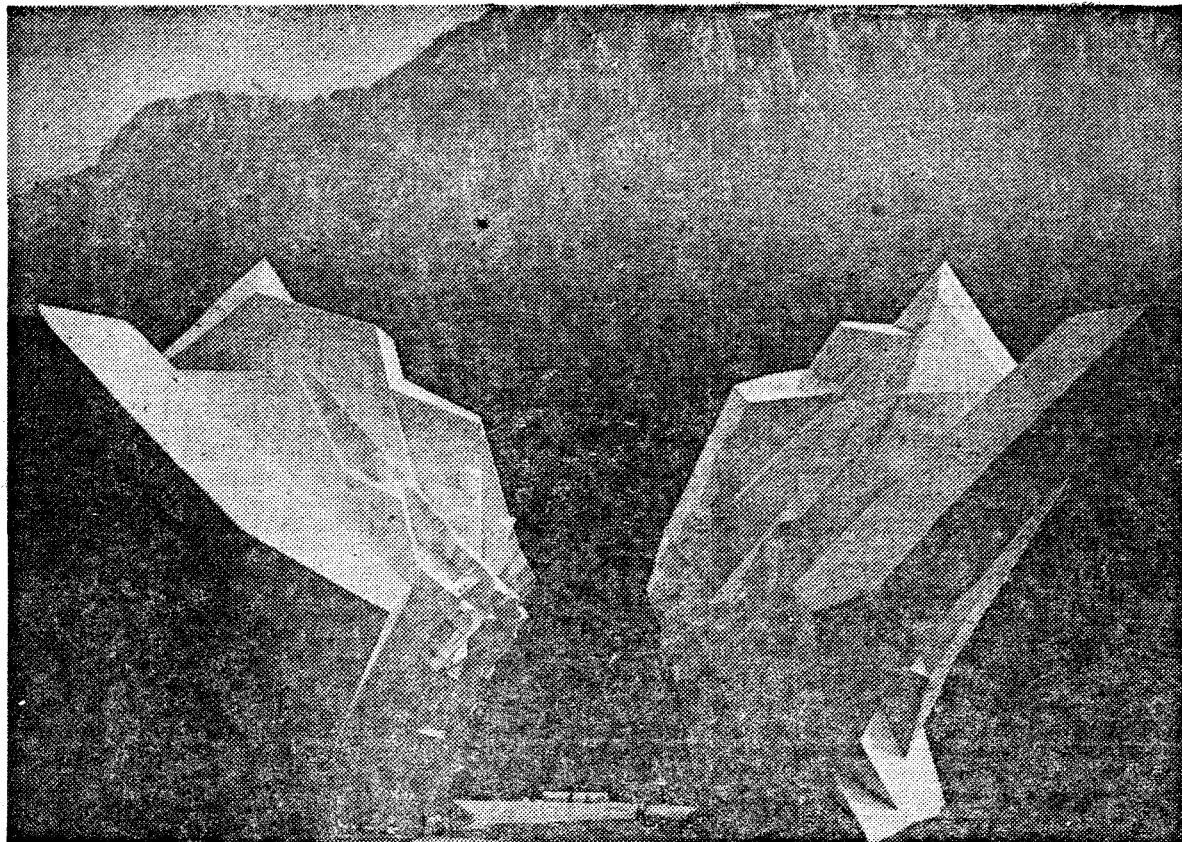

Spomenik na Sutjeski — v večno slavo junakom in žrtvam zgodovinske bitke pred 30 leti

Sutjeska 1943-1973

Kdor bi hotel mlajšemu rodu in potomcem primerno pojasniti, kaj pravzaprav pomeni ime Sutjeska, bi dejansko moral pred njimi razgrniti vso zgodovino našega narodnoosvobodilnega boja in tako pokazati, da je bila Sutjeska vrh, največja in najusodnejša preskušnja naše revolucije, njeno potrdilo in zmaga človeka nad grobim nečloveškim nasiljem. V resnici je mogoče v to besedo strniti vse, kar imenujemo NOB — Sutjeska. Zdaj, ob tridesetletnici največje, najusodnejše in najhujše naše bitke med narodnoosvobodilno vojno, je morda najtežje primerno opredeliti, z nekaj stavki dovolj poudariti bistvo Sutjeske, ker bi se pač morali vselej ogibati prigodnosti in zunanjega proslavljanja tako pomembnih zgodovinskih dogodkov. Zato bi naj tridesetletnica bila le ena izmed priložnosti, ko bi naj kakor vselej opozarjali — ne, koliko let je minilo od tedaj, marveč, da naša sedanjost sloni in prihodnost raste na takšnih temeljih, kakršni so za nas, za naš obstoj Sutjeska.

Kdor se hoče o Sutjeski na splošno, površno poučiti, bo lahko zvedel, da je bila bitka za Sutjesko pravzaprav tako imenovana peta sovražna ofenziva, ki je trajala približno mesec dni, od 15. maja do 15. junija; značilnost te ofenzive je, da je sovražnik številčno približno desetkrat močnejši, oborožen brez primerne mnogo bolj z vsem orožjem, strelivom, hrano in podprt z letalstvom, obkolil najmočnejšo skupino enot naše narodnoosvobodilne vojske na goratem, izredno težko prehodnem ozemlju, presekane s soteskami Tare, Pive, Sutjeske (med Sandžakom, Črno goro in Bosno). Nemški načrt, ki so ga imenovali »Schwartz«, je bil, da bi v obkolitvi popolnoma razbili glavno NOV. Poučeni so bili, da so bile na tem ozemlju zbrane naše najmočnejše enote pod vodstvom legendarnega Tita.

V tistem obdobju je bil že očiten prelom med vojskujočimi se silami v drugi svetovni vojni — po stalingrajski bitki, po nemških porazih v Afriki in pred italijansko kapitulacijo. Nemci so se morali že začeti bati, da bi jih zavezniki utegnili odrezati na Balkanu in stisniti v klešče od vzhoda prodirajoče sovjetske vojske. Naša narodnoosvobodilna

vojska je tistega leta postala prava vojska v navadnem pomenu besede z vojaško organiziranimi enotami, brigadami in divizijami. Prekrižala je sovražnikove načrte med njegovo četrto divizijo in skupino divizij, ki so štele okrog 16.000 borcev, zmagovito nastopala proti jugovzhodu proti Hercegovini, Črni gori in Sandžaku, nadaljna pot pa bi jo vodila v Makedonijo. Naša vojska je bila med nenehnimi pohodi in boji v več mesecih izčrpana, zelo hudo breme pa je bila zanj osrednja, tako imenovana centralna bolnišnica z nad 2500 do 3500 ranjenci in bolniki. Kakor druge enote, tako je bila tudi bolnišnica nenehno na pohodu in toliko bolj v nevarnosti, ker pač ni bila tako okretna kakor drugi borci. Tedaj se je skupina naših divizij, ki je potem izvojevala bitko ob Sutjeski ter se prebila po strašnih bojih in velikih izgubah čez Zelengoro, bojevala s sovražnikom, ki je štel približno 130.000 najbolj opremljenega vojaštva. Nemci so med obkoljevanjem ozemlja ob Sutjeski zavzeli vse pomembne vrhove, da so s topništvom obvladovali vse področje. Njihovo letalstvo je nenehno bombardiralo in obstreljevalo obkoljeno

ozemlje. Nemci so v krajih, kamor so prodri, takoj mobilizirali prebivalstvo, če ni moglo uiti, da jim je prenašalo opremo in opravljalo druge pomožne naloge. Kdor je pokazal najmanjši odpor, ga je nemudoma doletela smrt. Nemci so celo pregledovali, ali prebivalci v ženskih oblekah niso morda preoblečeni moški. Kjer so naleteli na begunce ali ranjence, so jih pri prči pobili.

Naše enote so bile 20. maja že popolnoma obkoljene. Sovražnik je napredoval proti soteskami (kanjonoma) Tare in Pive. Nastopili so usodni trenutki, ko je bilo treba v našem poveljstvu hitro, brez obotavljanja odločiti, iskati in najti smeri za preboj iz obkolitve in ko se je že zdelo, da ni več najmanjšega upanja, da bi se še mogli prebiti in rešiti centralno bolnišnico. Med ofenzivo v noči med 27. in 28. majem se je spustila s padali na obkoljeno ozemlje angleška vojaška misija (vzhodno od Zabljaka). Že čez deset dni je padel član te misije stotnik Stewart. Tistega dne je bil ranjen tudi vrhovni komandant tovariš Tito.

Naš vrhovni komandant se je v tistih dneh odlikoval kot eden vojskovodij, ki bo njihovo ime ostalo vedno zapisano v zgodovini. V obupnih razmerah, ko naši borci niso niti trenutka počivali po več dni, ko se je število ranjencev naglo množilo in ko je začelo primanjkovati že zadnje hrane tudi za najpotrebnejše ra-

njenje — konjskega mesa — je tovariš Tito spretno premeščal ter vodil enote, vselej našel najboljšo rešitev in daljnovidno ukrepal. Nikdar ni pokazal malodušnosti, vselej je znal vlivati poveljnikom in borcem zaupanje in upanje, zato pa so bili z njim vred nenehno pripravljeni na sleherno žrtve. Žrtev pa ni bilo malo. Premagovali so napore, ki so bili v pravem pomenu besede nadčloveški in jih ni mogoče opisati, zlasti si jih ne zamisliti dandanes.

Kakor je bila bitka za Neretvo dejansko boj za rešitev ranjencev, tako je bilo tudi v bitki za Sutjesko najbolj značilno, da se je največ borcev žrtvovalo, da bi rešili centralno bolnišnico.

(Nadaljevanje na 3. strani)

SPOMENIK INTERNIRANCI, UMRLIM NA NORVEŠKEM

Pod pokroviteljstvom predsedstva ZZB Jugoslavije so v nedeljo, 17. t. m., na Griču miru v Gornjem Milanovcu odkrili spomenik internirancem, ki so izgubili življenje v taboriščih na Norveškem. Poleg predstavnikov borčevske organizacije in političnih funkcionarjev so bili navzoči tudi norveški državljani, med katerimi je bil tudi glavni komentator norveške televizije. Svečanost je potekala v vzdušju prijateljstva z Norveško.

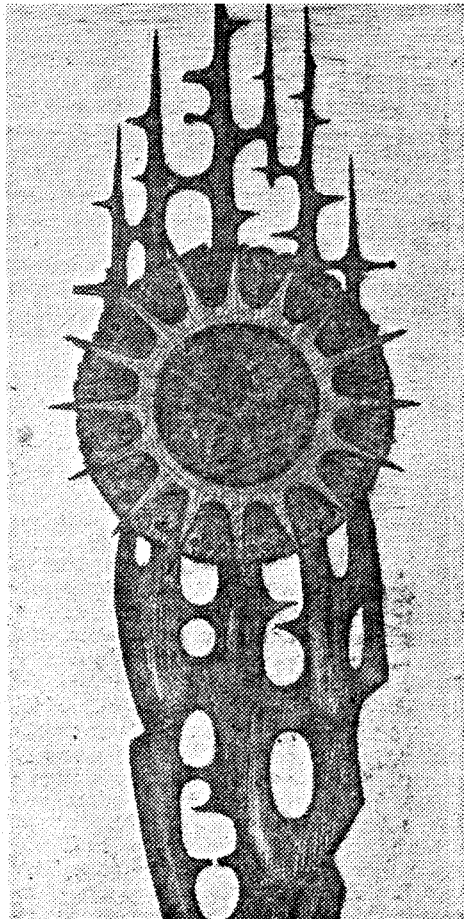
Norvežani so prinesli iz svoje domovine dvajset dreves, ki so jih posadili v bližini spomenika. Nanj so vzdali marmorno ploščo z vklesanim napisom: »Kos norveške zemlje od norveških prijateljev«. Na spomeniku — ta je delo kiparja Živorada Maksimovića — pa je še ena plošča, ki pove, komu je namenjen:

»Od leta 1942. do 1945. je nemški okupator odpeljal v taborišča na Norveškem 4500 zajetih in ranjenih partizanov ter pripadnikov narodnoosvobodilnega gibanja. Bili so iz Sumadije, Zahodne Srbije, Beograda, Zagreba, Leskovca, Niša, Toplice in Pomoravja, s Kozare, Majevice, Romanije, s Korduna, iz Banije, Like, Slavonije, Bačke, Banata, Srema, Dalmacije, s Štajerskega, Pohorja, iz Zete, Zvečana, Povardarja ...

V štiriindvajsetih taboriščih od Bergena do Karasjoka so nemški fašisti postrelili, pobesili, pomorili z lakoto, mrazom, suženjskim delom v kamnolomih in na cestah 3000 neuklonljivih Jugoslovancev.

Na povabilo Stalne konference mest so prišli na otvoritev tudi predstavniki norveških mest. Hrabro norveško ljudstvo je namreč nesebično pomagalo našim prijateljem. Vzpostavljene so bile vezi prijateljstva, ki se odražata tudi v političnih in gospodarskih odnosih med obema državama.

VL

Spomenik na Norveškem umrlim jugoslovanskim partizanom v Gornjem Milanovcu.

besede in dejanja

TUDI TO JE POSKUS

Zvezni sekretar za finance Janko Smole je izjavil, da bi morali letos razbremeniti gospodarstvo za kakšne 3 milijarde dinarjev. Računi pa so pokazali, da bo gospodarstvo z različni obremenitvami prebivalstva, s stabilizacijskimi posojili, z varčevanjem itd. prav za toliko oškodovano. Gre torej bolj za poskus, da bi na področju splošne porabe sploh nič ne spremenili in ne uredili. Ko torej predpisi omogočajo neposredno obremenjevanje gospodarstva, pa bremena preidejo na občane. Te bremenitve so že kar precejšnje — 2,4 % vsote osebnih dohodkov letos. Torej gre vendar za obremenjevanje gospodarstva.

NIN, 10. VI. 1973

NAŠA NAJVEČJA NAPAKA

Nedelavnost je največja napaka v naši državi. Nedelavne ljudi pa naša zakonodaja celo varuje. — To je dejal direktor tovarne Dalmacija-cement na nekem posvetovanju. To so v nekem listu nekako sramežljivo objavili v skromnem kottičku. Gospodarske težave, doslej največje število nezaposlenih (402.000 izmed 4.185.000 zaposlenih), nazadovanje storilnosti, slabo izkoriščen obrati, premalo izkoriščen delovni čas, izostanki z dela — vse to vendar kaže, da je v direktorjevih besedah nekaj žalostne resnice. Sicer pa lahko vsakdo vidi sam okoli sebe. Že bližnji bife, dopoldne poln obiskovalcev, človeka prepriča, kako malo pri nas spoštujejo delovni čas, kako majhna je delovna disciplina.

Dolenjski list, 14. VI. 1973

LE ZAKON?

V Sloveniji je že pripravljen osnutek novega republiškega zakona o varstvu zraka pred onesnaženjem in morda ga bomo do konca leta že sprejeli — kot zakon. Toda ali bo tudi republiški zakon doživel isto usodo, kot jo je zvezni? Bomo spet dobili zakon zaradi zakona, kar bo samo kos papirja, ki daje občanu le nešteto teoretičnih pravic in nič več?

Razumemo, da nismo tako bogati, da bi čez noč postavili na vse tovarniške dimnike drage čistilne naprave. Toda, če ne zmremo vsega takoj, si vsaj naredimo načrt za postopno izpolnjevanje naloge ... Predvsem pa naj bo že konec poplave besed o nujnosti varstva človekovega okolja in preldimo vendar že k dejanjem.

Delo, 12. junija 1973

● Z objavo osnutka za pripravo stališ in sklepov X. kongresa ZKJ se je dejansko začela javna razprava o tem najvažnejšem predkongresnem partijskem dokumentu. V prvem poglavju osnutka, ki vsebuje okrog 240 strani, so prikazani gospodarski in socialni preporočila Jugoslavije v povojni dobi, smotri in dosežki družbene in gospodarske reforme in smeri bodočega razvoja dežele. Najvažnejše naloge, ki jih bo treba reševati, so: odstranitev vzrokov gospodarske nestabilnosti, dolgoročnih problemov gospodarske in socialne strukture ter vprašanj, ki jih vsiljujejo zunanji dejavniki, in mednarodna razdelitev dela. V poglavju o razvoju socialističnih in samoupravnih proizvodnih odnosov in nalogah zveze komunistov je posvečena posebna pozornost samoupravnemu povezovanju in združevanju dela, blagovni proizvodnji in trgu, samoupravnemu načrtovanju, vključevanju v mednarodno delitev dela, sodobnemu delavskemu razredu, novemu značaju zveze, republik, pokrajin in občin. V osnutku se opozarja na nevarnost tehnokratizma in birokratizma in ugotavlja, da se je po II. konferenci zveze komunistov in pisma predsednika Tita začela ofenziva proti vsem nasprotnikom razredno samoupravnih odnosov. V zadnjem poglavju o sodobnih procesih v svetu in o bistvenih značilnostih boja za socializem in politiko ZKJ, je med drugim poudarjena dosledna privrženost Jugoslavije politiki aktivne miroljubne koeksistence in neuvrženosti.

● V Jugoslavijo je prispela na uradni obisk indijska vladna predsednica Indira Gandhi. Njen obisk bo nedvomno prispeval k še bolj razgibanemu razvoju jugoslovansko-indijskih stikov. Jugoslavija in Indija že dolga leta izredno dobro sodelujeta, vendar je prehod na konvertibilni sistem močno zmanjšal blagovno menjavo in zavrl gospodarsko sodelovanje. Obisk naj bi tudi v tem pogledu pripomogel k zboljšanju.

● Zvezni sekretar za finance Janko Smole je priporočil republikam in pokrajinam, naj v spremembah in dopolnitvah družbenega dogovora o delitvi dohodka natančno določijo, da lahko regres za letni oddih izplačujejo samo organizacije združenega dela, ki imajo v času izplačila dovolj dohodka. Če bi TOZD izplačala regres ne glede na to, bi bile posledice enake, kot če bi izplačale osebni dohodek, ki bi bil višji od tistega, ki je predviden z družbenim dogovorom.

● Izvršni odbor za gradnjo spominskega doma borcev NOV in mladine Jugoslavije v Kumrovcu je sklenil, da bodo začeli graditi ta veliki zgodovinski in rekreacijski objekt v začetku avgusta.

● Slovenske občine so izdale poziv občanom, naj predložijo podatke o svojem premoženju in o tem, kako so si ga pridobili. V pozivu je podrobno navedeno, kateri občani so to dolžni storiti. To so tisti, ki imajo premoženje, vredno več kot 500.000 dinarjev, ne glede na čas, če so si v zadnjih 10 letih pridobili premoženje, ki je vredno več kot 300.000 din, itd. V vsakem primeru pa so to dolžni storiti voljeni funkcionarji, vodilni v pravosodju, upravi in gospodarstvu ter inšpektorji raznih vrst. Prijave je treba vložiti do 30. junija.

● Po predhodnih podatkih zveznega zavoda za statistiko je Jugoslavija v maju izvozila za 3.717 milijarde dinarjev blaga, kar je za 11 odstotkov več kot v lanskem maju. Vrednost uvoza v maju pa se je povzpela na 6.180 milijard dinarjev, to je za 53 odstotkov več kot v istem mesecu lani. Od januarja pa do konca maja letos smo izvozili za 16.863 milijarde dinarjev blaga. V primerjavi z istim obdobjem lani je to za 15 odstotkov več. Uvoz v vrednosti 27.650 milijarde dinarjev pa je večji od uvoza v prvih petih mesecih lanskega leta za 40 odstotkov.

● V Tripolisu so bili pogovori med egiptovskim predsednikom Sadatom in libijskim predsednikom Gadafijem o močnem zedinjenju obeh držav, ki naj bi bilo septembra. Sadatov obisk v Libiji je sovpadel s slovesnostmi ob tretji obletnici umika ameriških čet iz libijskega letalskega oporišča Wheelus. Ob tej priložnosti sta bila v Libiji tudi ugandski predsednik Ibi Amin in Bokasa, predsednik Srednjeafriške republike.

● Na velikem predvolilnem zborovanju v Trstu je govoril tudi generalni sekretar KP Italije Enrico Berlinguer, ki je poudaril, da pomeni padec Andreottijeve vlade zmago italijanskega delavskega razreda, posebej pa še KPI. Po njegovih besedah odpira sedanja vladna kriza možnosti za politično proučitev notranjepolitičnega ravnesja, ki mora pripeljati do zloma monopolne demokratske stranke in do povečanja vpliva partije na odločanje o javnih zadevah. Berlinguer se je zavzel tudi za takojšnjo ureditev položaja slovenske manjšine. Globalno zakonska zaščita Slovencev sodi med tista vprašanja, s katerimi bi se morala nova vlada spoprijeti takoj. Treba je opustiti teorijo postopnosti, ki je vladnim strankam doslej služila le kot izgovor za prikrivanje odsotnosti politične volje za izvajanje ustavnih določil in določb posebnega statuta dežele Furlanije — Julijske krajine.

● Spor med Islandijo in Veliko Britanijo se nadaljuje. Islandija poudarja, da je navzočnost britanskih vojniških ladij v njenih vodah enaka agresiji. Britanija pa ugovarja, da njene fregate tam varujejo britanske ribiške ladje. Islandija si prizadeva, da bi na svojo stran v tem sporu pridobila tudi ZDA in druge članice pakta NATO. Zunanji minister ZDA Rogers je dejal, da je bil britansko-islandski ribiški spor povod za najnovejše islandske zahteve, naj se Američani umaknejo iz oporišča Keflavik.

● Ljudska skupščina NDR je soglasno ratificirala sporazum z ZRN, ki ureja odnose med nemškimi državama. NDR je že formalno zaprosila za sprejem v OZN. Isto je storila ZRN. V diplomatskih krogih so mnenja, da bo varnostni svet OZN sprejel prošnji obeh Nemčij, tako da bo generalna skupščina lahko glasovala o njunem sprejemu, ko se bo septembra ponovno sestala. Štiri velike sile SZ, ZDA, Britanija in Francija so že podprle željo obeh Nemčij, da bi ju sprejeli v OZN.

● V ZDA je prispel na 10-dnevni uradni obisk generalni sekretar KP Sovjetske zveze Leonid Brežnev, ki ga spremljajo zunanji minister Andrej Gromiko, minister za zunanjo trgovino Nikolaj Patolicev, minister za civilno letalstvo Boris Bugajev, ravnatelj tiskovne agencije TASS Leonid Zamjatin ter oba zunanje-politična svetovalca Aleksandrov in Cukanov. Ameriški politični krogi in tisk pripisujejo drugemu srečanju med Nixonom in Brežnevom velik pomen. Gre za bistveno etapo v razvoju dobrih odnosov med ZDA in SZ. V glavnem bodo razpravljali o gospodarskih vprašanjih in o krepitvi trgovinskih stikov med obema državama.

● V Jugoslavijo sta prispela na 6-dnevni obisk belgijski kralj Baudouin in kraljica Fabiola, ki vračata obisk predsedniku Titu in njegovi soprogi, ki sta oktobra 1970. leta obiskala Belgijo. Jugoslavija in Belgija imata zelo podobne poglede o mnogih mednarodnih vprašanjih, kar omogoča tudi plodno in vsestransko sodelovanje na tem področju. Obisk bo prispeval k nadaljnjemu razvoju dobrih dvostanskih odnosov.

Partnerja, ne rivala

Nedeljski prihod sovjetskega voditelja Leonida Brežnjeva na osemndnevni obisk v Združene države je nedvomno dogodek tega tedna; sicer pa bi njegovo »delovno srečanje« (kot ga je sam označil) z ameriškim predsednikom Richardom Nixonom lahko poimenovali kot dogodek tega meseca ali tega leta. Cela vrsta pomembnih mednarodnih dogajanj se je namreč stekala proti temu sestanku na vrhu — četudi so se poprej zdela od njega ločena. Pa niso bila.

Najprej dogajanje v Evropi: na pripravljalnem sestanku v Helsinkih so se predstavniki evropskih držav (obnem s Kanado in ZDA) naposled natančno dogovorili o poteku evropske konference o varnosti in sodelovanju. Prvi del bo že v začetku julija, torej takoj po končanem srečanju med Nixonom in Brežnevom, v finskem glavnem mestu; drugi del bo jeseni v Zenevi, tretji del pa prihodnjo pomlad znova v Helsinkih. S tem so proceduralna vprašanja v zvezi z evropsko konferenco zaključena, ostaja pa še vsebinska priprava nanjo. In to bo nedvomno ena izmed osrednjih tem pogovora med sovjetskim in ameriškim voditeljem.

Nato dogajanje na azijskem jugovzhodu, v Indokini: Nixonov »leteči pooblaščenec« dr. Kissinger ter severno-vietnamski politik Le Duc Tho sta v Parizu podpisala nov mirovni dokument, ki v 14 točkah dopolnjuje februarjskega, prav tako iz Pariza (tistega, ki je zasilno končal dolgo vietnamsko vojno). Nenehna nevarnost, da bi se Američani utegnili znova vmešati v vietnamsko dogajanje, s čemer bi učinkoviteje podprli saigonski režim svojega varovanca Thieuja, je s podpisom tega dokumenta odpadla. Negotovo premirje, ki so ga že več kot tisočkrat prekršili posamični incidenti, bo očitno ohranjeno. Odstranjena je torej »vietnamska hipoteka« in Nixon ter Brežnev se bosta lahko zdaj v miru pogovarjala o nadaljnji navzočnosti njunih dežel na tem izmučenem kosu sveta. Ta navzočnost se zna spreobrniti v sodelovanje.

Potem bližnjevzhodno dogajanje: na egiptovsko pobudo, ki je bila logičen zaključek nekajmesečne široke diplomatske ofenzive Kaira na raznih koncih sveta, se je ob šesti obletnici junjske vojne 1967 med Izraelom in arabskimi državami znova sestel varnostni svet OZN, da bi poskušal najti izhod iz slepe ulice na tem vnetljivem področju. Razprava je bila po pričakovanju burna in na trenutke napeta, toda Arabci pravijo, da so z njo zadovoljni, češ da je večina navzočih držav pokazala razumevanje za njihove zahteve. Toda po devetih dneh so razpravo prekinili — dva dni pred prihodom Brežnjeva v ZDA. Nadaljevala se bo znova sredi julija, torej po končanem vrhunskem srečanju med Nixonom in Brežnevom. To pomeni, da je svetovna

organizacija priznala stvarnost, ki vlada danes v svetu, in omogočila med obema državnikoma, da s svojimi močmi pripomoreta k razreševanju tega zapletenega problema, v katerem imata oba svoje interese (ZDA na izraelski, SZ pa na arabski strani). Sicer pa je več sodelujočih v razpravi o Bližnjem vzhodu v varnostnem svetu podprlo možnost, da bi obe veliki sili odigrali pomembnejšo vlogo v razreševanju krize. Ni izključeno, da bosta Brežnev in Nixon pripravila kakšen nov predlog za prekinitev šestletnega položaja »ne vojna, ne mir«, saj sta to sama pred časom obljubila in imela, vsak s svoje strani, več državiških stikov, ki so jima omogočili, da sta o problemu dobro seznanjena.

Naposled gospodarsko dogajanje: tako na Vzhodu kot na Zahodu je bilo pred washingtonskim srečanjem med Nixonom in Brežnevom cela vrsta visokih državniških. V ZDA so bili številni voditelji Zahodne Evrope, medtem ko se je s francoskim predsednikom Pompidoujem sestel Nixon na Islandu. Pri vseh teh srečanjih je šlo za skupno zahodno dogovarjanje o gospodarskem — pa tudi o političnem sodelovanju s SZ in drugimi vzhodnoevropskimi državami. Hkrati je šlo pri tem za odstranjevanje medsebojnih navzkrižij in za iskanje čim bolj enotnega jezika za skupen nastop. Po drugi strani pa je bilo v Pragi nedavno vrhunsko srečanje predstavnikov vzhodnoevropskih držav, ki sodelujejo v gospodarski skupnosti SEV. Tudi tu je šlo za medsebojno gospodarsko ter politično dogovarjanje pred vrhunskim srečanjem med Nixonom in Brežnevom.

To pomeni, da imata tako Nixon kot Brežnev pooblastilo skupnosti držav, na katere čelu stojita, za res kompetentno razpravo o celi vrsti vprašanj — ki bodo kaj lahko odločala o usodi sveta v prihodnjih letih. Kajti ZDA in SZ sta preveliki državi, da bi se dogovarjali le o medsebojnih stikih. Četudi bo pogovor potekal tudi o tem.

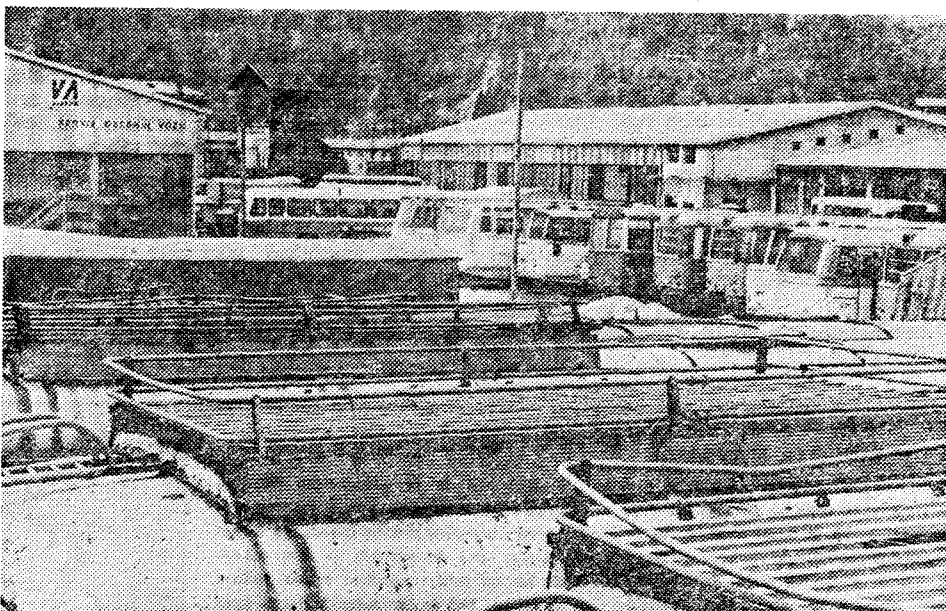
Osnovne poteze tega sodelovanja je začrtalo njuno moskovsko srečanje lani maja, ko je bil sklenjen ameriško-sovjetski sporazum o nadaljnjih stikih s celo vrsto spremljajočimi protokoli. Odtlej pa do danes so Sovjeti in Američani sklenili že kakih deset dvostranskih sporazumov o tehnološkem, znanstvenem, gospodarskem, energetskega in drugem sodelovanju. Bistvo tega sodelovanja je v naslednjem: obe državi sta na raznih področjih dosegli že tolikšen napredek, se toliko razširili v svetu, se vključila v tako velika (in draga) prihodnja načrtovanja, da ne moreta biti več izolirani ena od druge; SZ potrebuje ameriško tehnologijo, njihove znanstvene dosežke, stroje, izkušnje — ZDA pa potrebuje sovjetske energetske vires, surovine, pa tudi prostrano tržišče. V Moskvi ustanavljajo podružnice ameriških bank, ki bodo pomagale pri sovjetskih gospodarskih načrtovanjih; sklenjenih je bila vrsta dogovorov o tehničnem sodelovanju; Američani se zanimajo za sovjetski naravni plin in druge surovine.

Seveda pa bo šlo dogovarjanje najbrž še širše — predvsem na dveh za današnji svet izredno pomembnih področjih: na področju žitne krize, ki se pojavlja v svetu, in na področju energetske krize, ki čedalje bolj grozi razvitim državam. Na žitnem področju je že bilo sklenjenih nekaj pomembnih sporazumov; ZDA so pomagale prebroditi sovjetske težave zaradi pomanjkanja žita; lahko pa se zgodi, da bo na tem področju prišlo še do bolj dolgoročnih dogovarjanj. Podobno pa utegne biti tudi z energetskimi vprašanji.

Večina komentatorjev se strinja v oceni, da bo to srečanje pomenilo nadaljnji korak k vsesplošnemu popuščanju napetosti v svetu: SZ in ZDA, ki sta bili v preteklosti, v času »hladne vojne«, rivala, postajata zdaj partnerja. Medtem ko je prišel Hruščev pred 14 leti v ZDA odstranjevat iskre morebitnega svetovnega požara, pa je prišel zdaj Brežnev postavljat temelje miroljubnega sodelovanja. Upajmo lahko samo, da bo ta pogovor na štiri oči sčasoma pripeljal do mirnega pogovora na sto in več oči, kolikor jih danes ustvarja svetovno politiko.

KOMENTATOR

naši delovni uspehi

Transportno podjetje VIATOR je na Jesenicah zgradilo dve veliki remontni halli, kjer bodo popravljali lastna transportna vozila in popravila osebnih avtomobilov. (Besedilo in fotografija Branko Blenkuš)

Kako se vojaškim invalidom šteje zavarovalna doba s povečanjem

Po naših predpisih se šteje s povečanjem praviloma zavarovalna doba, ki je prebita na delovnih mestih, na katerih je delo posebno težko in za zdravje škodljivo ali na katerih zavarovanci po dopolnjeni določeni starosti ne morejo več uspešno delati zaradi fizioloških sprememb, ki pri njih nastanejo. V tej zvezi govorimo o benificiranih delovnih mestih.

Nekaterim zavarovancem pa se zaradi njihovih osebnih lastnosti zavarovalna doba šteje s povečanjem ne glede na to, na kakšnem delovnem mestu jo je zavarovavec dopolnil, ker predpostavljamo, da zavarovancu že njegova osebna lastnost otežuje delo oziroma zahteva od njega večje napore. Med takšne zavarovance spadajo tudi vojaški invalidi.

Po določbi 40/a člena temeljnega zakona o pokojninskem zavarovanju, ki je bil v veljavi do 31. decembra 1972, se je zavarovalna doba štela s povečanjem tudi zavarovancem — težjim invalidom. Za težjega invalida se je štela tudi zavarovalna doba vojaški vojni invalid in zavarovanece mirovni vojaški invalid od I. do IV. skupine. Tem zavarovancem je vsakih 12 mesecev dela šteto za 15 mesecev zavarovanja; zavarovalna doba se jim je zaradi invalidnosti povečala torej za četrtino. Pogoj je bil, da je tak zavarovavec dejansko delal poln delovni čas oziroma delovni čas, ki je bil po predpisih o delovnih razmerjih izenačen s polnim delovnim časom. Pogoj je še bil, da je moral biti tak zavarovavec v delovnem razmerju najmanj 5 let po pridobitvi lastnosti invalida od I. do IV. skupine.

Zakon o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Ur. list SFRJ, št. 35/72), katerega določbe se uporabljajo od 1. januarja 1973, je prinesel glede tega nekaj novosti. Tu se bomo dotaknili samo spremembe, ki zadevajo vojaške invalide.

Po novih predpisih se šteje zavarovalna doba s povečanjem vojaškim invalidom I. do VI. skupine. Na novo so torej te ugodnosti deležni vojaški invalidi V. in VI. skupine. Druge določbe so ostale nespremenjene: vsakih 12 mesecev dejanskega dela se šteje za 15 mesecev zavarovalne dobe, starostna meja, ki je predpisana za pravico do starostne pokojnine, se zmanjša za eno leto za vsake 5 let takšnega dejanskega dela. Zmanjšuje se starostna meja, ki je predpisana za starostno pokojnino kot splošna meja. To pomeni, da se ne zmanjšuje starostna meja, ki je določena za starostno pokojnino za borca NOV pred 9. 9. 1943 oziroma do 13. oktobra 1943. Pogoj je še vedno, da se takšnemu zavarovancu dejanska zavarovalna doba šteje s povečanjem le v primeru, če je prebil na delu skupaj najmanj 5 let od dneva, od katerega se jim je z odločbo priznala lastnost vojaškega invalida. Po posebnih določbi 75. člena zakona o temeljnih pravicah iz pokojninskega in invalidskega zavarovanja se vojaškim invalidom V. in VI. skupine šteje s povečanjem tudi tista zavarovalna doba, ki so jo prebili na delu pred 31. decembrom 1972.

Kako bodo zavarovanci — vojaški invalidi V. in VI. skupine uveljavili to svojo novo pravico? Uveljavljali jo bodo s predložitvijo svoje odločbe, s katero jim je bila priznana vojaška invalidnina V. oziroma VI. skupine. Omenjena ugodnost pa velja tudi za že upokojene vojaške invalide. Že upokojeni vojaški invalidi V. in VI. skupine pa morajo to svojo ugodnost uveljavljati pri podružnici skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja na območju katere živijo, če so upokojenci skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja v SR Sloveniji. Če prejmejo pokojnino od kakš-

ne druge skupnosti, bodo zahtevali spremembo pokojnine pri svoji skupnosti.

Nova ugodnost pa še ne pomeni, da se bo zaradi tega vsakemu upokojenemu vojaškemu invalidu V. in VI. skupine znesek pokojnine dejansko povečal. Navedimo nekaj praktičnih primerov. Upokojeni vojaški invalid je borec NOV pred 9. 9. 1943 in ima točno 35 let pokojninske dobe; njegova pokojnina znaša točno 85 odstotkov njegove pokojninske osnove. Denimo, da se mu bo zavarovalna doba povečala tako, da bo imel skupaj 38 let. Njegova odmerjena pokojnina se bo povečala za 3 odstotke, ker se po novih predpisih za polno pokojninsko dobo odmerjena pokojnina poveča za 1 odstotek za vsako leto nad polno pokojninsko dobo, vendar skupaj največ za 5 odstotkov. Drugi primer: prav tako borec pred 9. 9. 1943 — invalid V. ali VI. skupine ima 30 let pokojninske dobe. Po tej dobi odmerjena pokojnina znaša 75 odstotkov pokojninske osnove, vendar se mu tako odmerjena pokojnina tako poveča, da znaša 85 odstotkov osnove. Če se mu bo zaradi štetja zavarovalne dobe s povečanjem pokojninska doba povečala npr. za 3 leta, se mu bo odmerila pokojnina v višini 81 odstotkov osnove in se potem povečala na 85 odstotkov. Skupna pokojnina torej ne bo nič večja. Tretji primer: vojaški mirovni invalid ima prav tako 30 let pokojninske dobe. Njegova pokojnina znaša 65 odstotkov od osnove. Če se mu bo zaradi štetja zavarovalne dobe skupna pokojninska doba zvišala na 33 let, se mu bo odmerila nova pokojnina v višini 71 odstotkov osnove. Četrty primer: mirovni vojaški invalid ima 36 let pokojninske dobe. Njegova dosedanja pokojnina znaša 77 odstotkov osnove. Če se mu bo skupna pokojninska doba povečala na 41 let, bo njegova na novo odmerjena pokojnina znašala 85 odstotkov osnove, tako odmerjena pokojnina pa se mu bo povečala še za 1 odstotek.

Od kdaj bo šla nova povečana pokojnina? Glede tega je treba uporabiti določbo tretjega odstavka 183. člena statuta skupnosti. To pomeni, da se nov znesek pokojnine izplačuje od prvega dne naslednjega meseca po vložitvi zahteve in še za šest mesecev nazaj. Ker veljajo nove določbe od 1. januarja 1973 dalje, se novi znesek pokojnine izplača največ od 1. januarja 1973 dalje. Upokojencu, ki bo torej vložil zahtevo najkasneje do 30. junija letos, se bo novi znesek pokojnine izplačal od 1. januarja dalje; če bo vložil zahtevo v mesecu juliju, bo šlo izplačilo od 1. februarja. Zaradi tega naj upokojenci — vojaški invalidi V. in VI. skupine čimprej vložijo zahteve, da se jim pokojninska doba na novo izračuna in po njej odmeri nova pokojnina. Svoji zahtevi morajo priložiti odločbo o priznanju lastnosti vojaškega invalida oziroma prepis te odločbe.

JANEZ ERJAVEC

Dne 14. t. m. je baletno-folklorna skupina osnovne šole Vič-Ljubljana na poti v Benetke, kamor je odšla na izlet ob koncu šolskega leta, obiskala tudi nekdanje fašistično taborišče Gonars. Naš sodelavec fotoreporter Edi Selhaus, ki pridno spremlja njihovo delo, nam je posredoval posnetek tega obiska. Na fotografiji: polkovnik Jovan Vujošević-Loka — vodja jugoslovanske komisije, ki pripravlja ureditev spominskega obeležja tam umrlim Jugoslovanom — pojasnjuje mladim iz osnovne šole Vič-Ljubljana delo imenovane komisije.

Sutjeska 1943-1973

(Nadaljevanje s 1. strani)

Po tem se je predvsem ravnalo poveljstvo, čeprav bi strategija tedaj narekovala, da bi bilo boljše prepustiti ranjence njihovim usodi ter kar najhitreje izpolniti strateške in taktične naloge, da bi se prebili. V tem je prava veličina Sutjeske — predvsem boj za človeka, za človečnost. Zato pa je tudi zgodovina še toliko bolj obsodila sovražnika, ki je imel načrt, da bi v obkolitvi uničil našo vojsko — ker so Nemci krvoločno pobijali ranjence, kjerkoli so naleteli nanje.

Ranjenci centralne bolnišnice so konec aprila, po devetdesetih dneh pohoda, prispeli na osvobodeno ozemlje v Sandžaku in Orni gori. Tedaj — začetek maja, jih je bilo okrog 3000. Razen tega so brigade in divizije imele še svoje ranjence (v vsaki diviziji jih je bilo po prečno 150). Tako je bilo tedaj v operativnih enotah okrog tisoč ranjenih borcev. Do srede maja, dva tedna, so ranjenci počivali in se zdravili, ne da bi se dan za dnem mučili na pohodih. Tedaj pa se je spet začelo ... Bolnišnico je

bilo treba ves mesec strašne bitke nenehno preseljevati, dokler je končno niso rešili pri preboju na Zelengori. Sedemnajstega maja so začeli preseljevati ranjence s Čelebića, z desnega brega Tare, zadnjega ranjenca pa so spravili čez reko 29. maja. Bolnišnico so naselili na kamniti, neprijazni Pivski planoti. Prve dni je bilo tam okrog 2000 ranjencev. Naslednje dni je število ranjencev hitro naraščalo. Hrane je čedalje bolj primanjkovalo in umrljivost ranjencev je naraščala. Na dan je umrlo do dvajset ljudi. Razmere so se tako poslabšale, da proti koncu ni bila mogoča več primerna organizacija bolnišnice kot disciplinirane ustanove. Sedma divizija je 6. junija dobila nalogo, naj nadaljuje pospešen pohod proti Sutjeski in Zelengori, s seboj pa naj vzame ranjence, kolikor jih je že prešlo čez Pivo. Vsi drugi ranjenci, konjeniki in pešci, pa bi se naj ustavili na desnem bregu Pive. Sedmega junija so bili ranjenci, ki so bili še sposobni za hojo, na Vučevem in prehodu čez Pivo, naslednji dan pa je sedma divizija spremljala okrog tisoč ranjencev. Devetega junija je sedma divizija prispela s 700 ranjenci nad Sutjesko in tam prenočila. Medtem je tretja divizija prišla na Vučevo, da bi poiskala in pobrala skrite ranjence. Desetega junija zjutraj so Nemci odrezali bolnišnico od sedme divizije. Večino ranjencev so ujeli in jih takoj postrelili. Po vseh naporih, da bi rešili ranjence, se jih je končno prebilo 600 po požrtvovalnosti sedme divizije. Ranjenci so umirali na vsej dolgi, strašni poti. Med 10. in 15. junijem so Nemci zagrešili najgrše hudodelstvo nad nemočnimi ranjenci v Tjentištu. Med ranjenci so bile številne žrtve tudi zdravniki, bolničarke in drugi; bolnišnica je izgubila polovico sanitetnega osebja. Padlo je okrog 200 bolničark in 30 zdravnikov.

Toda številke same na sebi ne morejo izraziti vsega tega, kar se skriva za imenom Sutjeska. Vse to, karkoli bo še kdo kdaj povedal o tej epopeji, bo ostalo medlo pred resničnostjo, ki jo globlje lahko občutijo le še žive priče Sutjeske.

Dragi tovariš, draga tovarišica!

Pošiljamo ti na ogled tednik »TV 15«, glasilo ZZB NOV in ZRVS Slovenije. Prepričani smo namreč, da ti je list organizacije, katere član si, potreben, in da ga boš tudi sicer rad vzel v roke, saj boš našel v njem marsikaj, kar te zanima: od sodobnih aktualnosti ter novic doma in po svetu do spominov na partizanska leta, obrambne vzgoje ter priprave na splošni ljudski odpor.

»TV 15« je najcenejši slovenski tednik, saj je treba odšteti za enoletno naročnino nanj le 42,00 dinarjev.

Vsem naročnikom je na voljo pravna posvetovalnica pri uredništvu, ki jim brezplačno odgovarja na vprašanja bodisi v listu ali z dopisom.

List objavlja tudi nagradne križanke; če imaš srečo, ti lahko žreb prinese lepo nagrado, vsekakor pa ti bo vsaka križanka v razvedrilo.

Če boš list dobro prebral, ti bo gotovo všeč. In če nam številke, ki ti jo pošiljamo, ne vrneš v roku 7 dni, te bomo šteli za naročnika in ti tako olajšali naročitev.

Tovariško te pozdravljamo!

UPRAVA »TV 15«

To je besedilo pisma, ki ga zadnje tedne pošiljamo hkrati z našim listom nekaterim članom in članicam ZZB NOV z željo, da bi postali naši stalni naročniki.

Naslove teh tovarišev in tovarišic nam posredujejo združenja borcev NOV in VVI. Na našo prošnjo nam je že več kot 80 združenj poslalo seznam svojih članov, iz katerih je razvidno, kdo še ni naročen na »TV 15«. Za uslugo se jim lepo zahvaljujemo.

Nameni te naše akcije je povečanje naklade lista, ki je sicer trenutno za slovenske razmere precej visoka (42.000), a bi bila lahko še višja. Čim večja je namreč naklada, tem bolj trdna je materialna podlaga lista, ki omogoča za vse znosno naročnino.

V pičlih treh mesecih smo tako pridobili več ko 3.200 novih naročnikov. Na žalost pa je med člani ZZB NOV tudi precejšnje število takih, ki list iz nerazumljivih razlogov zavrnejo že pri prvi številki. Zanimivo je, da ga zavračajo zvečine gmotno bolj stoječi, medtem ko ga socialno šibkejši sprejmejo oz. naročajo. Naročnina, ki jo je treba odšteti, torej ni poglobilni razlog zavračanja!

Odločno odklanjamo očitke — pojavljajo se zlasti v Ljubljani — da list vsiljujemo, saj se lahko vsakdo prostovoljno odloči, ali bo postal naročnik ali ne. Tudi druga uredništva si pomagajo na ta ali podoben način širiti svoja glasila.

Vsiljujemo ga torej ne, smo pa zelo razočarani, če nam list zavrne ta in ta član ZZB NOV ali ta in ta ustanova (npr. šola), ki bi ji s pridom rabila ne samo kot zanimivo branje, temveč tudi pri prenašanju revolucionarnih tradicij na mlade rodove.

Prepričani smo, da je »TV 15« potreben ne samo članom ZZB NOV, temveč tudi drugim ljudem, zlasti pa mladini, šolam, knjižnicam itd.

UPRAVA »TV 15«

INDUSTRIJA
STAVBNEGA
POHIŠTVA

RIBNICA

KOMPLETNO STAVBNO POHIŠTVO ZA VAŠO HIŠO — OKNA — VRATA — POLKNA — VHODNA IN GARAŽNA VRATA.

Prodaja na kredit — popust za devize. Informacije 87 212

PROSLAVA 30-LETNICE ŠLANDROVE BRIGADE

V nedeljo, 1. julija 1973, ob 10. uri bo v Grižah pri Zalcu zbor šlandrovcev ob 30-letnici ustanovitve brigade v okviru praznovanja občinskega praznika občine Zalec. Vabimo vse nekdanje borce brigade in aktiviste, ki so delovali na operativnem območju brigade. Govoril bo prvi politični komisar brigade Mitja Ribičič — Ciril. Borci naj se zberejo eno uro pred začetkom proslave. Osebnih vabil ne bomo pošiljali.

ODBOR ŠLANDROVE
BRIGADE

Naš plebiscit v taborišču

Januarja in februarja 1943 so začeli fantje in moške na Primorskem množično odhajati k partizanom. Oblastniki so se ustrašili tega gibanja in razglasili so prisilno mobilizacijo. Vojaške in karabinjerske patrulje so lovile vse moške po naših krajih in jih odganjale v Oglej (Aquila, Akvileja). Tam je bilo pri vojakih veliko naših rojakov s Primorskega, ki so jih tja segnali razorožene. Vojašnice in druge hiše so bile natlačene z ljudmi tudi po okoliških vaseh. Med to množico sem bil tudi jaz.

Približno po mesecu dni, odkar so nas segnali v ta kraj, so nas Italijani začeli razvrščati v delavske čete. (Prilagam fotografijo skupine naših ljudi, ki so jih nastanili v stari cerkvi, Posamezniki iz te skupine so bili dodeljeni v četo za gozdarska dela. Zadnje dni maja, so jih poslali na Sicilijo.)

Našo četo so poslali na Sicilijo. Tja smo prispeli po več postankih. Tedaj so zavezniški pogosto bombardirali Mesinski preliv, tako da potovanje na Sicilijo ni bilo tako preprosto. Prispeli smo junija v precej veliko vas na strmem pobočju, okrog 5 km v zaledju od Tirenskega morja. Naša četa se je nastanila v tesnem gradiču, tako da smo se tlačili tudi v kletih. Sicilija je bila zaostala dežela in v vasi je vladala revščina. Ljudje so nas sprva gledali z nezaupanjem. Kmalu pa so spoznali, da nismo takšni, kakršne nas jim je prikazovala propaganda pred našim prihodom. Seznanili smo se z življenjskimi razmerami Sicilijancev. Ženske so bile pravzaprav sužnje. Bile pa so dobrosrčne in marsikatera je prepustila odrezek krušne nakaznice temu ali onemu izmed nas, češ jaz delam tu tebi, tvoja mati pri vas pa mojemu sinu. To je bilo treba omeniti, ker smo hudo stradali. Kar smo dobili iz vojaških kotlov, je bilo vselej premalo. Nekateri so si tešili najhujšo lakoto celo s samimi limonami, kar je imelo večkrat neprijetne posledice.

Čez mesec dni po mučnem čakanju v negotovosti so nas končno odpeljali prve dni julija na delo v gorski kraj severno od Etne. Najprej si je moral vsak vod zase postaviti kolibo za bivališče — kar izvejevja. Delati smo začeli prav na dan, ko so se zavezniški izkrcali na Sicilijo. Bili smo dirvarji; pripravljali smo metrska, večinoma hrastova drva. Tudi tam hrana ni bila nič boljša. Dobivali pa tudi nismo prav nobene dodatka, niti cigaret ne. Zavedali pa smo se, da vse to ne bo moglo dolgo trajati.

Kaj kmalu smo zaslišali grmenje zavezniškega orožja, kar nam je nadomeščalo novice, saj sicer nismo mogli zvedeti prav nič, kaj se je dogajalo po svetu. Tudi letala so preletavala večkrat, tako da smo se morali pogosto potuhniti v gozdu.

Dne 30. julija je prispel ukaz, da moramo hitro zapustiti kraj in se umikati v smeri kot italijanska in nemška vojska. Italijani, oficirji in vojak, ki so nas dotlej stražili in nadzirali, so se nemudoma spustili v brezglavi beg. V tej zmedu nam ni

bilo težko uresničiti že dolgo zasnovanega načrta. Naša četa je štela okrog 120 mož in nad polovico se nas je napotilo v nasprotno smer, da bi se čimprej vdali zavezniški vojski. Na tem področju je operirala 5. ameriška armada. Hodili smo razkropljeni v manjših skupinah, da bi ne padli med umikajoče se Italijane in Nemce.

Po dveh dneh smo prispeli do prvih vrst ameriške pehote. V skupini nas je bilo dvajset. Takoj so nas odgnali v bližnjo vas. Bili smo kaj čudna vojska — brez orožja in vojaške cunje so visele na nas. Takoj so nam naložili delo; odstranjevali smo morali razne ovire ob okopih. Ze naslednji dan je bil žrtev mine — min je bilo vse polno — rojak Hvalica, doma nekje od Ročinja.

Tam je bilo veliko ameriških ranjencev, v vojaški bolnišnici. Slovence, ki smo bili večinoma s Tolminskega in z Idrijskega, so zaposlili v tej bolnišnici. To delo smo opravljali z veseljem, čeprav je bila sprva težko, saj smo stregli ranjencem, ki so topli naše sovražnike. Zdravstveno osebje nas je zelo cenilo. Vodja bolnišnice nam je obljubil, da bo po vojni obiskal Jugoslavijo. Med ameriški vojak, ki smo jih imeli v taborišču, so bili tudi slovenskega rodu, sinov naših izseljencev z Dolenjskega. Američanom smo dopovedovali, da nismo Italijani, čeprav smo nosili italijanske uniforme. Ko so zavezniški zasedali italijanski »škorenje« in se je bolnišnica morala seliti za vojsko z otoka, so nas hoteli vzeti s seboj, česar pa ni dovolilo poveljstvo v Palermu, ker smo bili vojni ujetniki. Zato so nas sredi septembra izročili poveljstvu taborišča ujetnikov v Palermu.

Taborišče je bilo na dvorišču vojašnice v zasilnih barakah. Tam je bilo precej Primorcev in Istranov. Hodili smo delat, večinoma v pristanišče razkladat ladje. Hrana je bila slaba, večinoma konzervirana, zato so ujetniki obolevali.

Nekateri Slovenci so bili že nad dva meseca v taborišču in imeli so nekakšen odbor. Domenili smo se, da bomo skušali pri upravi taborišča doseči, naj bi nas ločili od italijanskih ujetnikov. To ni šlo tako gladko. Popisati je bilo treba vse Slovence. Bilo nas je okrog 400 in tako se niso mogli upirati naši zahtevi. Premestili so nas v neko, še ne dograjeno vojašnico v predmestje mesta St. Rocco. Tam smo bolj prosto zadihali. Tudi kuhinjo smo imeli svojo. Prav tako smo imeli lastno poveljstvo.

Nedaleč od tam so živeli tudi nekateri naši bivši izgnanci. Imeli so boljše stike s svetom kot mi, zato smo od njih zvedeli, da se je nekje v zasedni Italiji pripravljala zbirališče (baza) vojnih ujetnikov in internancev. Vroče smo želeli, da bi se čimprej vrnili v domovino, česar pa nam ameriško poveljstvo ni omogočilo. Še bolj so nas gledali po strani, ker smo si na rokave našli trakove, zastavice s peterkokrako zvezdo in z napisom »Yugoslav partizan«. Dovoljevali pa so raznim četniškim in monarhističnim vohljačem stare Jugoslavije, da so nas

Skupina primorskih Slovencev v izgnanstvu

prihajali snubiti, naj bi stopili v kraljevo vojsko. Večina izmed nas je vedela, katera vojska se dejansko bojuje v Jugoslaviji proti našim sovražnikom, zato niso nič opravili med nami. Ko so naleteli na splošni odpor in ker smo se v navzočnosti ameriških oficirjev izrekli za našo narodnoosvobodilno vojsko, so se hoteli nad nami maščevati z raznimi spletkami.

Po vsem tem nas je ameriško poveljstvo sredi decembra 1943 poslalo na vzhodno obalo Sicilije. Tam so se nam pridružili še rojaki, ki so prispeli iz Catanije. Nismo vedeli, kam nas bodo poslali. V pristanišču nas je sprejela angleška straža. Hudo smo bili razočarani, ko se je ladja usmerila proti Afriki. Ze med potovanjem smo slišali, da nas pošiljajo v Afriko kot kaznjence. Prispeli smo v Bizerto ponoči. Kmalu so nas stlačili na tovornjake in nas odpeljali v neznan kraj — ponoči nismo mogli videti, kam nas sploh vozijo. Vožnja je trajala nekaj ur. Stresli so nas v neko taborišče in nam zagrozili, da se ne smemo približati ograji — sicer počti strel. Šele ko se je zdanilo, smo zvedeli, da smo bili v taborišču nekje pri Tunisu, v Cassar Saidu. Taborišče je bilo razdeljeno na več oddelkov. Ujetniki so bili raznih narodnosti — Francozi, Arabci, Poljaki, Nemci in celo en Rus.

Angleški stražarji so nas že prvega dne nekaj odbrali, da smo morali opraviti ne navadno delo: zvišati ograjo iz bodeče žice, ker nam niso zaupali. Težko bi opisal dogodke v tem taborišču. Hrane skorajda nismo prejeli. Vsakdo se je hranil kakor je vedel in znal. Najbolj ponižujoče se nam je zdelo, da smo hodili prosjačit za ostanke hrane v italijanski oddelki. Italijanskih ujetnikov je bilo veliko. Naši fantje so se v tem taborišču tudi spopadli z esesovci in fašisti, ki so nosili svoje znake — kljukasti križ in liktorsko sekiro. Strgali in pomendrali so jim te znake. Taboriško poveljstvo je moralo na naš protest premestiti fašiste in nacistične v drugo taborišče.

Razmere so se potem počasi zboljšale. Dovolili so nam, da smo hodili na prostovoljno delo zunaj taborišča. Začeli so nas ceniti, ko so videli, da znamo dobro delati, česar niso pričakovali, ker smo bili tako klavirni v cunjastih uniformah. Ščasoma smo si pridobili zaupanje. Zlasti smo se jim priljubili z nastopi pevskega zbora. Iz tega zbora se je pozneje razvil pevski zbor Srečko Kosovel. Zelo smo bili veseli, ko je slovenska pesem napravila vtis tudi na Angleže.

Ko smo imeli že precej urejeno življenje, so nas nekega dne popisali in ugotovili, kakšne poklice imamo. Sredi februarja 1944 so nas okrog 50 poslali v neko taborišče v Alžirjo. Tudi to taborišče je bilo ograjeno z bodečo žico in tam je bila že poprej večja skupina Slovencev. Tam so nas prvič odkar smo bili v ujetništvu, preoblekli. Dobi-

li smo angleške uniforme, perilo in delavske obleke. Imeli smo svojo kuhinjo in nasploh smo svobodno zadihali. Delali smo v mehaničnih delavnicah. Sestavljali smo razne avtomobile. Sestavne dele so dovažali iz Anglije in Amerike. V okolici pa so bila tudi »pokopališča« vojaških vozil, izločenih iz prometa. Ta vozila smo razstavljali na kose.

Naš pevski zbor se je tudi tam zelo uveljavil in poveljstvo je bilo tako še bolj zadovoljno z nami. Uspešno smo delovali in prirejali tudi kulturne prireditve. To pa je motilo nekatere fašiste v bližnjem taborišču italijanskih ujetnikov. Nekega dne so napadli enega naših tovarišev, Karla Kavčiča s Črnega vrha. Pretepli so ga tako, da je zaradi posledic umrl. V našem taborišču je zavladala velika ogorčenost in če bi ne posegla vmes angleška policija, bi naši ljudje s fašisti temeljito obračunali.

Bilo je nekega dne maja 1944, ko nas je obiskala v taborišču misija NOV Jugoslavije. Veseli smo jo sprejeli in ji zaupali svoje želje. Kmalu potem, naslednji mesec, nas je obiskal neki angleški oficir v spremstvu še nekaterih ljudi. Vprašali so nas, za koga se bomo opredelili; na izbiro nam je bilo, da se izrečemo za nevtralistično, za kralja ali za Titovo vojsko. Posamez, drug za drugim smo šli skozi šotor, kjer je sedel oficir in zapisoval naše izjave. Vsi, razen enega, edinega, smo se izrekli za NOV Jugoslavije.

Po tem dogodku so se razmere hitro spremenile v našo korist. Prišli smo si smeli peterokrake zvezde, ki smo si jih naredili sami iz blaga, kakršnega je pač kdo imel. Kmalu potem nas je poveljstvo popisalo. Vse, ki so bili izučeni kakšnega poklica, so čez nekaj dni poslani v letalske delavnice pri Alžirju. Izmed 900, kolikor nas je bilo v taborišču, so nas približno polovico konec junija 1944 poslali v Napulj, od tam pa v Gravino, kamor smo prispeli prve dni julija. Tam so bile ustanovljene brigade in druge enote — tankisti, artileristi itd., ti pa so potem odhajali v domovino. Nekaj iz naše skupine nas je bilo dodeljenih 4. prekomorski brigadi v transportno četo na letališču pri Bariju. Ko je bila tam razpuščena sovjetska baza, so našo četo prve dni decembra 1944 premestili na zemunsko letališče. Dodeljeni smo bili bataljonu za službo na letališču. Ko je bila prebita sremska fronta, smo nadaljevali pot proti zahodu. Del naše čete je bil nekaj časa na nekem letališču na Madžarskem. V domovino smo se vračali po nemški kapitulaciji čez Avstrijo in nato na letališče v Veliko Gorico pri Zagrebu. Prve dni avgusta smo bili starejši letniki demobilizirani.

To je zelo na kratko opisana pot, kakršno smo prehodili številni Primorci in Istrani med vojno ter tako prispevali svoj skromni delež za osvoboditev domovine.

MIHAEL RUTAR

fotografija z vprašajem

Tudi tokrat objavljamo fotografijo s partizanskega mitinga. Radi bi vedeli, v kateri vasi je bila posneta, ob kakšni priložnosti in kdo jo je posnel. Seveda bi nam bilo zelo dobrodošlo, če bi dobili tudi podatke o posameznih udeležencih mitinga.

Padel je kot žrtev izdaje

Ivan Jošt je bil doma iz Lipovca. Do izbruha druge svetovne vojne se je šolal na združni šoli v Ljubljani; njegov življenjski smoter je bil, da bi postal napreden organizator kmetijstva.

Ze nekaj dni po razpadu stare Jugoslavije so ga zaprli v gestapovski zapor v Celju. Junija so ga izpustili. Nadaljeval je naloge osvobodilnega gibanja, ki jih je prevzel že v zaporu. Upravičeno ga lahko prištevamo med prve organizatorje vstaje v našem kraju. Razno orožje, ki ga je dobil od vojakov propadle jugoslovanske vojske, je skril, še preden so ga zaprli. Ko je bil spet prost, je nadaljeval zbiranje orožja in nato orožje oddal za 1. celjsko četo. V vrstah OF je sodeloval pri prvih akcijah v Ljubecni in Trnovljah. Julija je prevzel skrb za »tehniko«, ki so jo preselili iz škofjeloške tovarne v Lipovec. Bil je izredno poštvovalen. Ni bilo le enkrat, da je napravil po 80 km čez mejo nemškega in italijanskega okupatorskega področja, ko je prenašal v nahrbtniku razno tiskarsko gradivo, da je tehnika lahko delovala. Dne 6. januarja 1942 je po-

stal žrtev izdajalca; zaprli so ga v samico v mariborskih zaporih. Tam je trpel nad tri mesece. Vzdržal je junaško vsa zaslisevanja. Potem so ga poslali v Mauthausen Guzen. V Guznu so ga dodelili na najtežje delo v kamnolomu. Med nepopisnim trpljenjem je zbolel za tuberkulozo. Prestavili so ga v Mauthausen. V bolniški baraki je bil odbran za »zdravniško« usmrtev. Naša delovna skupina je takrat delala blizu bolniških barak. Nekega dne smo zagledali večjo skupino bolnikov, ki so se komaj držali na nogah, nekatere pa so morali nositi. Omalhalo so na poti proti ambulantni. Med njimi smo opazili živega okostnjaka — Ivana, ki so ga nosili. Revirski pazniki so bolnike razvrstili drugega za drugim, da so jih polagali na mizo, kjer so dobili injekcijo v srce. Ivan ni prišel več na vrsto na mizo — tik preden bi ga naj položili pod rabljevo roko, je ugasnil zadnji plamenček njegovega življenja. Truplo so vrgli na voz k številnim drugim, ki so jih odpeljali v krematorij. Tako je umrl naš soborec Ivan, ki ga ne bomo nikdar pozabili.

MILAN KOŽUH

Prispevki za dom v Kumrovcu

Slovenija vino, Ljubljana, obrat Jeruzalem Ormož, 13.914,30 din; Osnovna šola Matija Valjavec Predvor, 895,10 din; osn. šola Vinko Megla — Odranci, Lendava, 400 din; papirnica Količev, 249,60 din; SGP Pionir, Novo mesto, 30.000 din; Planika — Kranj, 12.930 din; OOS VVZ Malči Beličeve, Ljubljana, 200 din; tiskarna PTT Ljubljana, 2.000 din; osn. šola Maksa Bračiča, Cirkulane, 853,40 din; osn. šola Tone Znidaršič — Ptuj, 312 din; Dijaški dom Ptuj, 299 din; osn. šola dr. Franja Zgeca, Dornava — Ptuj, 280,15 din; osn. šola Danile Kumar — Ljubljana, 864 din; Kolinska — Ljubljana, 10.000 din; fakulteta za strojništvo Ljubljana, 1.000 din; OOS Drogerija, Ljubljana, 800 din; ZPT — rudnik Zagorje, 8.800 din; tovarna elektro-porcelana Izlake, 5.000 din; občinski komite ZKS Zagorje, 6.000 din; obč. odbor RK Zagorje, 500 din; obč. konf. SZDL Zagorje, 500 din; OOS SAP Zagorje, 100 din; OOS Liscia — podružnica Zagorje, 300 din; obč. odbor ZZZ NOV Zagorje, 423 din; KO ZZZ NOV Cilniše — Zagorje, 230 din; OOS SVEA, Zagorje, 250 din; SZDL Zagorje — Selo (občau), 2.577 din; osn. šola Ljuba Serčerja — Ig Ljubljana, 360 din; osn. šola Toneta Tomšiča Ljubljana, 480 din; knjižotisk Novo mesto, 480,95 din; obč. javno pravobranilstvo N. mesto, 163,70 din; OOS Galeš Ljubljana, 436 din; klinična bolnišnica za psihiatrijo Ljubljana, 818 din; osn. šola Franc Osojnik — Ptuj, 610,10 din; rep. zavod za zaposlovanje Ljubljana, 200 din; DE PTT — Cigalčeva — Ljubljana, 1.620 din; osn. šola Prule Ljubljana, 400 din; obč. odbor ZZZ Lendava, 4.535 din; konfekcija Logatec — kolektiv, 830 din; Elektrotehna — Ljubljana, 1.953 din; OOS SZDL enote Center Ljubljana, 950 din; KO ZZZ NOV Jurovski dol, 2.883,60 din; OOS družb. dejavn. zavarovalnice Maribor, 915 din; otroški vrtec Murska Sobota, 1.725 din; KO SZDL Rogasčevci, 7.733 din; ZMS osnovne šole Petrovec, 446 din; borec in občani Dolga Poljana, 505 din; KO ZZZ NOV Kamna Gorica, 950,30 din; KO ZZZB in SZDL Ljubno — Otoče, 880 din; mestni odbor ZZZ NOV — Bled, 6.450 din; osn. šola Radomirje, 1.510 din; obč. odbor ZZZ NOV Ljutomer, 420 din; krajevni odbor ZZZ NOV Tribuč — Črnomelj, 415 din; obč. odbor ZZZ NOV II. Bistrica, 55,65 din; obč. odbor ZZZV II. Bistrica, 280 din; aktiv ZMS tovarne modnih oblačil TIP-TOP Krka, 385 din; aktiv ZMS osn. šole Višnja gora, 333 din; aktiv ZMS ISKRA — Dobropolje — Grosuplje, 108 din; aktiv ZMS osn. šole Stična, 1.216 din; KO ZZZ NOV Vimoj — Štari trg ob Kolpi, 155 din; delavska univerza Koper, 125 din; Tinka Skrbinek, Slov. Bistrica, 50 din; Stanko Cebular, Zg. Poljčane, 50 din; KO ZZZ NOV »Prežihov Voranc« Maribor, 343 din; obč. odbor ZZZ NOV Laško, 1.152 din; ZZZ NOV Breze, 1.216 din; PTT — enota Laško 60 din; LB enota Laško, 60 din; železniška postaja Prevalje, 160 din; ZZZ NOV Bregansko selo — Brežice, 2.795 din; krajevna skupnost Pertota — Murska Sobota, 400 din; osnovna šola A. Zupančiča — Murska Sobota, 500 din; občinsko javno tožilstvo — Kranj, 1.000 din; gostinstvo podjetje Astoria Maribor, 1.000 din; kmetijski zavod Maribor, 500 din; opekarna Košaki, Maribor, 1.000 din; Modna hiša — Ljubljana, 3.000 din; osnovna šola Črnomelj, 500 din; Induplati Jarše, 2.920 din; temeljna kulturna skupnost Domžale, 1.000 din; odvetniška zbornica Slovenije — Ljubljana, 6.330 din; občinsko sodišče v Lendavi, 320 din; SO Ljubljana — Center, 685 din; osnovna šola »Jože Moškrič«, Ljubljana-Jarše, 370 din; OOS »Izohirka«, Ljubljana, 440 din; VVZ »Kolezija«, Ljubljana, 322 din; »Gradis« centrala — Ljubljana; »Mercator« Ljubljana Kavarna »Evropa«, 520 din; Cigan Vena »Lovski dom«, Zg. Bistrica; OOS din; gradbeni servis Slov. Bistrica, 780 din; OOS »Intesa« — Maribor, PE Pekarna Poljčane, 260 din; KO ZZZ NOV »Jurovski dol«, 100 din; Ciril Florjančič, Železniki — Kranj, 100 din; OOS »Merkur« — Kranj, 3.303 din; Mladinska org. osn. šole »Slandrove brigade«, Domžale, 250 din; osn. šola »Janko Kersnik« Brdo-Lukovica, 250 din; kraj. skupnost Zg. Ščavnica, 1.087 din; osn. šola Otona Zupančiča, 1.948,10 din; ekonomska šola Murska Sobota, 400 din; KO SZDL Dokležovje, 1.224 din; ekonomska šola — Murska Sobota, 2.790 din; KO ZZZ NOV Apače, 756 din; OS repub. sekr. za notr. zadeve, Ljubljana, 3.616,30 din; ZZZ NOV obč. Litija, 57.800 din; OOS zavarovalnica Maribor,

1.000 din; tehn., elektr., strojna, tekstilna šola Maribor, 1.000 din; KO ZZZV Jarenina-Jakob, 50 din; cestno podjetje Ljubljana, 15.000 din; obč. odbor ZZZ NOV Lendava, 500 din; osn. šola Sempeter — Zalec, 333,35 din; »Petrole«, Ljubljana, 10.000 din; Biro — 71 — Domžale, 500 din; skupščina občine Celje — prorač. 50.000 din; krajevna skupnost Prule, 1.000 din; vet. postaja Posavje — Lj.—Polje, 300 din; OOS »Volna« — Laško, 2.295 din; KO ZZZ NOV Krka, 280 din; OOS kom. zavoda za zaposl., Ljubljana, 370 din; kraj. org. SZDL »Stadion«, Lj.—Bežigrad, 1.600 din; KO ZZZ NOV »Stadion«, Lj.—Bežigrad, 520 din; OOS šolski izobr. center, Ljubljana, 330 din; KSR »Spalniki«, Ljublj., 200 din; OOS PTT Ljublj., 265 din; osn. šola Semič, 250 din; osn. šola neznanih talcev Dravograd, 400 din; Demšar Jože, Železniki, 20 din; KO ZZZ NOV Priboče — Črnomelj, 60 din; gost. podj. »Grad« Mokrice — Brežice, 479 din; osn. šola »Ivan Spolenjake«, Ptuj, 285 din; KO ZZZV Rotovž — Taki — Maribor, 500 din; hotel »Krim« — Bled, 1.000 din; Odbor ZB NOV Pameča Slov. Gorice, 400 din; šolski gradbeni center »Borisa Kidriča« Maribor, 1.617,15 din; odbor ZZZ NOV »Otok« Celje, 2.645 din; osnovna šola »Prežihov Voranc« Ravne na Koroškem, 170 din; Baraga Justina, Kočevje, 100 din; gostilna »Trčak Franja«, Makole — Zg. Lože, 50 din; Ivan Mohorič, Zg. Poljskava, 50 din; OOS — osn. šole Laporje, 290 din; osn. šola Hajdina, 507,80 din; osn. šola Videm pri Ptuj, 460,50 din; kolektiv kom. obč. ZKS Ptuj, 222,50 din; učenci osn. šole Starše, 328 din; kolektiv »Gradis«, Lj., 1.075 din; KO ZZZ NOV Kodeljevo — Ljubljana, 1.139 din; ZZZ NOV občine Ormož, 610 din; Sonja Lokar, Ljubljana, 170 din; množične organ. krajevne skupnosti Lavrica, 2.945 din; osn. šola »Jože Moškrič« — Lj.—Jarše, 412 din; »Avtomontaža« — Ljubljana, 2.900 din; Emba — Ljubljana, 560 din; kolektiv v GP »Tehnika«, Lj., 10.090 din; organizacije IG pri Ljubljani, 1.164 din; komite obč. konf. M. Sobota (kolektiv), 150 din; OOS kom. zavod za zaposl. Ljubljana, 300 din; OOS Savske elektrarne, Ljubljana, 1.000 din; »Novotehna« — N. mesto, 2.253,50 din; Jože Kozelj, pečarstvo Slov. Bistr., 50 din; obč. odbor ZPM Domžale, 500 din; OOS »Tamiz«, Mengeš, 1.890 din; optik — Milan Maretič Skofja Loka, 20 din; »Konus« Slov. Konjice, 18.570 din; G. G. Slov. Gradec, 1.550 din; PTT Novo mesto, 2.000 din; Kom. zavod za zaposl. Novo mesto, 500 din; »Nigrad« Maribor, 1.500 din; ZZZV Kolezija, 170 din; OOS skupšč. obč. Slov. Gradec, 995 din; osnovna šola Brusnice, 431,80 din; osnovna šola Ruše, 196 din; društvo upokoj. Store — Teharje, 3.873 din; osn. šola Dramlje, 210 din; osn. šola »Draga Kobala«, Maribor, 285 din; obč. odbor ZZZ NOV »Malenik« — Maribor, 3.820 din; »Borovo« — Kamnik, 100 din; Zvanut Bernard — Koper, 100 din; vzgojni zavod »Fivore Vatovec«, Strunjan, 350 din; osn. šola »Alojz Keheš«, Lj.—Sentvid, 650 din; OOS — M. poslov — Ptuj, 335 din; splošna vodna skupnost, 1.005 din; KO ZZZ NOV Veržje 4.396,50 din; obč. javno tožilstvo Ptuj, 269 din; OOS — hotel »Levi«, Ljubljana, 920 din; osn. šola — Smartno — Slov. Bistrica, 130 din; otroški vrtec Slov. Bistrica, 340 din; zavod za solstvo SRS — PE Dravograd, 40 din; obč. odbor ZZZV Celje, 1.240 din; OOS TIP-TOP Ljubljana, 2.500 din; OOS Cankarjeva založba, Ljubljana, 980 din; »Tegrad«, Ljubljana, 1.410 din; postaja milice Lj.—center, 853 din; OOS gozdni obrat — Kamnik, 2.010 din; VVZ »Najdihojce«, Ljubljana, 500 din; OOS — elektro Ljubljana-okolica, 500 din; Mernik Anton, zidar, Slov. Bistrica, 50 din; osn. šola »Nada Cilenšek«, Celje, 590,85 din; VVZ »Janko Herman«, Zalec, 802,60 din; osn. šola Fram, 300 din; ZZZ NOV obč. Trebnje, 18.500 din; ZZZ NOV obč. Trebnje, 500 din; »Ljudski magazin«, Prevalje, 500 din. Skupno zbranih prispevkov do 12. 6. 1973 je 3.245.974 din.

Odbor za gradnjo spominskega doma borcev NOV in mladine Jugoslavije v Kumrovcu se zahvaljuje za prispevke in prosi darovalce, da prostovoljne prispevke nakažejo na tekoči račun. štev. 50100-678-46402 Odbor za gradnjo v Kumrovcu pri RO ZZZ NOV Slovenije.

PRISPEVAJTE K GRADITVI SPOMINSKEGA DOMA BORCEV NOV IN MLADINE JUGOSLAVIJE V KUMROVCU — DOM BRATSTVA IN ENOTNOSTI JUGOSLOVANSKIH NARODOV IN NARODNOSTI!

Medicinci, padli v NOB

Ladislav Legiša

Rodil se je 23. februarja 1919 v Gorici. Starši — oče je bil železničar — so se pred vojno najprej preselili iz Gorice na Rakke in nato v Maribor, kjer je Ladislav leta 1938 končal gimnazijo. Na medicinsko fakulteto se je vpisal šele v šolskem letu 1941—1942 v Ljubljani, kjer je bil pred tem v pilotski šoli. Med okupacijo je bil v Ljubljani, kjer so ga poskušali mobilizirati belogardisti. Ker se pozivu ni odzval, so ga odpeljali v koncentracijsko taborišče Gonars. Ob razpadu Italije se je vrnil iz taborišča hudo izčrpan, a je kmalu odšel k partizanom. Od tedaj ni bilo glasu od njega. Šele dve leti po končani vojni je mati Antonija izvedela, da je bil Ladislav ranjen v boju na Kočevskem Rogu kot borec 3. čete 3. bataljona Gubčeve brigade in je nato po štirih dneh zdravljenja v partizanski vojni bolnišnici umrl 18. oktobra 1943.

Obveščamo vse sorodnike 7. maja 1944 v Zagorju ob Savi ustrelenih talcev, da bo izvedena prestavev spominske plošče s Stajnarjeve hiše na zgradbo Vzgojno varstvenega zavoda, to je natanko na kraj zločina.

Spominska svečanost v ta namen bo 3. julija 1973 ob 10. uri dopoldne.

Vabimo tudi občane Zagorja, da se te svečanosti udeležijo.

Občinski odbor ZZZ NOV Zagorje ob Savi

PROMETNO
HOTELSKO
TURISTIČNO
PODJETJE
VIATOR
LJUBLJANA

TURISTIČNA DEJAVNOST: v turistični agenciji VIATOR in poslovalnicah v Ljubljani, v Kranjski gori, na Jesenicah, na Bledu, na Vrhniki, v Kamniku, v Ravnah, v Slovenj Gradcu, v Ljutomeru in v Zagrebu.

brest cerknica
industrija pohištva jugoslavija
telefon 791-080 telex 31-167

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Cesarjevo »milostljivost in pravičnost« pa dokazuje naročilo, da morajo biti obešeni vsi uporniški voditelji, začetniki upora, če ne morejo dokazati, da so bili prisiljeni udeležiti se upora. — Po hrvaško-slovenskem kmečkem uporu leta 1573 je bilo precej takšnega dokazovanja — kakor je izpričano z listinami — da so se posamezniki hoteli rešiti smrti, toda to je bila (kakor pravimo dandanes) navadno le formalnost. Oblastniki so se krvoločno znašali nad ljudmi, nemočnimi ujetniki, in krvniki so imeli precej več dela kakor pa sodniki, ki bi naj raziskovali, kdo je bil »kriv« in kdo ne. O »kakšni« »humanosti« tedanje družbe pač ni mogoče govoriti.

Najhujša in najkoristnejša kazen pa se je cesarju zdela uvedba večnega davka, ki bi naj opominjal podložnike na večne čase pred neodpušljivim grehom, kakršnega so zagrešili uporniki s svojo nepokorščino. Ta davek je v urbarjih imenovan »puntarski pšenin«. Cesar je naročil, da mora vsak podložnik plačevati od kmetije po 2 do 3 pšeniga zemljiškemu gospostvu. Prav tako so bili dolžni plačevati »puntarski pšenin« tudi podložniki deželnega kneza, ne le deželnih stanov — torej prav vsi podložniki. Tu ni bilo treba prav nič raziskovati, kdo se je udeležil upora, marveč je upor tako posredno postal vir dohodkov — »za večne čase« — fevdalne gospode. Cesar je ukazal, da morajo tudi vsi prebivalci mest in trg, meščani, ki so prostovoljni pristopili h kmečki zvezi, plačati kazen po deset renskih goldinarjev. Toda cesar je bil »pravičen«; to kazen bi naj odmerili tako, da bi deset goldinarjev znašalo poprečje — bogatejši bi naj plačali več. Pametno in koristno, ne le »pravično«: tako je bilo več upanja, da bodo kazen lažje iztisnili iz ljudi.

Toda če se je cesar že ukvarjal s tem, kako bi naj iz podložnikov iztisnili kar največ ob tako ugodni priložnosti, je to storil korenito. Zato je ukazal še, da morajo davek, nekakšno dopolnilo splošnega kazenskega »uporniškega davka« plačati tudi vsi podložniki, ki se sploh niso udeležili upora. Zemljiško gospostvo z »neomadeževanik« podložniki je moralo plačati od vsake kmetije po pol goldinarja in od vsakega kmetiji dodanega zemljišča četrt goldinarja. Prav tako niso bili davka oproščeni meščani, ki se niso udeležili upora.

Cesar je pri tem seveda moral pokazati tudi svojo vladarsko, državniško modrost in še s tem utemeljiti novo strahotno davčno breme. Davčne dohodke je namreč cesar

Skupine oboroženih kmetov

namenil v »našo (beri: cesarjevo) in naših dežel splošno korist, namreč za popolno onemogočenje kmečke nepokorščine, za zavarovanje meja proti Benečanom in za zavojevanje Furlanije. Enako hočemo nato z vsem koristimi in dohodki Furlanije zgraditi utrjeno obmejno obrambo proti Turkom, Benečanom in kmetom...« Vidimo torej, da je cesar med »sovrážneke« cesarstva uvrstil — kaj pak! — tudi kmete. V obrambo proti kmetom — menda pradžvsem — pa je ukazal zgraditi dve orožarni — v Gradcu in Ostrovici — ter okrepiti vojsko.

Priznati je treba, da cesar vendar ni bil tako neumen in tako zagrizen kot tedanje omejeno plemstvo, zavarovano v svoje velikaštvo in že po svoji naravi ter položaju sovražno ljudstvu ter kmetu. To vidimo s cesarjevega pisanja, ko omenja pglavitne vzroke kmečkega upora, češ da ste vi (fevdalna gospoda) na svojih gospostvih zvečali redne davjate in služnosti, da ste (podložnike) obteževali tudi z davki, nekateri morda čez mero, kakor so nam jih (cesarju) stanovi potrdili in izročili; da ste jih (kmete) na (sodnih) razpravah po gospostvih preostro kaznovali in jih razzen tega menda obremenjevali s krivično tlako. Četudi je upor zdaj potlačen, je treba skrbeti, da v prihodnje ne bi spet izbruhnila takšna nepokorščina in upor, kar je nevarnost, če glede omenjenih pritožb ne bo reda in prave mere.

Cesarja so sicer deželni stanovi zasipavali z dolgimi poročili, ki so z njimi na vse pretege blatili kmete in skušali dokazati, da to sploh niso ljudje, tako da bi bila vsaka obzirnost to te »drhalie« pravi greh; vendar kaže, da je cesar kljub vsemu rajši verjel kmetom kot pa gospodi. Saj pa jo je tudi lahko dobro poznal — izkušenj z njo je imel pač dovolj. Vedel pa je tudi, da ni bila nič boljša od njega, a da je v svoji oblastnosti puščala uzde vsem svojim razvadam in samovoljnosti.

Plemstvo je tudi tokrat ostalo zvesto samo sebi in ni nikakor mirno požrlo cesarjevih očitkov. Nikdar ni hotelo priznati, da je povzročilo upore s svojo samopašnostjo, brezobzirnostjo in krivičnostjo do kmetov — kmetje so bili zmeraj grešni kozli. Zato pa se tudi ob tej priložnosti niso strinjali s cesarjevimi nasveti in predlogi. Iz listin o sklepih kranjskih deželnih stanov, ki so zasedali v Ljubljani 24. avgusta 1515, vidimo, kaj so odgovorili cesarju v pismu. Predvsem so poudarili, češ da se je cesar popolno-

(Nadaljevanje na 6. strani)

Slovenska partizanska pesem v Benetkah

Za sosednjo Italijo je zadnje čase značilno prav gotovo to, da vse njene napredne sile iščejo poti za skupen nastop proti silam mračnjajstva, ki spet dvigajo glavo. To velja za vse antifašistične stranke. Najpomembnejšo vlogo v tej smeri ima glavna delavska stranka, tj. komunistična, ker je tudi po številu članstva ena najmočnejših, iz odporiškega gibanja pa ima tudi sloves glavnega organizatorja za boj proti fašizmu. Tudi zdaj je postala aktualna enotnost, »unità«, enotnost vseh naprednih ljudi, tako doma kot v drugih deželah. V tem duhu poteka letošnji »Festival nazionale de l'Unità«, ki ga je KPI priredila v Benetkah, četudi je formalno posvečen glasilu stranke, dnevniku »L'Unità«.

Letošnji festival poteka v posebno svečanem obeležju zaradi poudarka na boju proti neofašizmu. Zato je kršćanskodemokratski župan Benetk poskrbel, da je mestna občina šla organizatorjem v vsem na roko. Neofašistični in liberalni odborniki so hudo ugovarjali, podžupan, prav tako kršćanski demokrat, pa jim je odgovoril tako, da je poslal vodstvu festivala pozdravno brzojavko. Prireditve potekajo na devetih mestih in bodo trajale do 24. junija. Čudovit in za nas presenetljivo ne naveden je pogled na to aristokratsko mesto, zavito v rdeče in državne zastave. Skoraj v vsaki mestni četrti je videti zabavišne prostore, javna gostišča in odre. Iz programov je razvidno, da bodo imeli do konca tedna koncerte, nastope pevskih zborov in folklornih skupin, gledališke predstave, moderni, balet in javne pogovore s političnimi voditelji. Nastopili bodo tudi sovjetski plesalci iz Gruzije z narodnimi plesi. Poseben poudarek so letos posvetili Romuniji; vsak dan imajo Romuni po en nastop.

Posebna čast je bila letos izkazana nam Jugoslovanom. Na festival so povabili Partizanski pevski zbor iz Ljubljane. Z njegovim nastopom v soboto popoldne se je

začela manifestacija. Nepozaben je bil pogled na veliki trg Campo Santo Stefano, polni ljudi z zastavami. Iz 65 grl je zadonelna Internacionala, nato pa še dve pesmi evropskih osvobodilnih gibanj. Navdušenje se je stopnjevalo, ko so naši pevci posve til prelepo Brigata Garibaldi glavnemu govorniku Giancarlu Paietti, velikemu borcu proti fašizmu in članu direkcije CK KPI. Po otvoritvenem nastopu našega zbora so govorili predstavniki antifašističnih gibanj Grčije, Portugalske, Nemške demokratične republike, Sovjetske zveze, Romunije, Čileja, Kube in Jugoslavije. Nato je govoril Giancarlo Paietta, ki je obravnaval prizadevanja Zveze komunistov in našega delavstva za zgraditev samoupravné družbe. V ime nu CK ZKS je govoril predsednik komisije za mednarodne odnose Vlado Šestan. Razumljivo je, da so se naši pevci v tako svečanem vzdušju prav posebno izkazali.

Ob prihodu v Benetke smo doživeli prvo prijetno presenečenje. Skupina mladih ljudi je na obrežju začela peti partizansko »Bella, ciao«. Naši fantje so pristopili k njim drug za drugim, da je zadonelo daleč naokoli. Takoj so ugotovili, da smo jugoslovanski partizani. Ti mladinci so bili doma iz hribovske vasi nad Vicenzo. Naši

Naslovna stran prospekta za festival »L'Unità« v Benetkah

JESENICE

USPEŠNO IZPOLNJENA OBVEZNOST

Na osnovnih šolah so uspešno končali letošnjo akcijo za zbiranje starega papirja. Izkupek so namenili za graditev Doma borec v mladine v Kumrovcu. Prvo mesto v Sloveniji je zasedla osnovna šola Tone Čufar z Jesenic, kjer so nabrali nad 40 ton starega papirja. Pri tem so se najbolj izkazali učenci 8. b razreda, ki ga vodi razredničarka Fani Jarc. Drugi je bil 8 a, pod vodstvom razredničarke Rože Ravnik. V obeh razredih so nabrali nad 7 ton starega papirja. Tretji je bil 8 c razred, ki ga vodi Tine Sodja.

Nabiralno akcijo papirja so opravili pod vodstvom šolske skupnosti, katere mentorica je Roža Ravnik.

Tudi druge šole jeseniške občine so se dobro izkazale. Osnovna šola »Prežihov Voranc« Jesenice je nabrala blizu 30 ton in se s tem uvrstila na drugo mesto v Sloveniji. Vse šole jeseniške občine so skupaj nabrale toliko, da so že izpolnile obveznost. Učenci vseh osnovnih šol so se namreč obvezali, da bodo v dveh letih nabrali starega papirja za 15.300 din.

B. BLENKUŠ

Učenci 8 b razreda osnovne šole »Tone Čufar« so pripeljali star papir na zbirališče (foto Matjaž Kelvišar, dijak III. razreda gimnazije Jesenice)

pevci so bili deležni velike pozornosti ob vsakem koraku. Kakor hitro so samo zabundali, so že imeli ob sebi poslušalce. Prijetna je bila misel, da je prvič v zgodovini slišati slovenski zbor na beneških trgih. Pred tridesetimi leti si tega nihče ni mogel niti predstavljati. Tokrat smo prišli kot gostje, kot prijatelji. Dovolj je bila pesem, da smo ob vsakokratnem izvajanju tudi mi čutili njihove globoke simpatije. Čutili smo, da vsaka lepa pesem ljudi privlači in zblizuje. Borbene pesmi delovnih ljudi pa dosežejo večji učinek kot natičjena beseda.

Glavni nastop je imel zbor v parku Castello. Letno gledališče je bilo nabito polno, poslušalci so bili v vseh koncev Severne Italije. Med njimi so bili tudi partijski funkcionarji iz Romunije in Giancarlo Pajetta. Pred nami je nastopil profesionalni zbor madrigalistov iz Romunije, ki je zapel tudi dve italijanski revolucionarni pesmi. Poslušalci so se mu zahvalili z aplavzom, dostojno, mirno, kot je v navadi pri beneški in ljubljanski publiki. Toda vse drugače je bilo po naši »Hej, brigade«. Ljudje so vzklíkali in ploskali brez konca in kraja. Naši so peli možato kot vojaki, partizani, vendar ubrano, čeprav niso profesionalci. Zapeli so še rusko »Svjaščennaja vojna«, slovaško »Partizan-

ska dumka», poljsko »Partizansko pjesen«, bolgarsko »Hej polé široko«, italijansko »La brigata Garibaldi«, špansko »Asturias«, nemško »Die Thälmann-Kolonnen«, francosko »Le chant de la libération«, hrvaško »Mladi radnici« ter slovenski »Na juriši« in naša vojska. Na koncu je zavladalo nepopisno navdušenje. Poslušalci so se gnetli ob odru in zahtevali ponovitev nekaterih pesmi. Pomirili so se šele tedaj, ko je spregovoril član deželnega komiteja KPI tovariš Vianello, ki se je hotel zahvaliti zboru za sodelovanje na festivalu.

Partizanski pevski zbor je lahko ponosen na uspeh v Benetkah. Sprejem občinstva mu je v dokaz, da je opravil svoje poslanstvo z velikim uspehom, ki mu ne bi lahko našel enakega, odkar obstaja. Prejel bo vabila za nadaljnje nastope v Italiji. Med poslovnim govorom je bil objavljn v Rim, kjer naj bi nastopil 22. julija letos na podobni manifestaciji kot gost OK KPI. Pri teh besedah je odjeknil mediklic: »Kdaj pa k nam v Milano?»

Še nekaj bi rad dodal. Med poslušalci je bilo izredno veliko število mladih ljudi. To pomeni, da je italijanskim tovarišem uspelo živo navezati naše mladino, ki je postala resničen nosilec tradicij velikega boja.

POLDE VRBOVŠEK

(Nadaljevanje s 5. strani)

ma brez potrebe opravičeval, da ni bil prav v nobeni zvezi z uporniki, saj delžni stanovni niso nikdar verjeli kmečkim trditvam, da jim je cesar ukazal, naj bi se uprli... Takoj pa se pristavili piskrček, češ, »če so kmetje le delno kaznovani in če pobegli voditelji še čakajo kazni ali so se drugi izmuznili z neutemeljenimi izgovori, jih mora vaše cesarsko veličanstvo pravično kaznovati na podlagi utemeljenih ovadb«. Te »utemeljene« ovadbe so bile obtožbe, ki so jih stanovni nakopili proti kmetom v svojih kot jara kača dolgih poročilih. Zato so ugovarjali cesarjevemu nasvetu, naj bi ne kaznovali s smrtno kaznijo tistih upornikov, ki so bili prišljenjci udeležiti se upora.

Največje pomisleke pa je plemstvo imelo glede cesarjevih predlogih o denarnih kaznih, pač zato, ker se je dobro zavedalo, da bo zanje plen toliko manjši, kolikor več bodo izstisnili od podložnikov za cesarja. Privolili so, na bi kmetje z nepožganimi domovi plačevali po en ogrski goldinar, pogorelci pa po pol goldinarja. Značilno je, da so po tej odmeri stanovi davek izterjali že pred svojim zasedanjem, na katerem so kovali svoje odgovore cesarju. Prav tako so imeli pripombe o cesarjevem predlogu za obdavčitev nekmetov, ljudi brez zemlje. Poudarili so, da je treba izvzeti tiste, ki delajo na kmetijah, kmečke sinove in dminarje, ki se ne ukvarjajo z nobenim rokodelstvom. Kakšna pravičnost gospode! Seveda — denarna kazen po cesarjevem predlogu bi posušila še en vir denarnih dohodkov za nezasitno gospodo! Cesarjevemu predlogu, da je treba obdavčiti tudi kmete, ki se upora niso udeležili, stanovi na splošno niso ugovarjali, saj se je plemstvo zavedalo, da bi bil sicer pritisk davčnega bremena na njene podložnike še hujši, ko bi ne bil razdeljen na širšo podlago.

»Puntarski pfenig« pa je plemstvo pozdravilo, saj je z njim dobilo nov vir dohodkov. Niso ugovarjali tudi proti plačilu denarne kazni za upornike iz vrst meščanov. Nekoliko pa so olajšali breme meščanom, ki se upora niso udeležili.

Denar je bilo treba iztisniti že od 11. novembra 1515. Objubili so, da bo cesar dobil dotlej ves ta denar, razen za plačevanje sto huzarjev (konjenikov, vojakov) in sto mož pehote, češ, da izterjevalci potrebujejo spremeljavo med kmeti, ki bi se utegnili upirati. Iz tega si lahko

nekoliko zamislimo, kako so tedaj ožemali na milost in nemilost gospodi prepuščene ljudi, ljudstvo pa je za to moralo samo plačevati, kakor je pač tudi vzdrževalo tudi krvinik, ki so ljudi obešali ali obglavljali.

Ža globlje razumevanje kmečkih uporov je tudi pomembno dognanje zgodovinarja na podlagi tega poročila kranjskih deželnih stanov cesarju. Iz predloga stanov cesarju, da bi morali kmetje vse orožje, ki so ga uporabili med uporom kot **svojo last**, izročiti gradovom v shrambo, je namreč treba sklepati, da so bili tudi kmetje v tistih časih **redno** oboroženi. To pa so lahko bili, če so si sami priskrbeli orožje. Seveda pa niso bili oboroženi vsa vsak primeru, če bi izbruhnil upor; orožje so potrebovali v tistih nemirnih časih turških napadov in ko je bilo treba pričakovati marsikje zasede vseh vrst razbojnikov, med katerimi niso bili tako redki celo sami plemiči.

Dotlej, pred velikim uporom, se plemstvu to orožje v kmečkih rokah očitno ni zdelo tako nevarno kakor pa neposredno po uporu. Tedaj so imeli najlpešo priložnost, da bi kmete korenito razorožili. Menili so, da bi kmetje smeli dobiti orožje iz grajskih orožarn le ob deželnem vpoklicu vojske in neposredno ob turškem napadu ali ob kakšnem podobnem primeru.

Gospoda se je hotela korenito zavarovati pred kmeti — strah pred njimi ji je ležal globoko v kosteh. Tako je predlagala celo, naj bi posebna komisija pregledala vse kmečke tabore, ki so jih kmetje imeli navadno ob cerkvah, bolj ali močno obzidej in za njim najnujnejše življenjske potrebošine ter zavetje za ljudi med turškimi napadi. Ostanki takšnih taborov so se ohranili še marsikje na Slovenskem, po njih pa je nastalo tudi nekaj krajevnih imen. Tedaj pa je gospoda predlagala cesarju, naj bi tabore podrl. Iz tega je zgodovinar sklepal, da so se kmetje med odporom opirali tudi na svoje tabore kot postojanke, bodisi med pohodi oddelkov uporniške vojske, med pripravami na napad na gradove, bodisi tudi vsaj tu in tam med obrambo, ko je plemiška soldateska pridivala nad podložnike po vaseh. Najbrž so tudi pogoreli, vsaj nekateri, začasno taborili v taborih, ko niso imeli več strehe nad glavo. Gospoda se je torej zavedala pomembnosti taborov za kmete, zlasti za upornike, zato je hotela podložnikom izbiti še to orožje iz rok. Že prej pa smo videli, da so uporniki na Koroškem imeli svoj tabor v Rojah v Loboški dolini.

Plemstvu očitno ni bilo nič mar, da so bili kmečki tabori predvsem potrebni, nujno za obrambo podložnikov pred Turki. Taborov bi ne bilo, če bi gradovi v stiski dajali varno zavetje prebivalstvu ali če bi gospoda kaj bolj skrbela za varnost ljudi ter čutila z ljudstvom. V svoji sebičnosti in oblastnosti pa ji ni bilo mar niti, da bi se zmanjšala obrambna sposobnost vse dežele, če bi podrl tabor.

Gorečnost plemstva, deželnih stanov, nestrpnost, da bi kaznovali upornike, je bila precej večja kot pa samega cesarja. To vidimo tudi iz tega, da so kranjski deželni stanovi naložili upornikom denarno kazen, še preden jim je to cesar predlagal. Puntarski pfening pa so v naslednjem obdobju na Kranjskem določali z večjo odmero kot v drugih deželah.

Po uporabi so imeli cesarjevi komisarji še dolgo precej dela, da so raziskovali vzroke, krivdo in posledice uporabe ter položaj podložnikov, saj si je cesar s to dejavnostjo zagotavljal svoj vpliv pri deželnih stanovih, da je tako posredno in neposredno branil svoje koristi. Bil je torej tudi v tem pogledu nekakšen jeziček na tehtnici med podložniki in fevdalci. Zato ni smel vsaj javno, ne preveč odkrito zagovarjati koristi nobene strani. Kot razsodnik si je hotel še toliko bolj utrditi vladarsko veljavo in moč.

Deželni stanovni na Kranjskem so cesarju tedaj še zlasti pogosto odkrito nasprotovali. Cesarjevi komisarji, da jim bili kar trn v peti. Naravnost so jih obtoževali, da so bili nepristranski, češ da so celo izsiljevali podložnike med zasliševanjem, naj bi izpovedali kaj obremenilnega proti svoji gospodi. Na splošno je bila zemljiška gospoda proti vsakemu raziskovanju razmerja med njo in njenimi podložniki. Na to je gledala kot na nekakšno »vmešavanje v notranje zadeve«. Podložniki so bili vselej in vnaprej krivi! Nihče bi gospodi ne mogel vbiti v glavo, da to ne drži.

Zgodovinar ugotavlja, da se plemstvo ni iz upora prav nič naučilo, razen tega, da se mora za vsako ceno, zlasti s krvjo podložnikov kar najbolj zavarovati, si zagotoviti svoj položaj in varnost. Ni ga izučilo, da so se kmetje uprli predvsem zato, ker so bili strahotno izkoriščeni; posled, po upor, so tlačane tlačili še bolj brezobzirno, kolikor je pač to še sploh bilo mogoče.

Nadaljevanje sledi

Predstavniki Partizanske knjige pri Edvardu Kardelju

Član sveta federacije Edvard Kardelj je v petek, 15. junija 1973, sprejel predstavnike Partizanske knjige. Najprej so mu kot predsedniku odbora za praznovanje 500-letnice slovenskih kmečkih uporov in 400-letnice slovensko-hrvaškega kmečkega punta podarili 30 knjig zbirke Gubčeva knjižnica.

S tovarišem Edvardom Kardeljem so se predstavniki Partizanske knjige pogovarjali poldrugo uro. Direktor Milko Štolfa mu je orisal programska izhodišča založbe, Milica Trebše pa je govorila o najnovejši dejavnosti Partizanske knjige: založbi in knjižarni znanstvenega tiska. O knjižnici NOV in POS ter OF je spregovoril Zdravko Klanjšček, pomen Gubčeve knjižnice pa je orisal Franček Bohanec. O kulturnih akcijah (potujoča knjižarna, li-

terarnoglasbene prireditve, proslave v počastitev kmečkih uporov itd.) je govoril Tine Stiplošek.

Tovariš Edvard Kardelj se je pohvalno izrazil o dejavnosti Partizanske knjige in dal vedeti, da je velik ljubitelj in poznavalec revolucionarne ter dobre knjige. Navzoče je opozoril, naj si še bolj prizadevajo za širjenje napredne knjige. Posebno je poudaril, da mora biti naša mladina objektivno seznanjena z revolucionarno zgodovino svojega naroda, prav tako pa ji ne smejo biti tuja napredna gibanja po svetu.

Ob koncu razgovora je direktor Milko Štolfa povabil Edvarda Kardelja, naj obišče Partizansko knjigo. Član sveta federacije je vabilo z veseljem sprejel. T. S.

Pogovor predstavnikov Partizanske knjige s tovarišem Kardeljem

FERDO GODINA:

Jezdec brez konja

NOVO PRI ZAVODU BOREC

Že v svojih nekaterih drugih delih je doslej pisatelj Ferdo Godina pokazal, da ima precejšen smisel za humor, kar je sicer v našem literarnem pisarstvu, žal, dokaj redek pojav.

V tem plemenitem humorističnem stilu je napisal tudi svoje najnovejše literarno delo, partizansko povest pod naslovom »Jezdec brez konja«. Delo, napisano v prvi osebi, daje pisarju intimnejši značaj, hkrati pa kaže tudi na določene avtobiografske poteze pisatelja samega. Sicer nam je Godina v svojem delu tokrat prikazal partizansko v malce drugačni luči: skozi doživljanja mladega partizana, nerodnega študenta, ki se ga prime vzdevek »Jezdec brez konja«, nam je na šaljiv, humorističen, včasih pa tudi otožen in grenak način prikazal partizansko in resnično, nič kaj idealizirani luči, kar je njegovemu delu literarno in umetniško samo v prid.

Pri »Jezdecu brez konja« se ti ne hote vsiljuje primerjava z Nikoletino Bursacem Branka Čopića, ki je postal v srbski literaturi že nekakšen pojem. Vendar je med Bursacem in našim jezdecem velika razlika, predvsem v karakterju junaka samega, ki je čisto slovenski, domiselen, bister, ki partizansko ne jemlje niti patetično niti bojazljivo, temveč čisto človeško in se prav v težavnih situacijah pokaže kos svoji človeški in nacionalni nalogi.

Pripoved v prvi osebi pa je Godini tudi omogočila, da je Jezdečeve soborce in poveljnike prav tako pokazal v

njihovi osebni, človeški interpretaciji, kar je avtorju omogočilo v nekem smislu še ostrejši oris ostalih Jezdečevih soborcev, ki so kljub svojim činom in položajem tako ohranili čisto človeške, včasih smešne, včasih pa hudo resne, da ne rečemo celo tragične lastnosti.

Junak Godinovega pisanja je zato v nekem smislu popolnoma nov, svež lik v naši književnosti na temo partizansko, kar je vsekakor ena izmed odlik njegovega najnovejšega pisanja. Čeprav Jezdeca včasih njegovi sotovariši in soborci malce podcenjujejo in se mu celo posmehujejo, je vendar človek in junak iz krvi in mesa, skozi njegove oči in pripovedovanje je partizansko tako dobila nove, mnogo bolj človeške, objektivne in tudi humane razsežnosti.

Zato vsekakor pomeni »Jezdec brez konja« svojevrsten, dober in zanimiv prispevek k literaturi o partizanih, odpira nove poglede in spoznanja na to obdobje in ljudi v njem. Z Jezdecem pa smo končno dobili literarni lik, ki je po svoje izredno zanimiv, toplo človeški in svojevrsten, čeprav vseskozi ostaja na ravni našega človeka v boju in revoluciji. V tem pa je dragocenost in novost Godinovega pisanja, da ne govorimo še posebej o komponenti humorja, ki je že po svoje redka in zato tem bolj dragocena v našem literarnem pisanju sploh.

»Jezdeca brez konja« je izdal zavod »Borec« v Ljubljani, opremila pa Radmila Novak-Čuha.

D. Ž.

OD ZORE DO MRAKA: KAPETAN VUK

Ta oddaja bo splošno zanimiva, posebno pa seveda še za tiste, ki so služili vojaški rok v Požarevcu. Morebiti se bo ta ali oni še spomnili kapetana Vuka. Seveda nobeden ne misli, da je edini v naši armadi, ki je kot človek in vojak vreden, da so zabeležili njegovo pobudo in njegove besede. Med nami ne manjka kapetanov Vukov, le da jih civilisti bolj malo poznamo. Zato nam bo pripoved o njem pomagala bolje dojeti vojaški poklic in ljubezen do njega. Oddaja bo na sporedu v torek, 26. 6., ob 18.30.

ne zamudite

PREHRANA V IZJEMNIH RAZMERAH: »DIVJAD V PREHRANI«

Oddaje iz tega cikla so zbudile zanimanje in tako opozarjamo na novo oddajo, ki bo na sporedu istega dne ob 19.00. Takrat se boste lahko seznanili z vlogo divjadi v naši prehrani. V našem okolju je še mnogo štirinožcev, plazilcev in drugih živalskih vrst, o katerih še nikoli nismo vedeli, da so uporabni za hrano. Še več — če nas bi kdo spomnil na ličinke mravelj, bi nam

ne napravil usluge. Toda resnična lakota pripelje človeka do tega, da drugače gleda na te stvari. Tedaj odpadejo predsodki civilizacije. Pri tem ne smemo pozabiti tudi na konjičke, ki si jih izmišlja človek, da bi laže premagoval neskladnosti civilizacije in ki ga nekateri spet vračajo k naravi in k vsemu, kar je v njej. Zato oddaja, ki je zadnja v tej seriji, lahko kdaj koristi, in to prav takrat, ko je za nas najbolj usodno!

RADIJSKE ODDAJE

Na prvem programu bo v nedeljo 24. 6. redna oddaja »Se pomnite, tovariši... Obsodba med petjem internacionale, ki jo je napisal Tone Ožbolt, nato pa »Pesmi boja in dela«.

Istega dne in na istem programu boste lahko ob 14.30 poslušali v okviru redne oddaje »Humoreske tega tedna« Iljia in Petrova »Tri kratke«.

V »Načrtovanem življenju«, ki bo na sporedu Prvega programa 26. 6. ob 20.30, v kateri boste lahko sledili dogajanju, v katerem avtor posega v nekatere temeljne človeške dileme naše družbe. Miodrag Djurdjević, ki ga naši poslušalci poznajo že po igri »Junak našega časa«, je za »Načrtovano življenje« dobil I. nagrado na lanskem natečaju za radijske igre Radia Beograd.

ŠTUDIJA O BOLGARSKI VOJSKI MED VOJNO

Študija Bare Motrovskega, dr. Venceslava Glišića in Toma Pustovskega »Bolgarska vojska v Jugoslaviji 1941–1945«, ki jo je pred kratkim izdala beograjska založba mednarodna politika, je prvo delo te vrste. Avtorji študije so črpali podatke iz naših in bolgarskih arhivov pa iz dokumentacije iz Londona, Bonna in Washingtona.

ISČEJO LIK MATIJE GUBCA

Zagrebska revija »Studio« je že v začetku letošnjega leta razpisala veliko nagradno anketo »Isčemo lik Matije Gubca«. Odziv je velik in v vsaki številki imenovanega tednika je po nekaj likovnih predlogov, ki so jih poslali bralci. Danes vam predstavljamo enega izmed njih: zelo impresivno risbo Miše Grkeša iz Dubrovnika.

UMETNOST DELAVČEVE ROKE

Pred kratkim so se ljubiteljem slikarstva v Kragujevcu predstavili slikarji — delavci »Crvene zastave«. To je bila izbirna razstava, kjer je posebna žirija izbrala najboljša dela, namenjena predstavitvi likovnih del delavcev Srbije pod naslovom »Srečanje prijateljstva 73«. Ta že tradicionalna manifestacija bo odprta od 21. do 28. junija v Umetniški galeriji v Kragujevcu.

beležke

ŠE O ČOLAKOVIČEVH »ZAPISKIH IZ OSVOBODILNEGA BOJA«

O televizijski seriji šestnajst popularnih oddaj v barvah »Zapiski iz osvobodilnega boja« Rodoljuba Čolakovića smo že poročali. Danes vam izmenoma predstavljamo avtorje scenarija: Vuka Krnjevića, Arseno Diklića, Mladena Oljača, Derviša Sušića in Savo Predjana ter kamerama Aleksandra Sekulića, dobitnika vrste visokih priznanj za snematejsko delo. Na vprašanje, kaj pričakuje od serije, je Rodoljub Čolaković — ta je hkrati glavni svetovalec televizijske serije »Zapiski iz osvobodilnega boja« — odgovoril: »Upam, da bomo uspeli ustvariti to, kar smo želeli: da mladim povemo nekaj o dneh narodnoosvobodilne vojne«.

NOVO PRI MLADINSKI KNJIGI

ANATOLIJ KUZNECOV: Babji Jar

Babji Jar je malce nenavadno ime za naslov romana, zlasti še, ker slovenskim bralcem ne pove ničesar. Je pa to naziv za dolino v predmestju Kijeva, kjer so Nemci med vojno pobili več kot sto tisoč Židov sovjetskih vojakov in drugih ljudi, ki so se upirali nemškemu okupatorjem ali pa so zadržali samo to, da so bili Rusi. Židje ali domoljubi. Roman Babji Jar opisuje torej čas okupacije v Kijevu in nemška grozodejstva, kakor jih je doživljal dvanajstletni ukrajinski deček, doma iz Kijevskega predmestja. Ta deček je sedanji pisatelj Anatolij Kuznecov, ki opisuje tisti grozni čas na impresiven in pretresljiv način. Pisatelj nam popisuje svojo dužino, svojo mamo učiteljo in svojega deda in babico, svojo mladost ter čas okupacije. Zaradi nevzdržnih razmer je bil deček prisiljen, da sam skrbi za svoj obstoj, za svoje preživljanje. Kaj vse je mali deček moral prestati, da je ostal živ, koliko naključij je odločalo o njegovi usodi in kaj vse je videl in doživel ob uničevanju Židov in drugih v predmestni soteski — o tem pripoveduje ta obsežna knjiga. Vse, kar je mali predmestni deček videl in doživel, je naslikano izredno impresivno in pretresljivo, živo in iskreno, prostodušno, pa vendar obenem tako, da bralcu za vedno ostane v spominu. Pisatelj je torej odkrit in iskren, ne

boji se povedati resnice, ne sebi v korist ne v škodo. Tudi do sovjetskih oblasti je marsikje očitajoč, pri čemer pa seveda tudi Nemcev ne slika črno-belo, temveč kot ljudi s pozitivnimi in negativnimi lastnostmi. Zato v romanu tudi tako odkrito prikazuje svojo vsestransko človeško prizadetost in opisuje poniževanje človeka ter ubijanje vsega človeškega, pa naj prihaja to z ene ali druge strani, od domačih ljudi ali od tujcev.

Pisatelj Kuznecov je svoj roman, ki ga je napisal umetniško dognano, objavil šele pred nekaj leti v neki sovjetski reviji, nato pa je odšel v inozemstvo. Ne glede na to pa je treba priznati, da v svojem romanu nadaljuje tradicijo velikih ruskih epikov in da gre za obtožujoč in pretresljiv tekst, ki obsoja vojno in vsakršno nasilje. Prav v tej vsestranski obsodbi in v prikazu resničnega življenja, trpljenja ljudi med vojno in sovražno okupacijo, pa je prava vrednost tega teksta, ki nas prerese in osvobodi.

Roman Babji Jar je v slovenskem prevodu J. Gorenjca izdala založba Mladinska knjiga, v dovolj primerni opremi, toda v izdaji, ki bi bila lahko bolj skrbno pripravljena.

S. R.

ČEDALJE VEČ ZA VOJSKO

Vietnamska vojna se je končala, na mednarodnih konferencah se dogovarjajo o omejitvi oboroževanja, toda vojaški proračuni se kljub temu nenehno povečujejo. Združene države Amerike so na primer v letu 1968 v vojaške namene potrošile 76 milijard, lani 78 milijard, letos bodo porabile 81 milijard, v naslednjem proračunskem letu pa nameravajo za vojaške izdatke porabiti že 85 milijard dolarjev. Od tega je največ denarja namenjeno za osebne izdatke (25 milijard) in za vzdrževanje oziroma obnavljanje vojaške opreme (23 milijard), za vojaško pomoč drugim deželam pa bo šlo 1330 milijonov dolarjev.

IZBOLJŠEVANJE MEDCELINSKIH RAKET

Ameriški admiral Murer, ki je predsednik skupnega odbora načelnikov generalštabov, je izjavil, da je Sovjetska zveza sicer precej izboljšala svoji medcelinski raketi, vendar kljub temu zaostajata za ameriški raketa. Sovjetske rakete imajo večjo rušilno moč, niso pa tako natančne kot ameriške. Dejal je, da so Sovjeti lani preskušali medcelinsko raketo SS-11, ki

zanimivosti

pa menda ameriškim silosom z raketai minutomani ni nevarna. Prav tako so preskušali nekoliko manjšo medcelinsko raketo SS-13, ki pa je v primerjavi z SS-11 natančnejša.

SOVJETSKA ZVEZA GRADI LETALONOSILKE

Po podatkih iz ameriških virov grade v nekem črnomoškem pristanišču dve letalonosilki. Prvo, KIJEV, bodo kmalu potisnili v morje, imela bo 40.000 ton. Druga, MINSK, pa ji bo sledila kasneje. Američani menijo, da bosta letalonosilki imeli letala in helikoptere, ki se dvigajo navpično, ne pa klasična letala, ki potrebujejo daljše vzletišče. To sklepajo po dolžini krova. Sovjetski letalonosilki imata le približno 200 metrov dolg krov, medtem ko je krov na ameriških letalonosilkah dolg več kot 300 metrov.

URJENJE V POULIČNIH BOJIH

Po poročilih iz Egipta je moč sklepati, da bodo v tem mesecu v tej deželi odprli posebne centre za urjenje v splošnem ljudskem odporu. Prostovoljci, ki bi se želeli urediti v ravnanju z orožjem in vodenju pouličnih bojev, so se lahko do konca aprila vpisali v uradih Arabske socialistične unije. Omenjeno urjenje sodi med sklepe, ki so jih sprejeli pred kratkim za namenom, da bi »Egipt pripravili na vojno«.

NOVE BRITANSKE MINI LETALONOSILKE

Sredi aprila so začeli uresničevati največji britanski program razvoja britanske vojne mornarice po drugi svetovni vojni. Britanska vlada je namreč naročila kar za 500 milijonov dolarjev novih mini letalonosilk. Te ladje, ki bodo imele po 20.000 ton, so nekakšna mešanica letalonosilk in križark. Oborožene bodo s francoskimi raketami »ladja-ladja« in z izstrelki SEA DART za protiletalsko in protiraketno obrambo. Poleg tega pa bodo imele še helikoptere in letala, ki vzletajo navpično.

Velika Britanija je še pred kratkim imela pet klasičnih letalonosilk, sedaj pa ji je preostal le še ARC ROYAL, ki ima 55.000 ton, pa še tega bodo poslali v staro železje najkasneje do leta 1978.

SOVJETSKI TANKI T-62 ZA SIRIJO

Libanonski dnevnik ASFA je na podlagi podatkov »iz dobro obveščenih krogov v Damasku« objavil vest, da je sredi aprila dobila Sirija naj-sodobnejše sovjetske tanke T-62. Teh tankov ni imela doslej še nobena dežela, ki ni članica varšavskega sporazuma. Tanki naj bi se menda udeležili tudi vojaških manevrov, ki so jih v teh dneh imeli v navzočnosti sirskega obrambnega ministra generala Mustafa Tlasa.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Krepitev obrambne moči SZ

»Medtem ko predsednik Nixon govori o generaciji miru, ruski voditelji grade takšno vojaško moč, kot da bi že jutri pričakovali izbruh tretje svetovne vojne.« trdi ameriški časopis U. S. NEWS AND WORLD REPORT v članku, ki se nanaša na državno in vojaško politiko Sovjetske zveze. Takšno oceno je menda slišati tudi v deželah zahodne Evrope.

Londonski Inštitut za strateška preučevanja meni, da ima sovjetska vojska skupno z varnostnimi organi in obmejnimi enotami 3.675.000 pripadnikov. Po nekaterih cenitvah pa jih je celo štiri milijone.

Če bi prišlo do kakšne krize, bi Sovjetska zveza v 60–90 dneh mobilizirala še tri milijone obveznikov, ki so mlajši od 27 let in ki imajo za seboj dve ali tri leta vojaške službe. Po drugi strani pa bodo ZDA imele po 1. juliju prostovoljsko armado, ki bo štela 2.300.000 pripadnikov in 976.000 rezervistov.

Sovjetske oborožene sile imajo več kot 9.000 bojnih letal, 235 vojnih ladij, 300 podmornic, skoraj 1600 strateških izstrelkov na kopnem in 10.000 protiletalskih raket. Poleg tega pa je tu še 36.000 srednjih tankov.

Večji del vojske je razporejen po Sovjetski zvezi, še vedno pa je 180.000 vojakov v Vzhodni Nemčiji, 18.000 vojakov na Poljskem, 38.000 vojakov na Madžarskem in 48 tisoč vojakov na Čehoslovaškem.

V sovjetski vojski se kaže velika potreba po kvalificiranih kadrih — radarskih operaterjih, avtomehanikih, tehničnih in tisočih drugih strokovnjakov. Potreba je tolikšna, da bi jo s težavo zadovoljili celo v ZDA, ki so v tehnološkem pogledu najbolj razvita dežela na svetu.

V vojnih razmerah bi se sovjetske po-

trebe po strokovnjakih še bolj povečale, ker bi se divizije, ki so sedaj le napol zasedene z moštvom, okrepile, mobilizirali pa bi tudi ljudi, ki jih imajo sedaj le na seznamih. Zahodni strokovnjaki se zato že dolgo sprašujejo, kako bo Sovjetski zvezi uspelo zagotoviti dovolj strokovnjakov za mehanizirano vojno in obrambo dežele.

Delno skušajo te težave odstraniti prek enotne »Prostovoljske organizacije za pomoč vojski, mornarici in letalstvu« (DOSAAF). Podobne organizacije imajo tudi v vseh drugih vzhodnoevropskih deželah. Posebna naloga teh organizacij je tudi predvojaško urjenje mladine. Vsak sovjetski mladinec je dolžan opraviti 140 ur predvojaške vzgoje, toda tisti, ki naj bi postali strokovnjaki, imajo po 340 ur urjenja. Tako dobe letno 160.000–170.000 novih kadrov za ustrezne stroke.

Čeprav ameriški obveščevalci včasih nekoliko dvomijo v splošne strokovne kvalitete sovjetskih oboroženih sil, se njihove

pripombe v tem smislu niti najmanj ne nanašajo na 31 sovjetskih divizij, ki so razporejene v Vzhodni Nemčiji, Poljski, Madžarski in Čehoslovaški. Te divizije so izredno kvalitetne in vsak hip pripravljene, da začno ofenzivne bojne akcije.

Toda sovjetski obrambni minister Andrej Grečko zanika trditve, češ da se Sovjetska zveza pripravlja na napad, z besedami: »Sovjetska zveza ne pripravlja vojne in se ne namerava vojskovati za vzpostavitev svojega političnega dominiona ali spremembo družbenih sistemov drugih dežel. Sovjetski zvezi ni treba širiti meja, čeprav je trdno odločena, da bi brez oklevanja branila vse tisto, kar je ustvarilo sovjetsko ljudstvo. Sovjetska zveza bo zanesljivo izvajala politiko, ki pelje h krepitvi miru, vzpostavitvi sistema mednarodne varnosti in onemogočenju nove svetovne vojne. Hkrati s tem pa Sovjetska zveza ne bo nikoli pozabila, da imperializem priznava v mednarodnih zadevah le silo.«

Upanje za potopljene posadke

Čeprav je minilo že deset let, odkar se je potopila neka ameriška jedrska podmornica, še vedno ni na voljo sodobnega sistema za reševanje mornarjev, ki ostanejo pod morsk gladino. V Združenih državah Amerike sicer delajo nekaj na tem, toda novi sistem bo končan šele drugo leto, čeprav bi ga morali po prvotnih načrtih imeti že pred štirimi leti. Po vsem svetu ga bodo lahko začeli uporabljati šele čez pet let, pa še takrat bodo spričo velikih stroškov reševalne ekipe precej manjše in bolj na redko razporejene, kot so sprva načrtovali. To bo še bolj otežilo delo reševalnim ekipam, ki bodo do potopljenih podmornic prihajale z zamudo, s tem pa bo manj verjetnosti, da bi bilo njihovo delo uspešno opravljeno.

Ameriški kontraadmiral, ki je vodja tega projekta, je priznal, da je do kasnitve prišlo zato, ker je bil prvotni načrt preveč optimističen. »Zal razvoja tehnologije nisimo mogli prehiteti,« je dejal.

Ušeli so se tudi glede stroškov. Prvotni načrti ameriške mornarice so se nanašali na šest majhnih reševalnih podmornic, kar bi po cenah iz leta 1965 veljalo 139 milijonov dolarjev, toda v naslednjih štirih letih so skupni stroški narasli kar na 350 milijonov dolarjev.

Zaradi velikega porasta cen, ki so precej večje od načrtovanih, in tudi zaradi hudih finančnih bremen, ki jih je zahtevala vietnamska vojna, je bilo treba skrajšati program del v zvezi z reševanjem posadk potopljenih podmornic. Sedaj so se omejili samo na dve podmornici, za kateri pa bo treba kljub temu odšteti približno 221 milijonov dolarjev.

Po potopitvi jedrske podmornice TRESHER v bližini New Englanda 10. aprila 1963 je poveljstvo ameriške vojne mornarice spoznalo, da je oprema za reševanje potopljenih podmornic, ki jo je takrat imelo na voljo, močno zastarela. Podmornica,

ki je imela 129-člansko posadko, je običajno približno 2700 metrov globoko. V tolikšni globini je bil vodni pritisk tako močan, da je morala biti podmornica povsem zdrobljena. »Nihče ni mogel ostati živ,« je v preiskavi ugotovilo poveljstvo ameriške mornarice.

Ko pa so videli, kakšne reševalne ladje in opremo je imela takrat mornarica, so morali priznati, da posadke potopljene podmornice ne bi mogli rešiti niti v primeru, če bi podmornica TRESHER običajno le 400 metrov pod vodno gladino. Še več, inženirji ameriške mornarice trdijo, da bi bilo težko rešiti posadko celo tedaj, če bi bila podmornica le nekaj čez sto metrov globoko.

Dva tedna po potopitvi podmornice je ameriška mornarica ustanovila posebno skupino z nujno nalogo, naj preuči in priporoči sodobne reševalne metode in postopke. Strokovnjaki so izjavili, da podmornicam grozi bržkone največja nevarnost, ko plovejo v sorazmerno plitvih vodah in v bližini prestanišč, kjer utegnejo trčiti ob druge ladje ali pa se pokvariti, ko so na poskusnih vožnjah in se skušajo potopiti pod vodo.

Posledica tega preučevanja je bil predlog, naj bi zgradili šest majhnih in posebej načrtovanih reševalnih podmornic, ki bi bile dovolj trdne, da vzdrže pritisk vode celo 1800 metrov globoko. Te reševalne podmornice naj bi se zadrževale v dveh pristaniščih na Atlantskem in Tihem oceanu, morja pa tudi na Havajih. Brž ko bi se kje kaka podmornica potopila, bi to malo podmornico prepeljali s kamionom do najbližjega letališča, kjer bi jo z vso potrebno dodatno opremo vkrcali v tri orjaška transportna letala C-141 in jo prepeljali do pristanišča, ki bi bilo kraju nesreče najbližje.

V ta namen so pripravili spisek, na katerem je več kot petdeset pristanišč. V ameriški mornarici menijo, da bi vlade ustreznih dežel rade sodelovale pri tem opravilu.

Medtem bi proti kraju, kjer je prišlo do nesreče, z največjo hitrostjo odplovala tudi posebna jedrska podmornica, ki bi bila predelana za reševalne namene. Jedrska podmornica bi nato prepeljala malo reševalno podmornico do kraja nesreče. Tam bi se reševalna podmornica spustila z matične podmornice do poškodovane podmornice pod vodo in se pritisknila ob zasilen izhod na poškodovani podmornici. Izračunali so, da bi reševalna podmornica z vsako vožnjo prepeljala do matične podmornice po 24 članov potopljene podmornice.

Toda zaradi zmanjšanih finančnih sredstev bodo namesto šestih zgradili le dve reševalni podmornici, namesto treh osnovnih oporišč pa bodo uporabili le eno, v San Diegu. Podmornici že preskušajo, v aktivno službo pa ju bodo vključili junija 1974. Zmanjšali so tudi število matičnih podmornic. Sprva so jih načrtovali 24, sedaj pa pravijo, da jih bodo do leta 1978 usposobili v te namene le petnajst. Sedaj sta na voljo le dve podmornici.

Po prvotnem načrtu, po katerem bi imeli na voljo 6 reševalnih in 24 matičnih podmornic, bi lahko začeli z reševalnimi deli najkasneje v 24 urah po nesreči. Ker pa so program skrajšali in ker sedaj lahko računajo le na dve reševalni in petnajst matičnih podmornic, bo potopljenim podmornicam lahko prispela pomoč šele v roku 50 ur.

Mladinci in mladinke, ki so spremljali pohod v Straži.

V maju in juniju so skoraj v večini slovenskih osnovnih organizacij ZRVS imeli izpite v obliki taktično-orientacijskih pohodov. Rezervni starešine so preverjali znanje, a se tudi seznanjali z novo oborožitvijo. Na sliki: trboveljski rezervni starešine spoznavajo našo najnovejšo avtomatsko puško M-70. (Franci Jarc)

Nova kvaliteta v obrambni vzgoji študentske mladine v Mariboru

V zadnjih letih je moč opaziti vedno večji napredek v zainteresiranosti študentske mladine za obrambno problematiko in aktivnejši, ustvarjalnejši odnos do tega vprašanja. Poleg posodobljenih programov predmeta osnove narodne obrambe in izoblikovanja enotnih stališč za ves slovenski prostor, je bila v zadnjem času dosežena nova kvaliteta v tem razvoju. V mislih imam kondicijsko streljanje z bojnimi orožjem, ki ga že dve leti uspešno opravljajo vsi redni študentje in študentke na višjih in visokih šolah v Mariboru.

Upoštevati moramo pri tem delu pouka delikatnost izvajanja vaj in raznolikost priprav na srednjih šolah pri študentski mladini, zlasti pri študentkah. Mnogi v slovenskem prostoru so zaradi tega imeli in še imajo pomisleke pri vključevanju študentk v strelske vaje z bojnimi orožjem. V Mariboru je katedra predmeta osnove narodne obrambe pri ZVZ sprejela sklep, da imamo zaključne vaje v streljanju enotno z vso študentsko mladino. Začeli smo s temeljitimi

predpripravami z vajami z zračno puško in slednjic opravili bojno streljanje s polavtomatskim orožjem. Poučariti moram, da ni bilo razlik pri vajah med študenti in študentkami in dobljeni rezultati govore, da smo na pravi poti.

Vajo je opravljalo okoli tisoč študentov in študentek mariborskih višjih in visokih šol ter doseglo povprečno 85 odstotkov izpolnjenih pogojev pri bojnem streljanju. Pomembno je pri tem, da ni bilo bistvenih razlik med posameznimi skupinami iz raznih zavodov, čeprav so ponekod v večini študentke. Bili so celo primeri, da so v nekaterih skupinah študentke dosegale boljše rezultate od študentov.

Te okoliščine so privedle do pravega tekmovalnega vzdušja pri delu in vajah. Doseženi rezultati se lahko povsem primerjajo z rezultati skupin rezervnih starešin ali drugih rezervnih vojaških obveznikov, ki opravljajo podobne vaje, kar je posebej pohvalno za mlade.

Vzpodbuden je odnos mladine do celotnega dela na vajah, zavzetost, resnost in končno ugotovitev vsakega posameznika, zlasti študentov, o lastnih sposobnostih pri uporabi bojnega orožja. V naših obrambnih pripravah smo do sedaj posvečali precejšnjo pozornost prav vprašanju osebnega pripravljenosti v bojne sposobnosti in osebne sposobnosti za opravljanje nalog, ki so po gledanju mnogih veljale za izključno »moške«. Težko človek opiše veselost in ponos mladih, zlasti študentk, ko ugotovijo, da so povsem izenačene v doseganju rezultatov s kolegi in da je tudi bojno orožje v njihovih, sicer nežnih rokah še kako nevarno za morebitnega agresorja in sovražnika naše samoupravne socialistične Jugoslavije.

Delo in rezultati vaj so vzpodbudni, povsem so demantirali pomisleke o izenačenju študentk in študentov pri praktičnem delu. Dosežen uspeh in počutje posameznikov, zlasti kolegic, govori o pravilnosti naše poti pri razvijanju kvalitet naše obrambne sposobnosti tudi med mladimi.

Na vajah so mnogi razbili občutek manjvrednosti in nesposobnosti, ki so ga imeli prej, ter spoznali poleg osebnih kvalitet tudi kvalitete našega novega polavtomatskega orožja. Osebnost uveljavitev v naših obrambnih pripravah in tesno seznanjanje s kvaliteto oborožitve pa vemo, da sta močan dejavnik pri moralnopolični mobilizaciji zlasti mladih v našem konceptu splošnega ljudskega odpora.

Ugotovimo lahko, da smo na najboljši poti, da stalno razvijamo in krepimo obrambne sposobnosti, poleg teoretičnih tudi praktične oblike tega dela ob polnem aktivnem sodelovanju naše mladine.

Zaključimo naj z ugotovitvijo, da oddvojena materialna sredstva visokošolskih zavodov za obrambne priprave študentske mladine niso majhna, vendar ob doseženih rezultatih govore o dobri investiciji, ki se lahko že jutri bogato obrestuje pri konkretnem vključevanju mladih v naše obrambne priprave.

V prihodnje želimo še več oblik konkretnega uveljavljanja mladih v obrambnih pripravah ter tako kot do sedaj polno materialno in moralno podporo občinskega štaba in oddelka za narodno obrambo SO Maribor. Tovarišem iz teh institucij pa se še posebej zahvaljujemo za pomoč in sodelovanje pri našem delu.

STANKO KODRIN

Odločitev je zdaj v njihovih rokah

»Kako torpedo najde podmornico?« je vprašal znanja željen sedmošollec kapetana fregate Milana Nikolića, ko je devdeset mladih dijakov z obalnega področja zadrževalo dih ob pogledu na spretno manevriranje zagorelih mornarjev iz Divulj.

Kako približati vojaške poklice mladim, je bilo vprašanje, s katerim sta se obalni svet za narodno obrambo in obalni odbor zveze vojaških rezervnih starešin že dolgo časa ukvarjala. Potlej je sledila odločitev: v sodelovanju z obalno konferenco Zveze mladine ter z ravnateljstvi 13 obalnih osemletk ter seveda ob denarni pomoči družbenih organizacij, je Koper organiziral obisk sedmošolcev vseh obalnih osemletk na srednji vojaški šoli Jugoslovanske vojne mornarice v Pulju.

Šolska mladina iz obalnih občin je začela z obiskom pri mornarjih, bodočih mornariških oficirjih! Pozneje bo nadaljevala z obiskom v kakšni letalski šoli, v šoli inženircev, topničarjev, pešakov...

Trije avtobusi so odpeljali zgodaj zjutraj iz Kopra, Izole in Pirana v Pulj. Razigrano radovedne dijake so pred vhodom v šolsko poslopje Jugoslovanske vojne mornarice pozdravili najvišji predstavniki šole, med njimi kapetan fregate Dragotin Štok, ki jih je tudi vseskozi spremljal s skupino gojencev. Sedmošolcem so bila tisti dan odprta vsa vrata. Ogledali so si učilnice in kabinete, spoznali so najsodobnejše učne metode, zvedeli so lahko v podrobnosti za vsakdanje

delo in življenje gojencev, bodočih mornariških častnikov.

Doživetje dne pa je bil nepredviden dogodek. Prav tisti dan so namreč imeli gojenci višje mornariške šole iz Divulj pri Splitu na poligonu pri Pulju praktične vaje o torpediranju podmornic in polaganju podvodnih bomb. Na tej vaji, ki sicer sodi v učni program gojencev iz Divulj, je bilo to pot veliko število opazovalcev. Sedmošolci so pritaženo spremljali napeto dogajanje na zrcalni morski gladini, le tu in tam je kdo kaj vprašal. Še najglasnejše je bilo vprašanje mladega dijaka kapetanu fregate Milanu Nikoliću.

»Lahko je to, če znaš!« je odgovoril kapetan fregate, krog okoli njega pa se je zganil s poplavo vprašanj, na katera so oficirji komaj sproti odgovarjali.

Odgovor na prvo vprašanje je ostal predmet razgovora sedmošolcev, ko se se pozno popolne vračali domov. Zivemu razpravljanju o mornariških spretnostih ni bilo ne konca ne kraja. Četudi ni padla nobena častna beseda, je bila vendarle med vsemi tiho navzoče razmišljanje o poklicu, za katerega se bo morda prenekateri odločil. Prenekateri od devdesetih dijakov obalnega področja...

Prenekateri bi pač rad zvedel za dokončni in popolni odgovor na vprašanje, kako torpedo najde cilj. A za takšen odgovor so potrebna leta študija, je treba obleči plavo uniformo gojenca šole Jugoslovanske vojne mornarice, se je pač treba navdušiti za poklic mornariškega častnika.

DUSAN KRALJ

Streli v polno

STRELCI IZ KAMNIKA NAJVEČ NAPREDOVALI — NAPREDEK LE PRI PIONIRKAH IN MLADINCIH — TUDI V LJUBLJANI DELAJO Z MLADIMI

Strelska tekmovanja so največkrat v senci drugih športnih tekmovanj, zato tudi tisk največkrat objavlja le suhe rezultate brez vsakršnih komentarjev; zaradi tega bi bilo prav, da bi skušali nekoliko analizirati pravkar končana republiška prvenstva in morda tudi ugotoviti, da je kvaliteta napredovala.

Republiška prvenstva mladih strelcev (pionirjev in pionirk ter mladincev in mladink) z zračno puško so zaključena, v kratkem se bodo slovenski mladi strelci pomerili še s MK orožjem. Vsa dosedaj končana prvenstva so bila zelo množična, posebej z zračno puško, ki so privabljala v Ljubljano tudi do 400 strelcev. Letos je bilo opaziti tudi to, kar smo pogrešali vsa leta nazaj, da namreč vzgoji mladih strelcev ne posvečajo pozornost samo že v priznanih strelskih centrih, kot so Hrastnik, Slovenj Gradec, Postojna itd., temveč tudi v drugih mestih po vsej republiki. Ne dolgo tega smo tudi ugotavljali, da je mladih strelcev precej povsod, le v glavnem mestu ne, da v Ljubljani posvečajo premalo pozornosti mladim. Sedaj tega ne bi mogli več trditi, kar je razvidno iz udeležbe in točkovanja, ki je bilo opravljeno na podlagi uvrstitev na prvih treh mestih tako v ekipni kot v posamični konkurenci za dve leti.

Tako je v letu 1972 največ točk zbrala ljubljanska Olimpija (po zaslugi svojih mladink), in sicer 15 točk, mladi strelci iz SD Tone Tomšič Pivka 13 (tudi po zaslugi svojih pionirk), nato Hrastnik, Krim-Lj. in Domžale 8 točk itd.

V letu 1973 so bili daleč najboljši strelci iz Kamnika, ki so tudi najbolj napredovali; zbrali so kar 21 točk, ljubljanski Krim 14, Rudar iz Velenja 8 točk (pionirji iz teh krajev so dosegli tako odličen uspeh prvič letos, prej so lepe uspehe dosegali njihovi mladinci), postojnski Center 7, Ptuj, Maribor in Kranj 5 točk, Pivka in Tabor Ježica 3 točke itd.

Če bi hoteli reči besedo, dve tudi o kvaliteti, tedaj lahko z gotovostjo trdimo, da se rezultati v konkurenci mladincev in v konkurenci pionirk vidno izboljšujejo (lani je zmagovalna mladinska ekipa nastreljala 1041 krogov, letos 1053, deseto uvrščena ekipa lani 970, letos 1011 krogov).

Najboljši posameznik je lani nastreljal 365 krogov, letos spet odlični MRKUN 372, lani deseti 341 krogov, letos deseti 350 krogov (letos je kar 35 mladincev izpolnilo normo za udeležbo na državnem prvenstvu, ki znaša 340 krogov). Tako se razlika v kvaliteti glede na strelce iz drugih republik vidno zmanjšuje in mladinci ne bodo več toliko zaostajali za svojimi vrstniki izven Slovenije. Enako velja za pionirke, kjer se tako rezultati ekip kot posameznik

Pionirji iz Hrastnika so bili dolgo najboljši v republiki.

vidno izboljšujejo. Lani je najboljša nastreljala 153 krogov, druga 150, deseta 130 krogov, letos pa zmagovalka 167, druga 165, deseta pa 145 krogov.

Drugače je pri mladinkah, kjer ni napredka. Še slabše pa je letos pri pionirjih, kjer rezultati v primerjavi z leti nazaj očitno padajo. Omeniti pa velja, da v povprečju rezultati niso slabši od lanskih, saj je lani zmagovalca nastreljal 170 krogov, drugi 167, deseti pa 160, letos pa zmagovalca 168, drugouvrščeni prav tako, deseti pa tudi 160 krogov; le višjih rezultatov ni, kot smo jih bili vajeni pred leti, saj so bili do sedaj le slovenski pionirji tisti, ki niso zaoostajali za drugimi republikami. Tako so bili postojnski pionirji leta 1970 in 1971 tretji v ekipni konkurenci, posamezno pa so celo osvojili naslov državnega prvaka; lani pa so Slovenjgračani bili drugi v državi, za zmagovalno ekipo so zaostali le za en krog. Letos ni bilo moč pričakovati podobnih rezultatov.

Mladi strelci republike Slovenije se bodo v kratkem pomerili še z MK orožjem. Lani so imeli nekoliko več uspeha Krimovi strelci, ki so zbrali 18 točk (pet za prvo, tri za drugo in eno točko za tretje mesto), strelci iz Slovenj Gradca in Kamnika 17 točk, Olimpija 16, postojnski Center 11, Hrastnik 5 in Tabor Ježica 2 točki.

In kako bo letos? Verjetno posebnega napredka ne bo, še posebej zato, ker se je MK strelstvo tako hudo podražilo (lani je en MK naboj veljal 1,5 starega dinarja, letos 26!). Res pa je, da so bili slovenski mladi strelci že sedaj precej slabši od svojih kolegov iz drugih republik.

EDVARD PROGAR

LIBIJA NE DAJE OROŽJA EGIPTU

Libija je pred leti kupila od Francije reakcijska letala tipa MIRAGE. Dobila jih je pod pogojem, da jih ne bo preprodajala, oziroma odstotila nobeni drugi državi, ki se je udeležila zadnje arabsko-izraelske vojne. Če bi Libija prekršila pogodbo, potem ne more računati na nobeno francosko letalo več. Znano pa je, da je Francija od 170 naročenih dobavila Libiji šele 60 letal.

Pred kratkim je britanski tisk poročal, da Libija skrivoma pošilja v Egipt letala, ki jih je bila kupila v Franciji. Francosko obrambno ministrstvo pa je take vesti takoj zanikalo, češ da so brez vsake podlage. Neki predstavnik francoske vlade je v zvezi s tem izjavil: »Verjel bom le v primeru, če mi bodo pokazali sliko libijskega miragea nad sueškim prekopom. Lahko pa stavim, da bi vse prizadete strani takoj napravile take posnetke, brž ko bi prvi libijski mirage prispel v Egipt.«

JOHN FORSTER IZSILJUJE

Vodja raziskovalne službe v Pentagonu John Forster se boji, da bi Sovjetska zveza utegnila izpopolniti laser in s tem spremeniti ravnotežje sil na svetu.

»Kaj se lahko zgodi, če Sovjetska zveza prva izpopolni laserski sistem, s katerim bi utegnila uničevati naša letala v zraku?« je dejal, hkrati pa zahteval od članov odbora za oborožene sile 8,7 milijarde dolarjev za raziskovalna dela. »Kaj se lahko zgodi, če bodo Sovjeti sposobni odkriti vse naše podmornice? Bojim se, da se bomo čez nekaj let znašli pred Sovjetskimi tehnološkimi odkritji, po katerih se bo ravnotežje sil spremenilo, mi pa ne bomo imeli pokazati kaj novega.«

RAVNE NA KOROŠKEM

GIMNAZIJA JE NAJBOLJŠA

Pri štabih enot civilne zaštite v krajevnih skupnostih v občini Ravne na Koroškem že dalj časa sistematično izvajajo pouk za enote civilne zaštite; delo vodi upravni organ za narodno obrambo pri občinski skupščini.

V pretekli sezoni se je končal dopolnilni pouk za enote prve pomoči. Trajal je od novembra 1972 do aprila 1973, zajel pa je 75 ekip prve pomoči iz delovnih organizacij, ustanov in krajevnih skupnosti.

Za zaključek je občinski odbor Rdečega križa skupno z upravnim organom za narodno obrambo pri občinski skupščini pripravil četrti občinsko tekmovanje članov ekip prve pomoči, civilne zaštite ter občinskih ekip Rdečega križa. Vsi udeleženci so v pretekli sezoni končali dopolnilni pouk iz prve pomoči in civilne zaštite.

Prvo mesto je zasedla ekipa gimnazije Ravne, drugo železarna Ravne, tretje krajevna skupnost Mežica, sledijo krajevna skupnost Ravne, rudnik Mežica itd.

V prihodnje bodo podobna tekmovanja po krajevnih skupnostih predvsem v obliki praktičnih vaj, kot so začeli že letos. Na ta način bodo sodelovale vse ekipe. Vaje bodo pokazale tudi teoretično in praktično znanje, pridobljeno v teku leta med obveznim poukom v enotah civilne zaštite.

Ravno ta primer priča, da si civilna zaštita v občini z uspehom utira pot, ter da bi bile enote dobro pripravljene na morebitne naravne nesreče ali na vojno.

FRANJO SREBOTNJAK

JESENICE

OBNOVA SPOMENIKA V MOSTAH

Že dalj časa sta občinski odbor ZZZB NOV Jesenice in krajevna organizacija ZB Zirovnica pripravljala akcijo zbiranja denarja za obnovo spomenika talcev v Mostah pri Zirovnici. Pred dvema mesecema pa se je akcija na pobudo krajevnih organizacij ZB NOV v Zirovnici tudi začela in prvi uspehi so bili zelo spodbudni. Najprej so izvedli akcijo v krajih žirovniškega območja in med prebivalci do sedaj zbrali okoli 20 tisoč dinarjev, od tega je 600 dinarjev prispevala tudi osnovna šola v Zirovnici.

Spodbuden je bil tudi odziv delovnih organizacij radovljiške in jeseniške občine, saj so prispevale do zdaj že okoli 40 tisoč dinarjev. Prispevali so: trgovski podjetji Rožca in Zarja Jesenice, Kovinska oprema v Mojstrani, Elan Begunje, Gozdno kmetijska zadruga Srednja vas v Bohinju, Gorenjska oblačila Kranj, Lovska družina Stol, Splošna vodna skupnost Gorenjske, Kovinar Jesenice in jeseniška železarna.

Spomenika v Mostah so že začeli obnavljati, vendar do zdaj zbrana sredstva še ne zadostujejo za popolno obnovo. Zato so se domenili, da bodo akcijo organizirali tudi v kranjski občini, saj je po požigu mostu v Zirovnici okupator ustrelil 29 talcev, med njimi precej takih, ki so bili doma v kranjski občini.

mr

DOMŽALE

ZAPOSTAVLJENI INVALIDI-ŠPORTNIKI

Sportno društvo Invalid, Domžale, je imelo 11. t. m. izredno sejo; na nji so tudi prebrali članek, ki so ga poslali našemu uredništvu. V njem zahtevajo, da pristojni razdeljevalci denarnih sredstev, zbranih po družbenem dogovoru, objavijo v Domžalskem poročevalcu, kako so denar razdelili za telesno kulturo na področju občine. Prispevek so podpisali: »Športniki invalidi in upokojeni člani ZB NOV«. Iz prispevka posnemamo:

Sportno društvo »Invalid«, Domžale, je bilo ustanovljeno leta 1961. Takratni občinski odbor invalidske organizacije je dosegel, da je z dotacijo republiške zveze za šport in rekreacijo invalidov v Ljubljani in občinski skupščini Domžale zbral denar, tako da je bilo mogoče spraviti pod streho stavbo športnega parka. Potem pa so nastale denarne težave in invalidska organizacija ni mogla nadaljevati dela. Nadaljnje delo so prevzeli posamezni vodilni Domžalčani, stroške pa je čez nekaj časa poravnala občinska skupščina na podlagi izvršbe. Stavbo je občinska skupščina dala v upravljanje krajevnim skupnostim, ta pa jo je potem oddala v najem. Najemnik je uredil štiristezno avtomatsko kegljišče, eno prvih takšnih v Sloveniji.

Tedanjim pravilnikom športne invalidske organizacije je dovoljeval, da so bili lahko v invalidskih športnih klubih vključeni tudi zdravi ljudje. Zato so v domžalskem invalidskem društvu kmalu dobili večino neinvalidi, invalidi-športniki se niso mogli kosati z zdravimi športniki in so začeli počasi

opuščati šport. Tako so bili konec lanskega leta le še trije invalidi v kegljaškem klubu. Jugoslovanski invalidski šport pa je dosegel takšne uspehe, da je bilo treba to upoštevati ter spremeniti tudi pravila; tako zdaj lahko v invalidskih športnih klubih sodelujejo vojaški in delovni invalidi, invalidi od rojstva in upokojeni člani ZB NOV. Domžalska invalidska organizacija ima zdaj v kegljaškem klubu 31 članov, v šahovski sekciji 15 in v strelski sekciji 11. Veliko zanimanje je tudi za balinarsko sekcijo, a ni denarja, da bi obnovili balinišče. Z odcepitvijo neinvalidov od invalidskega kegljaškega kluba sta nastala v Domžalah dva kegljaška kluba.

Občinska zveza za telesno kulturo je v svojem proračunu uradno priznala nov kegljaški klub, ki so v njem zdravi ljudje; daje mu dotacijo, medtem ko invalidski klub, ki obstaja od vsega začetka, za letos ni dobil še nobene dotacije, češ da ne sodi v proračun občinske zveze za telesno kulturo in bi naj invalide financirala republiška zveza za šport in rekreacijo invalidov v Ljubljani.

Z osebnim dogovarjanjem niso mogli doseči sporazuma o dotaciji invalidskemu športu, a upajo, da bodo člani občinske zveze za telesno kulturo vendar spremenili razmerje do invalidov ter se zavedali, zakaj in kako so invalidi izgubili zdravje ter kaj jim je skupnost dolžna. Družbena sredstva za podpiranje športa ustvarjajo tudi zaposleni invalidi in člani ZB NOV.

TOLMIN

POHOD MLADIH NA KOVAČEVO PLANINO

Pred kratkim so osnovna šola, gimnazija, mladinska organizacija in mestni odbor ZZZB Tolmin organizirali športni dan vse tolminske mladine s pohodom na Hlevnik — Kovačeva planina, kjer je imela dne 9. in 10. maja 1943 Gregorčičeva brigada hude boje z večkratno močnejšim sovražnikom. Takrat je na sovražni strani obležalo nad 300 vojakov.

Pohoda se je udeležilo nad 900 mladink in mladincev vseh razredov osemletke skupaj z mladino gimnazije. Vsak razred je nesel svojo zastavo. Zbrali so se v Tolminu, odkjer so odšli v nad dva kilometra dolgem sprevodu — čez most pri Peršetu, od tam v Volče, nato nadaljevali pot v Kamencu in na Kovačovo planino — Hlevnik. Na Hlevniku je spominska plošča z napisom in datumom borbe Gregorčičeve brigade.

Ko so se udeleženci pohoda zbrali pri plošči na Hlevniku, jim je spregovoril nekdanji partizan Gregorčičeve brigade in ude-

ležene dvodnevni boje z Italijani tovariš Leopold Košir-Zmagaj, tajnik ZZZB Tolmin. Pozdrave je izrekel tudi predsednik mladinske organizacije občine Tolmin. Ob tej priložnosti je bil tudi sprejem pionirjev v mladinsko organizacijo.

Tolminska šolska in gimnazijska mladina je tako počastila jubilejno 30-letnico splošne vstaje na Primorskem.

Naj omenimo, da je Hlevnik znan tudi iz dogodkov avstrijsko-nemške ofenzive dne 24. oktobra 1917. Takrat je Hlevnik zavzel z bliskovitim udarom kasnejši Hitlerjev feldmaršal Erwin Rommel.

A. P.-Ogarev

PODNART

USPEL ORIENTACIJSKI POHOD

V soboto, 9. 6. 1973, je ZRVS v Podnartu imela za svoje člane orientacijski pohod.

V okviru orientacijskega pohoda so imeli rezervni oficirji in podoficirji tudi medsebojno tekmovanje v streljanju. Po pohodu pa so v kulturnem domu rešili še vsak 5 nalog, in sicer: taktično nalogo, topografsko nalogo, nalogo o taktično-tehničnih lastnostih strelnega orožja, nalogo s taktično-kartografskimi znaki in nalogo o protiočlepem boju.

Vsa dela članov ZRVS iz Podnarta je poleg domačih organizatorjev spremljal tudi predstavnik oddelka za narodno obrambo Slavko Staroverski iz Radovljice. Ugotovili so, da je vaja dobro uspeša.

CIRIL ROZMAN

LOGATEC

PRIPRAVE NA PRAZNOVANJE DNEVA BORCA

Družbenopolitične organizacije v občini Logatec se skrbno pripravljajo na praznovanje dneva borca. V proslavo 4. julija bodo priredili pohod tabornikov, mladine in članov ZB NOV. Pohod bo 30. t. m. dopoldne čez Zaplano v Podpesek nad Vrhniko, kjer bo 1. julija glavna proslava. Glavni prireditelj pohoda je taborniška organizacija »Boris Kidrič« iz Dol. Logatec. V Podpesku bo postavila tabor, kjer bodo taborniki in mladinci prenočili. Na pohodu bodo obiskali grobove in spomenike padlih borcev ter položili cvetje. — Pokrovitelj celotne proslave je občinski odbor ZZZB NOV Logatec. Občinski odbor ZZZB NOV vabi borce dolomitskega odreda, da se udeležijo proslave. — Na dan borca, 4. julija, bo v Kališah nad Logatcem odprt Tončkov dom.

FRANC JERINA

imeli smo ljudi

Stefan Rutar

Od Stefana Rutarja smo se za vedno poslovili 6. maja v Cerknem. Na zadnji poti so ga spremlili tudi številni soborci. Rodil se je leta 1905 v Cerknem. Nikdar se ni mogel sprijazniti z italijansko fašistično oblastjo. Fašistom je bil trn v peti, zlasti še, ker ni skrival svoje ljubezni do slovenske besede in pesmi, ki jo je ljubil nad vse. Bil je pod policijskim nadzorom in večkrat zaprt. Kmalu je začel sodelovati v OF. K partizanom je odšel leta 1943 s prvo skupino iz Cerknega. Domov se je vrnil ranjen in bolehen. Dodeljen je bil k narodni zaščiti. Sodeloval je v ZB NOV. Dobrega tovariša bomo ohranili v trajnem spominu.

Jože Čerpič

Jožeta Čerpiča, člana ZB NOV Gor. Logatec, smo spremlili aprila na njegovi zadnji poti na pokopališče v Logatcu. — Rodil se je leta 1923 v Grčarevcu. Leta 1941 je bil med prvimi aktivisti ob ustanovitvi rajonskega odbora OF za Logatec. Februarja 1943 se je uvrstil med borce. Bojeval se je v več enotah, na zadnje pa je bil v zaščitnem bataljonu na bazi 20. Prejel je več vojaških odlikovanj. Kakor marsikateri borec se je tudi on vrnil domov s kaljo neozdravljive bolezni, ki ga je mučila vsa leta do prezgodnje smrti. Bil je zelo priljubljen med borci in domačini. Pogreba so se udeležili tudi njegovi tovariši iz zaščitnega bataljona. V spomin na sta mu spregovorila pred domom in na pokopališču dva zastopnika borbeve organizacije.

Anton Vidmar

Od Toneta Vidmarja, slepega invalida, se je v Konci vasi pri Stari cerkvi pri Kočevju poslovila velika množica domačinov in sodelavcev iz narodnoosvobodilne vojne. Vidmar se je rodil leta 1908 v Zagradcu v kmečki družini. Po trdem življenju v zgodnji mladosti je stopil v vojaško šolo in postal podoficir. Ni skrival naprednega mišljenja, zato so ga odpustili iz vojske. Bil je ožigasan in ni mogel dobiti redne zaposlitve. Leta 1941 se je med prvimi pridružil osvobodilnemu gibanju in postal organizator v Zagradcu ter okolici. Pripravljal se je na odhod k partizanom, a izdajalec ga je izdal, preden je odšel. Začela se je Tonetova trnova pot. Po zaporu v Ljubljani so ga odgnali v Renicci, tam pa so ga po italijanski kapitulaciji dobili v svoje kremplje Nemci in ga odgnali v Buchenwald. Od tam so ga poslali v zloglasno uničevalno taborišče Dora, kjer je v strahotnih razmerah ostel. Tovariši so mu pomagali, da se je po osvoboditvi vrnil domov. Živel je v Zagradcu, kjer si je tudi ustanovil družino in dobil tri sinove. Pozneje se je preselil v Konca vas. Bil je odlikovan za zasluge za narod.

Anton Mlakar

Od Antona Mlakarja, borca oficirja, člana ZB NOV Javornik-Koroška Bela, smo se poslednjič poslovili 25. maja na pokopališču na Blejski Dobravi. Bilo mu je 59 let. Rodil se je v Jaznah na Primorskem, kjer je potem delil z našim življenjem žalostno usodo pod fašistično vlahovladjo. Vojaščino je moral služiti v italijanski vojski. Ni hotel stopiti v fa-

šistično organizacijo, zato so ga mobilizirali v kazensko delovno enoto. V nji je bil do italijanske kapitulacije. Takoj potem je odšel k partizanom. Ves čas je bil v Vojkovi brigadi. Prejel je dve odlikovanji in postal je poročnik. Po demobilizaciji je delal v kmetijski zadruzi in kot politični delavec na terenu. Leta 1953 se je naselil na Jesenicah in dobil delo v železarni, kjer je delal do leta 1970. V imenu borbeve organizacije in ZRVS sta se od Toneta poslovila Fran Treven in Jaka Svetina.

Franc Grandlič

Franc Grandlič je prejšnji mesec po dolgi bolezni umrl v Mirni peči. Bil je kapetan v p. član ZB NOV, ZK itd. Bilo mu je komaj 45 let. Ni še dopolnil 16 let, ko je že septembra 1943 stopil v Gubčovo brigado. Kmalu potem je prešel v XII. brigado. V nji je ostal do januarja 1945, ko je odšel v oficirsko šolo. Po končani vojaški akademiji in po osvoboditvi je služboval v številnih krajih po državi. Leta 1954 je bil upokojen. Bil je zgleden borec in tovariš; zapustil je veliko prijateljev v številnih krajih.

Frančiška Albreht

Frančiška Albreht iz Idrije je umrla v Platiševi ulici, ki nosi ime po znanem prvem aktivistu na Idrijskem. Prav v njeni hiši se je Platiša pogosto mudil. Frančiška je bilo 78 let. Že leta 1942 je sodelovala s prvim odborom OF v Idriji. V njeni hiši je bila partizanska javka. Skozi njene roke je šlo iz Idrije v gozdove mnogo potrebnih za borce. V nje-

ni družini so delali za osvobodilni boj prav vsi. Sin je bil partizan, moža pa so izgnali v nemško taborišče. Tudi njo so domobranci zaprli, a se je po srečnem naključju rešila. Bila je ena naših skromnih, a junaških partizanskih mater. Prejela je odlikovanje za zasluge za narod.

Janez Govekar

Janeza Govekarja iz Stare Oselice v Poljanski dolini smo pokopali 5. junija. Bilo mu je 62 let. Na zadnji poti so ga spremlili številni člani borbeve organizacije in množica drugih domačinov. Govekar se je že v prvem obdobju pridružil osvobodilnemu gibanju. Kot terenskega aktivista so ga poznali številni borci. Leta 1943 se je tudi sam uvrstil med borce. Bojeval se je v Vojkovi brigadi. Med vojaško službo leta 1961 je postal 70-odstotni invalid in posledje se mu je zdravje nenehno slabšalo. Pogrešali ga bomo v vrstah naše borbeve organizacije kakor tudi zlasti družina, trije sinovi in žena. Ostal nam bo v trajnem spominu.

Ana Vajt

Ana Vajt iz Vira pri Domžalah je v 80. letu umrla v bolnišnici po večletni bolezni. Vsa njena družina je znana, da je že leta 1941 požrtvovalno delala za osvoboditev. Mož so odgnali v Dachau, kjer so ga sežigali v zloglasnem krematoriju. Štirje otroci so bili pri partizanih. Ana je po vojni delala pri vseh družbenopolitičnih organizacijah. Prejela je dve odlikovanji in značko Rdečega križa. Na zadnji poti so jo zastopniki organizacij spremlili s tremi prapori. Pri odprtem grobu se je od Ane poslovila tovarišica Avbljeva.

NEPOZABNO SREČANJE

Občinska zveza DPM Ajdovščina je omogočila 46 pionirjem in 5 spremljevalcem udeležbo na zboru slovenskih pionirjev na Osankarici na Pohorju.

V petek dopoldne se je 11 otrok iz šole Vipava, 11 iz Cola, 11 iz Dobrave in 15 iz osnovne šole Ajdovščina s svojimi spremljevalci v lepo okrašenem avtobusu odpeljalo proti Slovenski Bistrici. Tja smo prispeli popoldne. Že med potjo smo občudovali prelepo Slovenijo in polni vtisov prispeli na cilj. Tu nas je čakalo presenečenje; bistriški pionirji so nas zares pri-

srčno sprejeli. Za trikratnim »hura« ajdovskim pionirjem je zadonel še trikratni »združeni« bistriških pionirjev. Predstavniki DPM iz Ajdovščine je v spomin na to srečanje izročil gostiteljem grafiko »Le v boj tlačana«, delo zelo nadarjenega učenca Kovača iz osnovne šole Ajdovščina. Nato so mladi gostitelji sprejeli svoje goste. Boječ, negotov pristop, stisk roke, pogled v obraz in še izrečeno ime — in že je bilo sklenjeno prijateljstvo, ki ne bo dolgo pozabljeno.

Večer smo spremljevalci preživeli med učitelji bistriške šole. S svojo navzočnostjo so to tovariško srečanje počastili tudi predsednik občinske skupščine Slovenska Bistrica in druge osebnosti.

POIZVEDBA

Tovariš SIBONI MICHELE-MISO, rojen 13. 9. 1919, bivajoč v Cerviji (Italija) je med okupacijo kot italijanski vojak služil v Ljubljani.

Po svoji izjavi in izjavah prič je sodeloval z našimi organizacijami odpora. Kot šofer vojaškega kamiona jim je dovažal orožje in municijo.

Ker bi rad v Italiji uredil svoj status borca, prosi tovariša na sliki, člana nekega sabotažnega voda, naj pošlje svojo fotografijo na IV-15.

Fotografija je bila posneta spomladi 1943. V ozadju je viadukt v Borovnici.

Naslednjega dne smo se odpeljali na Osankarico, k spomeniku pri Treh žeblih, kjer je izkruval slavi Pohorski bataljon. Že gozd s svojo tihoto je prijetno vplival na vse navzoče. Ko pa so učenci iz Slovenske Bistrice izvajali še svoj recital, ko je zvok trobente klical »na juriš« in so okrog nas zaropotali rafali mitraljezov, je skoraj 5.000 pionirjev in drugih prisotnih onemelo. Prav vsi so se povrnila za 30 let nazaj in nemo podoživljali poslednje trenutke 69 junakov Pohorskega bataljona.

Molče smo se poslovili od tega kraja in se napotili v dobro uro oddaljeni Kot.

Prisostvovali smo veselemu delu srečanja pionirjev vse Slovenije; med njimi pa so bili tudi pionirji iz drugih republik in pokrajin.

Pozno popoldne so nas avtobusi odpeljali nazaj na naše domove. Del nas pa je ostal na Osankarici, del pri naših gostiteljih. Radi bi se jim zahvalili za vse, kar so za nas storili: HVALA VAM, SREČANJA Z VAMI IN S POHORSKIM BATALJONOM NE BOMO KMALU POZABILI!

OBCINSKA ZVEZA PRIJATELJEV MLADINE AJDOVŠČINA

pravna posvetovalnica

NOVA ODMERA POKOJNINE

L. A., Črna

Vprašanje: Pišete, da ste bili upokojeni s 1. 12. 1968. Takrat pa vam pokojnina ni bila odmerjena po petletnem poprečju osebnega dohodka, temveč po poprečju zadnjih dveh let s 5 odstotnim poviškom. To pa zaradi tega, ker ste imeli manjšo plačo, znesek osnove za pokojnino pa je presegal plačo zadnjih dveh let. Tako ste bili dvakrat prikrajšani. V našem časopisu pa ste 1. III. brali obvestilo, da upokojenci lahko zahtevajo novo odmero pokojnine, če jim je bila pokojnina odmerjena na podlagi dveletnega poprečja. Ker ste zaradi tega članka v dvomih, prosite za točno pojasnilo, ali obstoji možnost nove odmere pokojnine po petletnem poprečju.

Odgovor: Obvestilo v našem časopisu je bilo pravilno, ker taka možnost ponovne odmere pokojnine po petletnem poprečju obstoji. Člen 341 statuta skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja SRS določa v drugem odstavku takole: Upokojenec, ki se mu je pri odmeri pokojnine upoštevalo za izračun pokojninske osnove namesto petletnega poprečja osebnih dohodkov poprečje osebnih dohodkov iz zadnjih dveh let, povečano za 5 odstotkov, lahko zahteva, da se mu pokojnina odmeri po petletnem poprečju osebnih dohodkov.

To torej pomeni, da lahko pri zavodu za socialno zavarovanje zaprosite za novo odmero pokojnine. Pri tem pa vas opozarjamo na 3. odstavek istega člena. Ta pravi, da gre upokojencem, ki zahtevajo novo

odmero pokojnine do 30. 6. 1973 nova pokojnina od 1. I. 1973, drugim pa od prvega dne naslednjega meseca po vloženih zahtevih. Svetujemo torej, da pohitite z zahtevkom.

PRAVICA DO UPOKOJITVE IN POVEČANJE POKOJNINSKE DOBE

M. B., Maribor

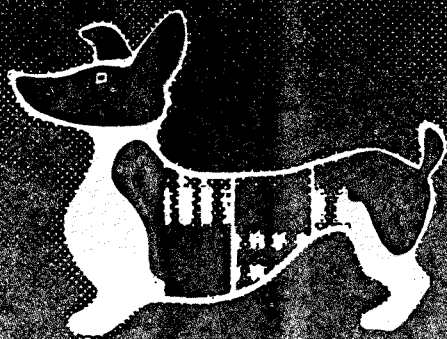
Vprašanje: Pišete, da imate 33 let pokojninske dobe, stari pa ste 55 let. Dvojno štetje imate priznано od 11. 10. 1943. Zato sprašujete, ali izpolnjujete pogoje za predčasno oz. starostno upokojitve. Zanima vas, kako je s povečanjem pokojninske dobe (12 mesecev dela za 15 mesecev zavarovanja). Ste namreč invalid III. stopnje, delate pa poln delovni čas.

Odgovor: Do konca letošnjega leta je še možna predčasna upokojitve. Zanj pa se zahteva (za moške), da ima zavarovanec najmanj 55 let starosti in da je izpolnil 35 let pokojninske dobe. Ker vi teh pogojev ne izpolnjujete, nimate možnosti za predčasno upokojitve. Ker tudi niste borec pred 9. 9. 1943, za vas ne veljajo ugodnosti kot za druge borce NOV. Po splošnih pogojih pa tudi nimate možnosti za starostno upokojitve.

Povečanje pokojninske dobe gre zavarovancem, ki v Jugoslaviji najmanj pet let opravljajo delo poln delovni čas kot invalidi s telesno okvaro najmanj 70 odstotkov, kot vojaški vojni invalidi od 1. do 6. skupine, kot slepi, bolni za distrofijo ali kot civilne vojne žrtve z najmanj 70-odstotno telesno okvaro.

20-LETNICA GORENJA

ZVESTOBA ZA ZVESTOBO

1+1=3

GORENJE SLAVI LETOS 20-LETNICO OBSTOJA

To je 20 let naporov, odrekovanja, vztrajanja in hotenja, pričanja, da je izbrana prava pot.

GORENJE je danes nepogrešljiv sestavni del vašega doma, je pomemben del prostega časa, je nagrada moža ženi, staršev otrokom, je vaš spremenjen odnos do okolja in družbe in vaša nova vloga v njej.

GORENJE je vaš prijatelj, ki ste mu poklonili zvestobo v trenutku, ko ste kupili prvi, drugi, tretji ali več aparatov z vedno enakim znakom GORENJE. V jubilejnim letu GORENJE nagraduje vašo ZVESTOBO. Vsak kupec, ki ima vsaj enega od večjih aparatov GORENJA in bo v času od 1. maja do 31. julija 1973 kupil kateregakoli od 10 standardnih proizvodov GORENJE, dobi lepo darilo iz serije malih gospodinjskih aparatov in pripomočkov.

Enostavno povedano, če od danes pa do 31. julija 1973 kupite pralni stroj, zmrzovalnik, štedilnik, kuhinjo ali drug večji aparat GORENJE in ob nakupu zahtevate od prodajalca kupon (vpišite ime in priimek ter ostale podatke), prejmete darilo GORENJA: haybo ali 3-miks, sobno anteno, 3-mlin (električni stroj za mletje), kuhinjski element, tehniko ali mixal.

Tako GORENJE dvakrat nagraduje ZVESTOBO — s kvaliteto proizvodov in z lepimi nagradami.

GORENJE

Mati z otroki pri partizanih

Po vsem tem doživetju smo se odpeljale nazaj po isti poti, kot smo prišle. Že na poti proti domu se je slišalo za nami grmenje topov. Nemci so že prodirali proti Dolenski. Proti večeru se je pooblačilo in začel je rositi dež. Ko smo se pripeljale v Kočevje, je bila že trdna tema. Prespale smo v Kočevju. Drugi dan zjutraj smo se razšle peš vsaka na svoj dom.

Nekaj dni po kongresu SPZZ v Dobrniču so Nemci že zasedli Kočevje. Rajonci in drugi partizani so se morali umakniti iz mesta. Kmalu nato je bila prva nemška hajka po siromašnih kočevskih vaseh. Nemci so pretaknili vse hiše. Mene so ustražovali zaradi italijanskih vojaških predmetov, ki so jih našli v mojem skromnem prebivališču. Povedati moram, da smo šle po kapitulaciji Italije nekajkrat na cesto v gozd

Mara Rupena Osolnik kot politična delavka iz dni, ki jih opisuje Rezka Razdrih, ki jo tudi večkrat omenja.

Pekel. Tam so bili partizani razorožili Italijane. Porazena vojska je morala odložiti vse, kar je imela s seboj. Bilo je veliko orožja, obleke, hrane in raznih drugih potrebščin. Iz okoliške vasi je vse hitelo na cesto pobirat, kar je bilo uporabnega. Nekajkrat sem šla tudi jaz z otroki na cesto v Peko, da smo si nabrali nekaj obleke, nekaj odej, perila in raznih drobnih potrebščin, ki smo jih nujno potrebovali. Tam je bilo razmetano še polno orožja, bomb in pušk. Edo je planil, da bo pobral puško, pa sem mu ubranila in mu strogo zabicala, naj se ne dotika bomb in pušk. Zda so nekatere od teh reči prepoznali Nemci. Prestala sem veliko strahu. Zadnji Nemec, ki je ostal v moji sobi, se mi je vsiljeval in začel se je nespodobno obnašati proti meni. Ko sem poklicala otroke, ki so bili zunaj, mi je Nemec vse prevrgel, pobral nekaj stvari in jezno odšel za svojimi tovariši.

Nekaj kasneje, ko so Nemci zopet hajkali po teh naših vaseh, so si izbrali našo sobo za prenočišče. Mene in otroke so nagnali v sosednjo sobo k Debeljakovim. Tisto noč sploh nisem zatisnila očesa od strahu, da ne bi prišel k Nemcem moj mož ali pa Debeljakov fant. Navado sta imela večkrat priti pogledat domov, pa sem se bala, da ju bodo ujeli Nemci.

Po teh dogodkih je bil kmalu organiziran tečaj SPZZ v Kastelu nad Kolpo. Na ta tečaj so bile povabljene vse ženske, ki so bile delegatke na prvem kongresu SPZZ v Dobrniču, in še nekaj drugih. Ta tečaj je bil samo za ženske iz Kočevskega, vodila ga je in predavala tovarišica Mira Kraigherjeva, prva žena Borisa Kraigherja. Mira je imela lepe črne lase in črne oči. Predavala je o nastanku plave in bele garde, o mednarodnih odnosih, o narodni neenakopravnosti v bivši Jugoslaviji, o italijanskem in nemškem fašizmu ter o vlogi žensk v NOB. Tečaj sem končala s prav dobrim uspehom.

Pozno jeseni leta 1943 je v mraku neke blizu naše vasi začelo streljati, nato še in še. Slišali smo pokanje pušk in bomb. Vsi smo mislili, da so spet prišli Nemci. Ko so neki večer še huje pokale puške in bombe, je naš sosed Jurca, ki je bil šel že spat, hitro skočil iz postelje ter bos in v samih spodnjih hlačah zbežal v gozd proti Kolpi. Šele dolgo po tistem, ko je pokanje prenehalo, se je Jurca vrnil v vas, tresoč se od mraza. Mi drugi pa smo v velikem strahu pričakovali, kaj se bo zgodilo. In vsakokrat, ko je ob večerih pokalo, smo italijanske stvari in pe-

rilo poskrili po gozdu. Šele po osvoboditvi so mi otroci povedali, da so fantki iz te vasi, bilo jih je šest starih od devet do štirinajst let, hodili v neko dolino pri porušeni vasi Ferderb ter tam streljali in metali bombe. To orožje so fantki skrivaj nabrali ob kapitulaciji in razorožitvi Italijanov na cesti proti gozdu Peko, skrito pa so imeli med ruševinami v vasi Ferderb. Me matere še slutile nismo, kaj se dogaja. Šele po vojni je bil odkrit vzrok strahu, ki smo ga uživale ob večerih pred Nemci v Turkovi dragi.

Otroci so nam v tej vasi kar dobro zagodli, matere pa smo bile lahko zadovoljne, da so se te vojne igre mladih junakov končale brez vsakršne nesreče.

Po vdoru Nemcev v Kočevje so se rajonci umaknili v Banjo Loko. Rajon je bil nekaj časa tudi v Potoku blizu vasi Fara in Vas. Na neki konferenci SPZZ sem bila izvoljena za članico rajonskega odbora. Ne dolgo za tem sem bila vabljen na konferenco notranjsko-ribniškega okrožja, ki je imelo svoj sedež v Osilnici. Na tej konferenci so bile navzoče vse članice rajonskih odborov SPZZ iz vse Kočevske. Tukaj sem bila izvoljena za članico okrožnega odbora SPZZ.

POSTALA SEM PRAVA POLITIČNA DELAVKA

Po novih volitvah terenskega odbora Muha vas sem postala sekretarka terenskega odbora OF. Na sestankih smo obravnavali splošna vprašanja skupnega obdelovanja zemlje in se hkrati dogovarjali o pomoči, ki jo je bilo potrebno dati partizanom. Brali smo tudi radijske vesti in se seznanjali s političnimi dogodki tedanjega časa. Predsednik terenskega odbora OF je bil Franc Rus, doma iz Loškega Potoka. Pri opravljanju težkih nalog nam je pomagal tudi Janez Pirnat iz rajonskega odbora.

Odslej sem po ženski liniji delala po tamkajšnjih okoliških vasi. Hodila sem do Zage in do Bilpe in še naprej ob Kolpi. Večkrat sem šla tudi na Škrilj in Ograjo. Obiskovala sem tudi župnika na hribu v Zdihovem, ki je bil simpatizer NOB. Večkrat sem se srečala s tovarišico Marijo iz Koprivnika na Kočevskem. Marija je bila vdova, njen mož je padel pri partizanih. Koprivnik je bila lepa bela vasica na Kočevskem, ena redkih, ki jih Italijani niso požgali.

Leta 1944 je bil politični tečaj v Dragi. Vodila ga je Marija Jordanova. Predavala je o splošnih političnih vprašanjih in zunanjih politiki. Pot v Drago je bila zelo naporena. Nekaj tovarišic se je sešlo pri meni v Turkovi dragi. Od tam nas je vodila pot navzdol do Kolpe in nato naprej proti Grčaricam do požganega in razdejanega Borovca. Tam se je začel gozd, skozi katerega smo hodili šest ur. Šele potem smo prišli v vas Drago pri Čabru, kjer je bil tečaj. Otroci so si ta čas doma sami kuhali krompir.

Nekoliko pozneje je bila konferenca vseh kočevskih aktivistov v Osilnici. Na tej konferenci je govorila Lidija Šentjura. Govorila je o splošnih političnih vprašanjih ter prepričljivo prikazala uspehe NOB in Rdeče armade. Poudarila je, da se moramo hladno zadržati nasproti Angležem, če bi hoteli zasesti naše kraje. Iz te konference smo odšle politično pripravljene, polne lepih vtisov in spoznanj. Tiste čase je bil moj štirinajstletni sin Edo kurir na postaji TV-13, ki se je zadrževala nedaleč od Turkove drage.

(Konec prihodnjic)

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likožarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIS«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

REŠITEV KRIŽANKE ŠT. 65

VODORAVNO: Stratus, trevira, rotator, Beti, oka, Melina, MG, Paega, IT, Erna, Ioff, te, lesbos, diolen, istost, ST, arlja, stokanje, sik, PA, A N, Diana, Savat, TI, rja, I T, Edi, koš, ker, I, ol, colarica, kombinža, Smirna, Cvetka, paket, yk, Aloa, Asen, avla, KN, L V, antron, bikini, TNT, Izola, elita, Caron, rima.

Knjižne nagrade prejmejo: OGRINC Ignacij, Ig 99, p. 61292 Ig pri Ljubljani, knjigo »VELIKI PETEK«; POSAVEC Marjta, Partizanska 22, p. 69250 Gor. Radgona, knjigo »JEZDEC BREZ KONJA« in VENTURINI Simona, Moše Pijade 12-1, p. 62000 Maribor, pa prejme »RDECI SIGNALI«.

Založba »Borec« iz Ljubljane bo knjige razposlala nagrajencem po pošti. Uprava

KEMIČNA INDUSTRIJA MEDVODE

DONIT
TELEFON: 71 106 TELEX: 31 365

tehnični laminati • elektroin
stalacijski vozli in razdelilne
omarice • tesnit • tesnila •
filtri • lepila • smole • ma
še za stiskanje • odpreski
• žične in plastične mreže

PRODAJNI SERVIS

modna hiša

LJUBLJANA

Za zastopnike močnejšega spola ima MODNA HIŠA v prodaji zelo veliko izbiro moških polletnih srajc. Izbirali boste lahko med klasično in modno krojenimi modeli, med enobarvnimi in modno deseniranimi z dolgimi ali kratkimi rokavi. Asortiment srajc v MODNI HIŠI je bogat, cene pa primerne za vsak žep.

LJUBLJANA,
CESTA NA VRHOVCE 2

VAM NUDIJO

modularni blok
stropnik monta — višine 12 cm
in 16 cm

pregradni blok — debeline 12 cm
v »INDUSTRIJSKI PRODAJALNI« je na razpolago ves ostali gradbeni material (apno, cementni strešnik, salonit, elementi za dimnik itd.)

Kličite telefonsko št. 61-965
ali 61-805

TAKOJSNJA DOBAVA
SOLIDNE CENE

novi stanovanjski pohištveni uni program
v novo odprtem salonu stol interier na duplici pri kamniku

Popotni zapis s Pečin

Sentviškogorska planota je bila važno partizansko oporišče ob sotočju Idrije in Bače. Prvi tolminski partizani so v tamkajšnje gozdove prišli že spomladi leta 1942, potem pa so se s presledki zadrževali tam do konca vojne. Posebno zanimivi so ti kraji po tem, ker so se na Sentviško goro prebale enote 9. korpusa, ki so jih bili Nemci med zadnjo ofenzivo na Primorskem obkolili na Vojškem. Tu so si odpobile in opomogle ter s padali dobile strelivo in eksploziv. Tako so bile sposobne izvesti pohod za osvoboditev Trsta in Gorice. Ima pa Sentviškogorska planota že tudi od prej bogato revolucionarno izročilo. V letih pod italijansko zasedbo so tu delovale trojke Regentovih komunistov, ki so opravile važno propagandno in buditeljsko delo. Čeprav je v letih pred 2. svetovno vojno delo teh trojk zamrlo, ker so ostale brez zvez z vodstvom, se je osvobodilno gibanje oprlo prav nanje. Med temi, že skoraj pozabljenimi komunisti je gibanje našlo spretne in zveste aktiviste.

Na Sentviško goro prideš iz Slapa pri Idriji. Cesta je precej strma, ozka in grda. Prav te dni jo na zgornjih odsekih širijo, izravnavajo ovinke in popravljajo. Ti kraji in ljudje to zaslužijo, pa tudi za turiste je pokrajina zelo zanimiva. Tokrat nekaj zanimivosti z zahodnega dela planote, s Pečin!

Na Pečinah imajo kulturni dom, kjer domuje tamkajšnja šola. Pred domom je spomenik padlim borcem, kjer je vpisanih 23 padlih partizanov domačinov. Pravzaprav spomenik združuje več spominskih plošč, zraven pa je tudi spominsko obeležje trem padlim kurirjem. Na njem piše: »Pri izvrševanju svojih nalog so dne 7. II. 1945 v borbi proti okupatorju padli Lipušček Janez, Kofol Ignac, Božič Gabriel«. Prijazen domačin mi je povedal, da so kurirje pričakali Nemci v zasedi na hribčku pod kozlcam in jih pokosili s strojnimi. Komandir kurirske postaje se je sicer rešil, a bil je ranjen od bombe in je potem zašel v drugo nemško zasedo, kjer so ga ujeli in nekje v Trstu ustrelili. Njegovega imena in priimka ne ve nihče.

Zelo zanimiva je tudi plošča iz črnega

NANOS VABI

Združenje borcev NOV Vipava prireja za Dan borca, dne 4. julija 1973, svojo tradicionalno proslavo na Nanosu pri Abramovih. Proslava se bo začela ob 10. uri z bogatim kulturnim programom. Sodelujejo tudi padalci letalskega centra iz Ajdovščine (odskočilo bo 25 padalcev, ki bodo prinesli venec za položitev na grobnico). Pri programu sodelujejo pripadniki JLA in predvojaške vzgoje, ki bodo uprizorili improviziran napad, pevski zbor iz Vipave in šolska mladina.

Na srečanje vljudno vabljeni borci in aktivisti NOV, mladina in ostali.

V primeru slabega vremena bo proslava v nedeljo, 8. julija ob isti uri.

Predsednik
DANILO KOMAC

PARTIZANSKIM VEZISTOM

Odbor sekcije vezistov NOV je poslal vabila za V. zbor v Kamniški Bistrici vsem svojim članom, katerih naslove ima. Zal pa je registrirano tudi precej članov z netočnimi, pomanjkljivimi in sploh z nepopolnimi podatki. Zato je v teku akcija, da se ta vrzel odpravi. Prav zbor v Kamniški Bistrici naj bi bil predlomnica za učinkovitejšo in hitrejšo izpolnitev vseh manjkajočih podatkov in za vključitev tistih partizanskih vezistov, ki še niso povezani z organizacijo.

Za partizanske veziste pa se smatrajo: radio-telegrafisti, telefonisti, linijaši, signalisti, radijski in telefonski tehniki, sodelavci na točki 99 d, organizatorji zvez, instruktorji na tečajih po šolah za veziste ter komandanti bataljonov, čet in vodov za zveze.

Kdor ni prejel vabila zaradi že omenjenega razloga, je prav tako iskreno vabljen na Zbor, ki bo v soboto, 23. junija v Kamniški Bistrici z otvoritvijo ob 11. uri dopoldne. Tam bodo poverjeniki posameznih regij vpisovali nove člane in dopolnjevali že obstoječe podatke za kartoteko. Zato so zaželeni tudi osebne fotografije vezistov, po možnosti še iz časov NOV.

Kdor pa se ne bi mogel udeležiti V. zbora, je prav tako naprošen, da se pismeno javi na naslov: Sekcija vezistov NOV — tov. Šetina Jože, Združeno podjetje za PTT promet 61000 Ljubljana, Cigaletova 15.

Ker bodo jeseni sestanki partizanskih vezistov na posameznih področjih Slovenije, bi bilo prav, da bi do takrat imeli vsaj točne naslove, če že ne popolnih podatkov za evidenco naših dosežanj in novih članov.

TAJNISTVO SEKCIJE VEZISTOV NOV

marmorja, ki šo jo prenesli s kraja, kjer so 10. decembra 1942 štiri partizani doživeli hudo nesrečo. Na plošči je zapisano, da sta tega dne tam padla Franc Bavec iz Šmarate in Alojz Platiše iz Poč pri Cerknem. Dogodek zasluži natančnejšo razlago.

Štiri partizani, od teh poznamo Franca Bavca, Alojza Platiša in Janeza Mlakarja, so bili izdani in iznenada napadeni na robu prepadne grape Starut. Ker okolice niso dobro poznali, sta Franc Bavec in Alojz Platiše skočila naravnost v prepad. Pri tem sta dobila tako hude poškodbe, da sta oba umrla. Več sreče je imel Janez Mlakar iz Nadleska pri Ložu, ki je bežal nekoliko bolj v levo. Tudi ta je zgrmel v globino kakšnih 30 metrov globoko, a se je le hudo potolkel. Našla ga je Antonija Laharnar s Pečin, ki je nesla v mlin na Slap. Bil je ves močer in krvav in še komaj živ.

Janez Mlakar ni vedel, koga kliče in prosi pomoči. Pozneje je povedal, da bi klical na pomoč tudi ženo od fašista. Imel pa je srečo, da je naletel na dobro in za vedno žensko, ki je že poprej videvala in podpirala partizane. Prosil jo je, naj mu iz mlina prinese kaj za preobleči. Ker pa je na Slapu kar mrgolelo Italijanov, se Antonija Laharnar ni upala vprašati za obleko, ampak je ranjenca spravila proti domu. Čeprav hudo potolčen, je ob pomoči dobrotne ženske dobil toliko volje, da se je sam privlekel na Oplenec. Z Antonijo sta se zgovorila, da bo šla ona naprej oprežat, če niso kje Italijani, v primeru nevarnosti pa mu bo dala znak s palico. Tako sta srečno prišla do varnega zatočišča. Antonija je potem Janezu presušila obleko in ga negovala, da si je opomogel in spet odšel v tolminski bataljon.

Kaj se je zgodilo s četrtim partizanom, nihče ne ve natančno. Nekateri vedo povedati, da se je sam ustrelil, čudno pa je, da sta na plošči zapisana samo dva. Zelo zanimivo bi bilo, če bi to lahko kdo pojasnil.

Vrnimo se še malo k Antoniji Laharnar, po domače Oplenčarki na Pečine! V začetku je bila povezana prek Alfonza Mraka in njegove žene, ki so ju proti koncu vojne ubili domobranci. Mraku je dajala hrano, od njega pa dobivala naloge in partizanski tisk. V poznejšem obdobju je bila posebno pridna pri organizaciji Slovenske protifašistične ženske zveze. Kakor mnogi naši ljudje, je tudi Antonija doživela mnoga strahovanja podivjane nemške soldateske. Nekoč so jo postavili pred puške, da so si izsilili žganja.

90-letnica iz Ivanjega sela

Dne 5. julija bo Marija Urbas — Malnarjeva mama iz Ivanjega sela pri Rakeku praznovala svoj 90. rojstni dan.

V svojem težkem življenju je vzgojila pet otrok. Najmlajši sin Franc je 2. junija 1942. padel kot partizan, star komaj 19 let. Težko jo je prizadela ta izguba, a ni klonila. Sina Janeza, ki je kot bivši policaj sodeloval z OF od vsega začetka, so zaprli in mučili in odpeljali v internacijo. Po italijanski kapitulaciji se je pridružil partizanom, od koder se je vrnil kot oficir ljudske milice. Leta 1946, ko je umrl za posledicami mučenja v okupatorjevih zaporih, je njeno srce drugič zakrvavelo. Ves ta čas pa je trepetala za tretjega sina Jožeta, ki je bil v ujetništvu in šest let ni vedela zanj, ali je živ, ali mrtev. Vojna ga je namreč zatekla na služenju vojaškega roka. Mati je pridno delala za NOB, zbirala in dajala hrano in drugo. Delala sta tudi sin Tone, ki je bil rahlega zdravja, in hčerka Tončka.

Telesno vsa izčrpana od prestanega trpljenja, umsko pa še vsa sveža in živahna, pripoveduje:

Marija Urbas s svojim prapravnukom

Nekdanji borec Tolminskega bataljona Janez Mlakar s svojo rešiteljico Antonijo Laharnar ob otvoritvi spomenika na Pečinah leta 1968.

Antonija Laharnar je 25. aprila letos dočakala 70 let. Oče ji je umrl kmalu po vojni, štiri leta za tistim pa še mati. Sama je zbolela na sruu in tako sta se prebijali s šest let mlajšo sestro Nežo do dandanašnjih dni. Od zemlje nista dobivali veliko, ker je je malo, le toliko, da lahko redita eno kravo. Pravita, da je še kar šlo. Toda zadnja štiri leta je Antonija hudo bolna, zadnjih sedem mesecev pa je stalno priklenjena na posteljo. Morala bi imeti boljšo, bolniško hrano, a sestra ji ne premoreta. Antonija dobiva 140 dinarjev mesečno socialne podpore, a to je za bolnika dosti premalo.

Svet okoli Šentviške gore je prepoln naravnih lepot in zanimivosti, skriva pa tudi mnoge nezaceljene rane in bolečine. Te morajo ganiti srce vsakomur, ki ga še nista pokvarila mestna brezčutnost in hlastanje za minljivimi užitki.

FRANCI STRLE

NEUCINKOVITA SO VSA DOSEDANJA PRIZADEVANJA, DA BI SI OHRANILI ZDRAVE ZOBE, trdi ameriški zobni zdravnik dr. H. Rosse. Večkratno umivanje zob na dan in razkuževanje z različnimi praški, s tekočinami, z zobnimi kremami itd. je po njegovem mnenju le izgubljanje časa. Dosedanje izkušnje kažejo, da zobne gnilebe ni mogoče preprečiti, če zob in ustne votline ne razkužujemo zares korenito, tako da bi uničevali popolnoma izredno številne bakterije. Zdravnik priporoča za čiščenje zob štrne sintetičnega, mehda najlonskega sukanca ... Veliko vprašanje pa je, ali se bo kdo ravnal po njegovem nasvetu — industrija zobnih krem in vod je premočna ...

ONESNAZENJE MORJA Z NAFTO BODO V PRIHODNJE LAZE PREPREČEVALI z izredno učinkovitim nadzorom iz zraka. V Franciji so izpopolnili odkrivanje naftnih madežev na morski gladini z novo vrsto instrumentov. Tako ugotavljajo celo iz daljave sto kilometrov, če kakšen tanker onesnaži z nafto morje. Dolej je nastala velikanska škoda z daljnosežnimi posledicami zaradi onesnaženja z nafto že skoraj vseh morij na svetu. Raziskovalci morskega življenja opozarjajo z največjo skrbjo, da naglo izumira morsko živalstvo, ker po gladini razlita nafta ne prepušča sončnih žarkov in se zato čedalje manj razvija plankton, morskih drobnoživk in najmanjših rastlinic, ki se z njimi hranijo manjše ribe. Tako je pretrgana prehranjevalna veriga morskega živalstva: Večje morske živali nimajo dovolj hrane, ker je čedalje manj manjših rib. Sicer pa nafta tudi neposredno zastruplja morsko živalstvo in zaradi nje se škodljivo spreminja sestava morske vode, da marsikje ni več dovolj kisika za življenje v morju, nekateri učenjaki so zelo črnogledi: napovedujejo, da bodo morja mrtva že čez kakšnih petdeset let, kar pa bo pogubno tudi za človeka samega.

dobro je, če veste

»LETECI KROŽNIKI« POSLEJ NE BODO LE PREDMET ŠAL. Zdaj se uresničuje, kar so nekateri že dolgo domnevali sprčo zmeraj znova se ponavljajočih govoric o »letečih krožnikih«, skrivnostnih, neugotovljenih letalih, ki jih znanstveniki in vojaške oblasti niso hoteli priznati. V Angliji so namreč izdelali model »letečega krožnika«, razmeroma majhnega diska, ki ima izredne letalske sposobnosti, tako da ima velike prednosti pred helikopterjem. Prav nič ne tajijo, da je te vrste letalo namenjeno za vojaško vohunstvo. »Leteči krožnik« vzleti navpično in lahko obvisi v zraku na višini nad 7000 m, to se pravi tako visoko, da ga z zemlje ni mogoče opaziti. Njegov polet je mogoče voditi z zemlje z radijskimi valovi. Seveda pa je mogoče z letala sprejemati po instrumentih vse podatke, ki jih letalo kot robot-vohun zbira nad »sovražnim« ozemljem. Že doslej so nekateri domnevali, da govorice o »letečih krožnikih« niso iz trte izvitice, marveč, da gre za nove vrste letal, ki jih utegne kakšna država uporabljati za vohunske namene. Zdaj se zdi ta domneva verjetnejša, ker so na letalski razstavi v Angliji pokazali resničen, tipljiv »leteči krožnik«, ki pa seveda velja kot najnovejši izum, ne pa morda posnetek pravičnih »letečih krožnikov«.

TUDI PARADIZNIK IZVIRA IZ AMERIKE kakor n. pr. krompir ali tobak. Paradiznik je sicer sorodnik krompirja. Dandanašnje vrste paradiznika se seveda zelo razlikujejo od svojega daljnega divjega prednika. Paradiznik se je razmnoževal hitro razširil v deželah s toplejšim podnebjem. Zanimivo je, da je bil paradiznik v osrednji Sloveniji, zlasti pa na Gorenjskem in Dolenjskem, še pred drugo svetovno vojno mnogo manj razširjen kot pa dandanes. Tudi kupovali ga niso mnogo v južnih krajih. Ljubljana in druga mesta so uvažala mnogo manj sočnega pridelka kot pa dandanes, ko ga pri nas pridelujejo skoraj na vsakem vrtu. — Kalorična vrednost paradiznika ni pomembna; znaša 22 kalorij na 100 g. Toda paradiznik cenimo predvsem zaradi njegove sočnosti in vitaminske vrednosti. Plod vsebuje mnogo za človeško zdravje koristnih snovi, ki so sicer telesu potrebne le v sledovih. Zastopana je cela vrsta vitaminov: C, A, B₁, B₂ in E.

Poguma mu ni manjkalo

Janeza Muršaka, kmeta iz Spodnje Voličine v lenarški občini, sem spoznal tedaj ko je kot delovni predsednik vodil redno konferenco občinske organizacije ZZB NOV v Lenartu. Že pred tem pa so mi povedali, da je Janez eden tistih mož, ki so v teh krajih prvi prisluhnili klicu upora. Kot bi slutil, da bo ljudstvo potrebovalo orožje, je ob razpadu stare Jugoslavije skril v kleti kar dva mitraljeza, več kot 10.000 nabojev, nekaj ročnih bomb, oskrbel pa si je tudi revolver. Vse to orožje je skoraj dve leti celo pred domačimi skrbno prikrival ter ga negoval do tistega dne, ko so aprila 1943 ponj prišli borci Koroškega bataljona. V Spodnjo Voličino jih je pripeljal partizan Srečko Rojs, ki je tedaj svoj študij obesil na klin ter celo z Dunaja, kjer je študiral, odšel k partizanom. Žal svobode ni dočkal.

Nekdanji partizani Janeza Muršaka poznajo pod imenom Mato. Sicer pa bo bolje, če nam o svojih vojnih doživetjih pripoveduje sam.

»Že prve dni okupacije, junija meseca 1941, se se pri meni sestali Srečko Rojs, Edo Zorko, Slavko Čuček, Ela Kristl. Tedaj smo se pomenili predvsem o tem, da je treba zbirati orožje ter iskati zanesljive ljudi, s katerimi bo mogoče sodelovati, zlasti pa se nanje zanesti. S temi ljudmi ter še nekaterimi smo se od časa do časa sestajali, največ posamično ter se pogovarjali o političnem položaju in našem podtalnem delu. Srečko Rojs je kmalu odšel k partizanom na Koroško. Neke noči spomladi leta 1943 je pripeljal na moj dom tri soborce. Spominjam se, da so bili: eden Trbovelčan po imenu Slavc ter po en Korošec in Savinjec. Njihovih imen se več ne spominjam. Odnegli so moj tako skrbno čuvani zaklad iz kleti. Ko sem se poslavljaj od orožja, sem narečil, naj dobro streljajo po sovražniku. Imel pa sem še tudi prav posebno željo. Hotel sem slišati, kako tista dva mitraljeza pojeta, še posebej pa sem s tem želel opozoriti okupatorja, da tudi v našem kraju dvigamo uporniki svoj glas. Partizani so namreč še tisto noč odšli nazaj na Pohorje in v nove akcije. Pred tem pa so obiskali še dva domačina ter ju posvarili, da se naj ne vdinjata sovražniku, kar je zaleglo. Eden izmed njiju je potem dokaj prizadevno delal za našo stvar.

Borci so ustregli moji želji in še tisto noč v Zgornji Voličini pripravili presenečenim Nemcem drdrajoc koncert, ki je močno odjeknil v temno in gluho noč. Nemci so takoj naslednje jutro pridrveli v Voličino. Na hitro so sklicali vse prebivalstvo in zahtevali od nas tistega, ki je ponoči rožljaj z orožjem. Landrat Bauer iz Ptuja se je med grožnjami kar penil od jeze ter zagrozil, da bodo tisti, ki delajo nemir in pomagajo banditom, vsi javno obeseni sredi našega trga. Svoje grožnje

Janez Muršak-Mato iz Sp. Voličine pri Lenartu

Bauer po zaslugi zavednih ljudi ni mogel uresničiti, čeprav je v ta namen vpregel mnogo domačih izdajalcev. Prišli so celo raztrganci, ki so se izdajali za jugoslovansko vojsko ter nas ustrašovali in se trudili, da bi izsledili kakšnega »bandita«, kar pa jim ni uspelo. Bili so tudi pri nas, a niso nič odkrili.

Se tisto jesen so partizani spet prišli v naše kraje. Tokrat z namenom, da naberejo novih borcev za svobodo zlasti tiste, ki so bili poprej v nemški vojski. Med prvimi so tako odšli k partizanom Franc Letnik, Ernest Golob, Alfred Pirher. Pred temi pa je odšel k partizanom Maks Peklar, in to kar z mitraljezom, ki ga je imel doma sredi Lenarta skritega. Tedaj sem dobil nalogo, da kar sam mobiliziram vsakega, ki bom zanj izvedel, da je prišel na dopust iz nemške vojske. Četudi je bila ta naloga nevarna in težavna, saj je bilo treba vsakega čimprej spraviti v partizanske enote na Pohorje, sem nekaj takšnih fantov le nabral, in to: Stanka Koglerja, dva brata Toplaka ter Zelenika iz Jurovskega dola. Ena izmed njihovih žena je prišla pozneje k meni ter mi povedala, da Nemci hočejo na vsak način imeti ime tistega, ki je prišel po njegova moža. Komaj sem jo uspel prepričati, naj jim tega ne pove. Vseeno pa sem bil vedno na trnju, kdaj me bo gestapo aretirjal. Nekega dne sem odšel z Zalaznikom in Letnikom na Kozjak, kjer smo pripravljali zveze za varno pot novincev, ki so odhajali v gozdove, da se bojujejo zoper zakletega sovražnika.

Pozneje so potrebe pokazale, da je treba tudi v teh krajih pripraviti kakšno partizansko zavetišče, kamor se bodo v primeru nevarnosti zatekli partizani, ki so tu delovali kot terenci. Zato smo zgradili kar dve zemljanki, in sicer prvo v gozdovih pri Vurbergu, drugo pa kar v gozdovih pri Hratovcu, nedaleč od Lenarta. Za obe zemljanki sem s konjsko vprego zvozil potrebne deske. Pri Francu Smrdelju pa smo zgradili celo majhno partizansko bolnišnico. Tu se je dalj časa zdravil neki Ivanjčič z ilegalnim imenom Boris iz Ljutomerja, ki je imel zdrobljeno nogo v gležnju.

Tovariša Muršaka sem vprašal še o nenavadnih dogodkih in doživetjih.

»Takšnih dogodkov je bilo več.« pozvame nekdanji partizan Mato. »Neke noči sta se mimo sosedja Šalamuna vračala proti svojemu domu dva zidarja, ki sta za šalo hotela Šalamuna malce prestrašiti. Potrkala sta na okno. Na vprašanje, kdo je zunaj in kaj želi, sta dejala: 'Partizanska vojska.' Gospodar jima ni hotel odpreti, pa sta pot nadaljevala. Kmalu nato pa sta sama zares naletela na partizansko vojsko, ki ju je ustavila. Na povelje sta se morala uleči, in ko je straža dobila nadaljnja navodila, sta se morala vrniti ter o tem strogo molčati. Res sta bila o vsem tiho do osvoboditve. To sta bila, Rudi Mlinarič in Janez Pohanec. Oba še živita ter se spominjata tega dogodka, ko sta se izdajala za partizane, a že naslednji trenutek sta postala partizanska ujetnika. Seveda ne v pravem pomenu besede.«

Naj povemo še nič kaj razveseljivo in kruto resnico. Nemci so jeseni leta 1944 v Mariboru zaprli njegovega 63 let starega očeta, ga zasiljevali in mučili. Potom nekega Štuheca, pa je poslal domov sporočilo: »Nič jim nisem izdal...« Nemci so potem očeta poslali v zloglasno taborišče Dachau, kjer je 14 dni po svojem prihodu zaradi posledic mučenja umrl.

Muršak je moral v ilegalo. Domov je prihajal na skrivaj pod imenom Miha in njegovi otroci so ga tudi tako klicali. Tako je bilo do konca vojne. Kmalu po osvoboditvi ga je ljudska oblast nameravala poslati na šolanje, kar pa je odklonil zaradi tega, ker je preveč navezan na zemljo, ki jo tudi še danes skrbno in z ljubeznijo obdeluje. Kljub obilici dela pa še vedno najde čas za delo v raznih organizacijah in društvih.

FRANJO HOVNIK

PIONIRSKI ODRED GORJANSKEGA BATALJONA NA OSNOVNI SOLI GRM PRI NOVM MESTU

BRSTENJE NA PLODNI ZEMLJI

Vse skupaj je zelo preprosto; sežemo si v roke, za prijazno besedo skrijemo rahel nemir in si želimo, da bi z besedami ne prišli v zagato. Nič zato, če v prvem trenutku pozabimo na kopico zdržanih imen: Brigita, Janja, Lilijana, Božena, Marjan... Tudi ne bi imelo nikakršnega pomena, če bi tako naštevati vseh devetsto učencev iz osnovne šole GRM v Novem mestu. Ob takih srečanjih je najpomembnejša mladost, delo tistih, ki brstijo na plodni zemlji. Vsaka zemlja pa žal ni plodna. Lepo je živeti sredi ljudi, ki vedo, da mladost sama po sebi ne pomeni veliko. Včasih je kakor slikovit mlin brez kaplje vode. Večina med nami prav dobro ve, kaj vse potrebuje mlad človek. Morda bi lahko začeli z ljubeznijo tistih, ki učijo mlade abecedo življenja. Radi imamo vse, ki nas imajo radi! Tudi preprosta misel lahko veliko pove. Lepo je biti samostojen in imenitno je imeti ideal. Najhuje je, če ne veš, v katero smer bi začrtal svojo pot. Pravijo, da je najhuje biti sam. Solze ti privrejo v oči, ko opaziš na vogalu dolge ulice zapuščenega otroka. Pomisliš, da je morda prišel iz šole, odložil šolsko torbo pred zakljenjenimi vrati pustega stanovanja, stopil na ulico — kjer čaka, da se bosta proti večeru vrnila mati in oče. Zakaj se ne vrne v šolo, med prijatelje, v svet svojih skritih želja? Šola je resno in odgovorno delo, ampak šola je tudi odkrivanje velikih in malih skrivnosti. V njej je mogoče odkriti celo samega sebe!

Zapletene besede. Vsa sreča, da mojih misli ne slišijo učenci, ki so se zbrali okoli majhne mize. In vendar sem prepričan, da bi me razumeli. V njihovi šoli je kakor v pionirski komuni. Lahko bi rekli, da imajo srečo in morali bi želeli, da bi imeli tako srečo vsi otroci, ne le pri nas, pač pa povsod na svetu.

Šola ni stara več kot dve leti. Povem vam, da je res imenitna. Se malo se ne čudim vsem Petrom, Janezom, Marjancam..., da so tako zelo ponosni na svoj drugi dom. Imenitno šolsko stavbo z modernimi učilnicami, primerno opremljenimi kabinetmi, telovadnico in dvorano za prireditve, prekrasnim plavalnim bazenom, tuši, lično jedilnico, obkroža prijetno urejeno šolsko igrišče. Stavba spominja na letoviški objekt za najbolj razvajene goste.

Glej ga no, se boste jezili. Hvali šolo, kot bi bila njegova in bi jo kanil prodati. Nič pa ne pove, ali so tisti, ki jim je bil ta prekrasni objekt izročen, opravičili z delom velika denarna sredstva, ki so za take reči potrebna. Naše šole so stare, odpada omet, brez telovadnice smo; ne v bazenu, pač pa v potoku se lahko kopamo. Imamo pa pionirsko organizacijo, ki je v ponos našemu kraju. Tudi z našim znanjem nas ni mogoče poslati v koš!

Prav to sem vam hotel povedati, da imajo na osnovni šoli Grm v Novem mestu pionirski odred GORJANSKEGA BATALJONA — pionirsko organizacijo z zelo razvejano dejavnostjo. Ta organizacija je svoje delo razdelila na osem komisij in če bi hotel opisati delo vseh, bi moral lep čas sedeti pred to pisarijo. Na šoli je osemindeset različnih izvenšolskih dejavnosti. Gotovo, si tega ne bi mogli privoščiti, če bi ne imeli enotemskega pouka. V popoldanskem času so vse učilnice na voljo za prostovoljne dejavnosti, delo v krožkih, pionirsko organizacijo in za učence, ki so vključeni v podaljšano bivanje. Uprava šole

le zelo sledi željam učencev in jih tudi upošteva v delovnem načrtu šole. Toda tudi pri prostovoljnih dejavnostih so pomembna mnenja prosvetnih delavcev — učiteljev, ki poznajo učence in jih lahko usmerjajo v določene dejavnosti. Po možnosti jih želijo vključiti v učno-vzgojni proces tako, da razvijajo posebne talente.

Največjo pozornost na šoli posvečajo poleg pridobivanja znanja samoupravi učencev, ki je zakoreninjena v pionirskem šolskem odboru, v pionirskih razrednih skupnostih in prostovoljnih dejavnostih. Tako imajo učenci neposredni vpliv na celotno šolsko delo.

Osnovna šola in pionirski odred imata tesne stike s sedanjim odborom in še živimi borci Gorjanskega bataljona. Sodelujejo na številnih praznikih, pohodih, srečanjih z borci... Tudi v svojih dejavnostih posvečajo posebno pozornost tistim oblikam dela, prek katerih naj bi učenci kar najbolj spoznali zgodovino našega narodnoosvobodilnega boja in zgodovino naših narodov. V tej zvezi je zanimivo, da so pred otvoritvijo šole dolgo razmišljali, kakšno ime naj bi nosil njihov »hram učenosti«. Želeli so izbrati katero od imen zaslužnih borcev NOV iz novomeške okolice. Mnogo predlogov je bilo in vsak po svoje je bil utemeljen. Ker ni prišlo do končne odločitve, so sklenili, da se bo šola začasno imenovala: osnovna šola GRM. In to spet ni najvažnejše. Sploh pa — morali bi govoriti učenci, tisti, ki delajo v recitatorskih, likovnih, matematičnih, literarnih krožkih in še v celi vrsti drugih, ki jih v tem trenutku ni mogoče naštet. Resnih obrazov pripovedujejo o svojem delu, v njihovih besedah se prepleta tradicija s sedanjostjo in prihodnjim obdobjem. Brigita je navdušena športnica, študirala pa bi rada medicino. Govori o zborih šole. Na njih javno obravnavajo uspehe in neuspehe pri učenju. V razredih domuje posebna mapa: vanjo po vsaki učni uri vpišejo učitelji oceno, ki jo je razred zaslužil v znanju in učenju. Po določenem obdobju ocene seštejejo in rezultate objavijo na zborih šole. Najboljsemu razredu podelijo prehodno zastavico.

Janja pripoveduje o prijateljih iz Rusije, s katerimi si dopisuje njihov literarni-novinarski krožek. O šolskem glasilu MLADI OB KRKI bi tudi veljalo marsikaj zapisati pa o tem, da bo v teh dneh izšla posebna pesniška zbirka učencev.

Lilijana, propagandistka športnega društva, našteva uspehe: atletika, gimnastika... Pohvali sodelovanje s tovarno IMV v Novem mestu, ki jim pomaga pri urejanju šolskega igrišča, pri nabavi športne opreme...

Marjan je eden izmed pionirjev kurirjev. Ta sekcija je nastala lani zaradi potrebe po povezavi šole z družbenopolitičnimi organizacijami na terenu, zaradi obujanja tradicij NOV, Kurirji raznašajo po terenu pošto, učijo se streljanja, plavanja... Njihovi predstavniki so bili letos na Kozari, Osankarici, v Sentjerneju.

Ob vsem tem cvete in se razrašča mladost v znanje in moč, na katero se naša domovina lahko zanese. In učitelji so v tem primeru voda, ki vrti orjaško mlinjsko kolo... pogosto preskromni, nevsiljivi v našem družbenem dogajanju.

Fotografija in tekst: SILVO TERSEK

o mladih in za mlade

NAŠ UČITELJ

Med tistimi, ki so poleti leta 1941 spoznali stisko domovine in odšli v gozdove, je bil tudi mlad učitelj iz Aleksinca. Po končani vojni je prišel v Slovenijo kot mlad oficir, poln življenja in volje do dela. Osem let je ostal v vojaški uniformi in učil mlade fante vojaških veščin. Potem ga je zopet zvalila šola. Usedel se je za kateder ter učil in vzgajal mladi slovenski rod. Bil je Srb, a se je naš jezik naučil tako lepo govoriti, da ga je marsikateri Slovenec imel za Slovenca.

Spoznala sem ga, ko sem obiskovala še osnovno šolo. Rad je segal po mojih zvezkih, mi popravljal napake in me učil lepote slovenskega jezika.

Z ljubeznijo je opravljal plemenito delo vse do svojega prezgodnjega slovesa. Vojna je tudi njemu zapustila spomin: bolezen. Bila je pomlad, ko so

se njegove oči za vedno zaprle... Zadnjikrat smo se pred njegovim grobom zbrali vsi, ki smo ga imeli radi. Prišli so njegovi prijatelji, najbližji, pa tovariši — partizani in mladina. Spominjam se — sonce je sijalo na njegovo krsto in hudo nam je bilo. Vsako slovo je boleče naj bo takšno ali drugačno. Rdeči nageljni so prekrili svežo gomilo in godba je zaigrala žalostinko, tako milo in pretresljivo.

Ker o tem plemenitem človeku do slej še nisem zasledila besede, sem se ga ob prvi obletnici smrti spomnila jaz. Kar je za Slovence storil ta plemeniti človek, ne sme biti nikoli pozabljeno.

Radivoj Milošević-Rade je bilo njegovo ime.

SLAVKA MENARD

PADALCA

Dne 17. marca 1944 se je nedaleč od vasi Palčje visoko nad oblaki odigraval boj med nemškim in ameriškim letalom. Nenadoma je motor ameriškega letala odpovedal in letalo so objeli ognjeni zubli. Člani posadke so uporabili padala in si tako rešili življenje.

Bilo je tri dni zatem. Stari ata je proti večeru peljal gnoj na tako imenovano Siroko njivo. Ko je pripeljal voz do njive, sta iz grma stopila neznanca. Bila sta hudo bleda in očitno sestradana. Eden izmed njiju je vprašal starega ata, če je Nemec. Ne, partizan sem, je odgovoril stari ata. Vprašala sta ga tudi, če je to Titovo ozemlje. Potem sta mu z rokami nekako dopovedala, da že tri dni nista jedla. Takoj jih je odpeljal v vas. Stara mama jima je dala kruha, soseda pa jajca. V bližnji gostilni so jima postregli s piščico. Potem so ju aktivisti odpeljali v tri kilometre oddaljeno vas Jurišče. Od tam so nadaljevali pot na Mašun in potem na osvobodeno ozemlje v Belo krajino.

Drugi dan so Nemci izdali ukaz: »Tisti, ki je našel ameriške padalce, naj to nemudoma sporoči.« Če tega ne bo storil, ga bodo ubili in mu zažgali hišo, je bilo zapisano v ukazu. Stari ata je bil zaradi tega nekaj časa v hudih skrbeh, na srečo pa so v vasi živeli sami zavedni Slovenci.

MARTA ČESNIK

TV-15
za
mladino

PRVO MESTO

Področni mnogoboj za Gorenjsko je bil pred kratkim v Kranju. Organizator je bil odred Stražnih ognjev. Na mnogoboju smo sodelovali tudi medvedki in čebelice Selškega odreda.

Zbor vseh ekip je bil ob 8. uri pred Osnovno šolo Staneta Zagarja. Po zboru se je pričelo tekmovanje. Mlajše čebelice smo najprej tekmovale v lovu na lisico. Tu smo bile najboljše. Nato smo kurile ogenj. Pri postavljanju nismo bile najbolj pazljive in tudi ogenj ni bil najlepši. Nato smo tekmovale še v premagovanju ovir. Tu nam je šlo kar dobro. Najbolj smo se nasmejale, ko je morala čebelica iz steklenice z

dudko na vratu popiti malinovec. Ni in ni šlo, zakaj kje so že tisti časi, ko smo bili še dojenčki!

Ob 15. uri so razglasili izid.

Na kak poseben uspeh nismo računale, zato smo bile presenečene, ko smo slišale, da smo zasedle prvo mesto. Tudi starejše čebelice iz Selškega odreda so bile prve, fantje pa so zasedli tretje mesto. Ker smo postale področne prvakinje pri mlajših čebelicah, bomo lahko tekmovale tudi na republiškem mnogoboju.

MOJCA MESEC

kramljanje

Spoštovana tovarišica Milena!

Po dolgem času se vam spet oglašam in pošiljam prispevek za mladinsko stran »TV 15«. Nedolgo tega je minilo leto dni, odkar ni več med nami nekdanjega partizana in učitelja Radivoja Miloševića. Zato sem sklenila, da mu posvetim nekaj vrstic in se mu tako vsaj malo oddolžim za vse, kar je storil za slovensko mladino. Bil je Srb, ki je po vojni živel v Sloveniji. Najbolj draga mu je bila mladina in res ni čudno, da je opravljal poklic, ki ga je povezoval z njo. Lepo bi prosila, če prispevek objavite na naši strani — da bi med nami zopet oživel partizan Rade, ki smo mu mladi pomenili vse.

Dolgo časa je moje pero — vsaj za vas — ležalo nedotaknjeno na mizi. Od tistih dni, ko sem vam namenila zadnje pisemce, je minilo štiri leta... Veste, pisala sem bolj zase. Prispevke hranim in tako pridno prebiram, da jih znam že skoraj na pamet. Pa še vedno

jih pišem. Samo boječa sem tako, da jih nikomur ne pokažem. Tudi za ta prispevek sem komaj zbrala toliko poguma, da sem ga odposlala. No, v prihodnje se bom potrudila in se vam pogostje oglašala.

Ze vnaprej hvala za odgovor!

Slavka Menard
Velika Loka 8
61294 Višnja gora

Draga Slavka!

Minilo je dolga štiri leta, a vendar imam tvoj zadnji objavljeni prispevek neverjetno živo pred očmi. Je bil tisti o zapuščenem mlincu...? Kar imaš zapisano, pošlji na vpogled, in kar sodi na našo stran, bo slej kot prej tudi objavljeno.

Lepo pozdravljena!

MILENA

Štiriindvajset let je minilo od takrat, ko je preminil naš rojak Oton Zupančič. Stojimo ob njegovi rojstni hiši in proslavljamo spomin nanj. Kartica s podobo velikega pesnika pa je namenjena

V razstavnem paviljonu NOB v Tržicu so se letos predstavili učenci osnovne šole »Heroja Bračiča« z risbami in linorezi pod naslovom OTROKOV LIKOVNI IZRAZ O BOJU ZA PRAVICO IN SVOBODO. Akademski slikar Kamilo Legat je izbral iz kopice del učencev od 1. do 8. razreda devetindvajset najboljših. Likovniki nižjih razredov so po pripovedovanju odraslih poustvarili pomembnejše dogodke iz NOB: smrt Alojza Kebabeta, Jožeta Gregoriča, Matija Verdника, osmih partizanov pod Storžičem avgusta 1941, odhod Poljančev k partizanom in številne druge. Učenci 7. in 8. razredov pa so v linorezih upodobili kmečke upore in njihove voditelje.

RAVENSBRÜCK

Nekega zgodnjega jutra leta 1942 je močno potrkalo na moje okno. Zbudila sem se iz globokega sna in planila pokonci. Ob oknu sem zagledala polno nemških čelad. Po glavi so mi rojile misli: »Le kaj hočejo, saj nisem nikomur storila nič hudega?« A ni bilo časa za premišljevanje. Okovani škornji so čedalje močneje udarjali ob vrata. Morala sem odpreti. Kot divje pošasti so Nemci planili name, me pograbili in odpeljali.

Kmalu sem se znašla v zaprtem vagonu. Okoli mene je bilo polno ljudi, izmučenih, bledih, neprespanih in sestradanih. Nihče ni spregovoril, vsi so strmeli nekam v prazno, ko da so se že vdali v usodo. Nenadoma pa je neki osiveli mož zaklical: »Moramo zdržati! Kmalu bo lepše!« Lepše, lepše, lepše..., je odmevalo v naših srcih.

Vlak se je sunkoma ustavil. Odprli so vrata vagona in v oči nam je šinila svetloba. Morali smo na plano. »Morda bo sedaj boljše«, smo upali. A ni bilo. Pred nami je stala ograja iz bodeče žice. Zagledala sem napis »Ravensbrück«. Joj, koliko sem že slišala o tem imenu! Koliko ljudi je govorilo, da je tu doma smrt, in zdaj sem se tu znašla tudi sama.

Začelo se je strašno življenje. Ob štirih zjutraj smo vstajali. Morali smo se postaviti v vrsto in čakati čakati...

Potem na delo... Sključena in sestradana telesa so se sklanjala nad trdo, neusmiljeno zemljo. Kopali smo jarke, prevažali prst in jo zopet metali na kupe. Pot nam je curljal s čela in z vsem svojim bitjem smo si prigovarjali, da moramo vzdržati. Trdno smo verovali v tiste lepe čase, ki so pred nami in do katerih se moramo nekako pretolči. A včasih ni šlo Ne, telo je zahtevalo svoje. Brez hrane, brez pitne vode in ustreznega orodja za težaško delo je marsikdo omagal. K delu so nas priganjale gumijevke esesovk, kaj pogosto je švignil skozi zrak gumijast pas in se ovil okoli nedolžnega telesa. Stokanje, hropenje, jok, obup, groza... Na hrbtu pa so ostali rdeči prameni strnjene krvi.

Spominjam se, kako je počila puška. Vsi smo pogledali v tisto smer. Padel je mlad fant. Zajela nas je žalost, a to je bilo tudi vse. Nas, ljudi, polne idealov, so s pomočjo palic, zaščit in strelav spremenili skoraj v brezčutne ljudi. Vsak je bil srečen, da si je obdržal vsaj golo življenje. Da, ostalo nam je le golo življenje, edini naš zaklad. Zato smo ga čuvali in se borili zanj z nadčloveškim trdom.

Nad ustreljenega sina se je sklonila mati. Bila je Poljakinja. V svojem jeziku je prosila milosti. Nihče je ni slišal in nihče ji ni smel pomagati. Pokleknila je k sinovi glavi in poljubila njegove vranje črne lase. Tedaj je pristopil stražnik in starki ukazal, naj dela. Čeprav bi bila rada, ji materinska bolečina ni pustila, da bi se zavrnila. Mukoma je poskušala vstati, a je bilo že prepozno. Udarilo jo je leseno puškino kopito in ji zdrobilo glavo.

Mnogokateri si je z roko obrisal oči. Solze so prišle same od sebe. A nismo smeli počivati. Kopali smo in naše solze so padale na izsušena tla... Čeprav smo vsak dan gledali smrti v obraz, je v nas tlel up, tlela je želja po rešitvi.

Nekega jutra, ko nas je sonce prebudilo, smo se nemalo začudili. Nikjer ni bilo stražarjev, žična ograja je bila podrtja. Dan osvoboditve! Iz barak je zadonela pesem: ljudje vseh narodnosti so se združili v eni sami želji, da izgrade nov svet, svet brez nasilja in zatiranja.

Ko se je naše veselje nekoliko poglo, smo krenili vsak svojemu domu... Pripovedovala sem svojem, kako so ravnali z nami. Ne vem, nekateri mi najbrže niso verjeli. Vse skupaj se sliši kot grozna pravljica s srečnim koncem. Danes se tudi meni zde ti dogodki že daleč. A če se dobro zamislim, uvidim, koliko moči, dobre volje in poguma je bilo potrebno, da smo vse to prestali. A sedaj živimo, živimo in smo srečni. Rešili smo si življenje, a to nam zadostuje, da osrečujemo sebe, pa tudi druge.

TANJA ŠNUDERL
po pripovedovanju stare mame

vsem bralcem mladinske strani »TV 15«.

Lepo pozdravljeni!

Nataša Kajin
Podklanec 15
68344 Vinica pri Črnomlju

PO DELU ALI PO NOSU?

Delo je predvsem merilo, ne pa človek sam po sebi, koliko je kdo vreden, kaj je treba ceniti in spoštovati. Po delu, po knjigi, sestavku, politični dejavnosti, po dejanju gospodarstvenika, politika ali kulturnega delavca je treba presojati in soditi.

Na žalost pa se naša kritika pogosto giblje v okviru med izpadi, politikanstvom, idejno ravnodušnostjo in praznimi besedami — še zmeraj. Razprave zadnje mesece na področju kulture so kljub vsemu zapustile mučen vtis zaradi očitne razcepljenosti in osebne nestrpnosti, čeprav so si posamezniki še tako prizadevali, da bi znova uveljavili marksistično kritiko, premagali oportunizem in koritarske okuse.

Morali bi nenehno opozarjati — mnogo bolj kot to delamo zdaj — da ne bo mogoče pričakovati uspeha velikopoteznih akcij, prevzetih po Titovem pismu, če ne bomo pospeševali sposobnosti kritičnega presojanja.

Ni naključje, da je bilo na zadnji seji predsedstva ZKJ rečeno, da je treba pregnati strah pred odkrito besedo in dejanji, da bo tako mogoče zagotoviti uspešno kongresno dejavnost. Prav tako ne poudarjajo zaman, kako nevaren je nevtalizem, ki hromi navdušenje in polet kakšnega gibanja. Toda še hušja je hinavščina, če se kdo dela bojevitiga z besedami, se potuhnjeno prilagaja in grozi drugim. Ali je še treba opozarjati, kakšne bi bile posledice, če bi postalo najpomembnejše za ljudi to, da bi imeli kar najboljši nos za to, kako se bodo razvrstile sile in da bodo dovolj zgodaj našli brez vsake spotike še mesto zase?

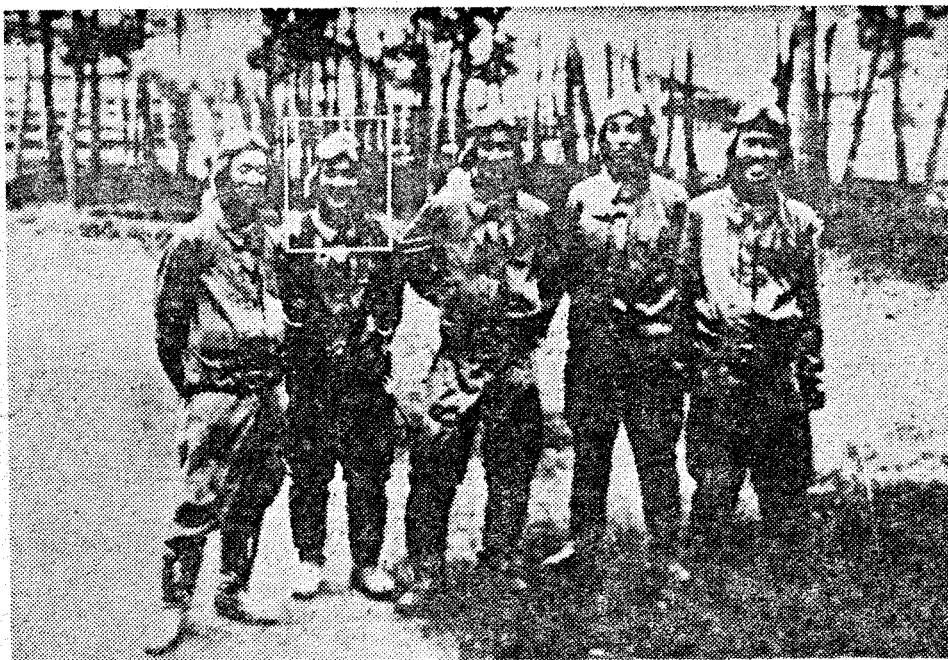
Politika, 10. VI. 1973

DIFERENCIACIJA: ČLOVEK IN PES

Suhoten bled fant ponuja po ljubljanskih kavarnah rože. Vesel je, če ga ne zapodiš od mize... Pred veliko restavracijo sem tudi videl fanta. Prekratek suk-njič, prekratek hlače. V rokah je držal dijaško torbo. Segel je po denarnici, preštel drobšč in odšel. Ni vstopil... Srečal sem znanca. Mudilo se mu je — v Trst. Nič posebnega, res. Toda v Trst je peljal svojega ljubljence k pasjemu fri-zerju. Revežu, psu, je vendar poleti vroče. Znanecu nisem nič pripomnil, ker sem srečal neko znancko, ki je prav tako pe-ljala svojega kužka k frizerju v Trst...

Doba je preobrazila ljudi na boljše, a nekaj jih je zaostalo. Živijo z utripom devalvacij, inflacij, revalvacij. Verjamem, da pri tem trpijo tudi njihovi kužki. Sam pa imam rajši fanta z rožami in dijača brez večerje. Jutri ne smeta, ne moreta biti več diferencirana.

Dnevnik, 12. VI. 1973

Skupina samomorilskih pilotov v šoli v Utsunomiiji avgusta 1944. Pisec dnevnika, Ryūji Nagatsuka, je drugi z leve.

Bil sem kamikaze

Ob 5.30 so motorji onemeli. Zavladala je tišina. Osemnajst samomorilskih pilotov je bilo zbranih ob dveh mizah, ki sta bili pokriti z belim blagom. Na njih je bilo osemnajst skodelic čaja in steklenica žganja saki. Poročnik Uehara je vsakemu od nas nalil žganja. Sledilo je slovo. Nobenih ceremonij ni bilo kot pred meseci, ko so se pojavljali najvišji oficirji. Tolikšnega izkazovanja časti je bilo konec. Morda zaradi tega, ker je bilo »posebnih napadov« že preveč? Zakaj pa ne? Kaj pa če nismo postali že vse preveč ceneno blago.

Poveljnik oporišča je spregovoril: »Nimam kaj pojasnjevati. Samo prosim vas, da častno umrete za domovino. Želim vam uspeha. Zdaj se obrnimo v smeri proti cesarskemu dvoru in se poklonimo.« Popili smo žganje in se priklonili skoraj do tal. Čudno, na cesarja se sploh nisem spomnil. Moje misli so bile drugod. Gledal sem plevel pod nogami. Mislim si: »Te rastline imajo pravico živeti, mene pa bo konec čez dve ali tri ure. Zakaj mora moje življenje veljati manj kot njihovo?«

Vrnil sem se v stvarnost, ko nas je poklical poročnik Takagui. Zbrali smo se okrog njega. Pomožno osebje je zapelo staro pesem, ki me je zelo ganila. Spet se je oglašil Takagui: »Pazite! Sovražnikove ladje so na 144° 20' vzhodne dolžine in 39' severne širine. Leteli bomo strnjeno s hitrostjo 250 do 300 km v višini 1500 metrov. Prva in druga skupina bosta preleteli ladje v drsečem letu, tretja pa v strmoglavem. V primeru potrebe bo vsak izmed vas lahko zbral svoj način letenja. Četudi bi vas napadli ameriški lovci, ne smete zapustiti skupine. Zdaj se za minuto v molku obrnite proti domačemu kraju, nato bomo pokadili poslednjo cigareto.«

Trudil sem se, da bi priklinal v spomin sliko svojih staršev in sester, pa je nisem mogel; bil sem preveč vznemirljen.

Ob 5.50 sem krenil k svojemu letalu. Ko-

raki so mi čudno odmevali. Zdelo se mi je mnogo večje. Odpeljalo me bo v smrt, neizogibno smrt: Začel sem teči, kdove zakaj. Počutil sem se lahkega. Saj res, tokrat sem odhajal brez padala. Pod letalom je visela dvestokilogramska bomba. Z eno nogo sem stopil na stopničko, z drugo sem obstal na tleh, na zemlji, ki me je nosila enaindvajset let. Mislim si: »Hvala ti, zemljica, hvala!« Vsako moje dejanje se je ponavljalo zadnjikrat v življenju.

Natanko ob šestih je Takagui odletel. Sledili smo mu drug za drugim. Združili smo se v formacijo in se usmerili proti severovzhodu. Tokrat nismo smeli pozdraviti tovarišev na zemlji z nagibanjem kril, ker smo imeli pretežak tovor. Naša letala so tehtala skupaj z njim do 2500 kilogramov. Leteli

Jana
sodoben ženski tednik

smo na višini sto metrov med razburkanim morjem in temnimi oblaki. S strahom sem se vprašal, če me bo hudo zbolelo v trenutku eksplozije. Pomiril sem se ob ugotovitvi, da to ne more trajati več kot desetinko sekunde. Leteli smo dalje. Vidljivost je bila zelo majhna. Ravnal sem se le po vodji skupine. Motor je pokašljeval in se stresal zaradi prevelike bombe. Še četrte ure in ne bom imel več goriva za povratek. Že zato sem moral leteti dalje in iskati sovražnikove ladje. Penasti valovi so zbužali grozljiv vtis. Prešinila me je misel, da moram umreti, medtem ko bodo drugi lahko še živeli.

Ura je bila sedem. Ozrl sem se k petemu letalu s podporočnikom Tanako. Zazdelo se mi je, da tudi on gleda vame, čeprav ne bi smel. Na kaj misliš, Tanaka?

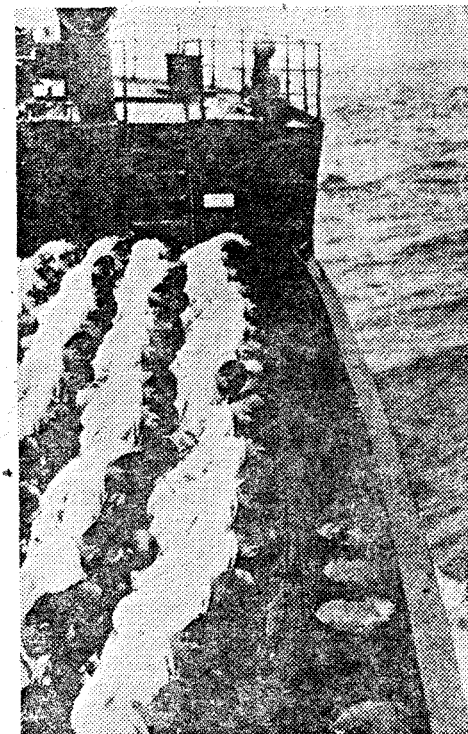
Ali bomo sposobni odkriti ameriške ladje? Lije kot iz škafa. Kaj bo sklenil vodja skupine? Ob 7.05 se mi je zazdelo, da bi me Takagui rad opozoril na ameriške lovce, ki naj bi bili za nami. Ozrl sem se nazaj, pa ni bilo videti ničesar. Radia nisem imel in poveljnikovih znakov tudi nisem razumel. Zavil je na levo. Bil sem ves iz sebe, saj smo imeli do sovražnika največ 300 kilometrov. Zakaj naj bi se vrnili?

Takagui je imel prav. Zaradi slabega vremena ne bi mogli izvesti operacije. Postajalo mi je žal, da ne bomo uresničili svojega namena. Odletel sem v trdnem prepričanju, da bom žrtvoval življenje za domovino. In zdaj se bomo vrnili. Kakšna sramota! Toda nad čustvi je prevladal razum. Letali pred menoj sta zavili za poveljnikom. Potegnili sem krmilo in jima sledil. Med oporiščem in izbranim ciljem je bilo 500 kilometrov razdalje, mi pa smo imeli goriva za 550 kilometrov. Čez nekaj minut bi bilo prepozno za povratek. Z bombo pod trupom ne bi mogel zasolino pristati. Poveljnik patrulje je gotovo okleval, preden se je odločil za vrnitev.

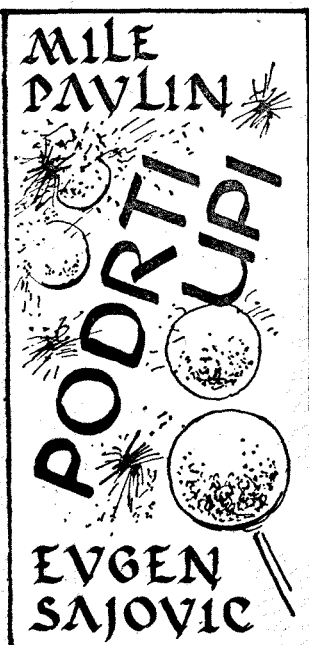
Ob 7.30 smo leteli nad temno zaveso oblakov, ki nam je preprečila, da bi opravili zadnji polet. Ali naj preklinjam ali naj se veselim? Brez pomena je bilo iskanje resnice v boju med čustvi in razumom. Začel sem misliti na pristanek, ki bo gotovo zelo težaven. Če priletim trdo, se utegne aktivirati bomba in moja žrtev bi bila brez koristi.

Ob 8.05 sem zagledal vzletno stezo. Skrajno previdno sem se spuščal in pristal. Ta previdnost se mi je zazdela prav smešna. Pristali so tudi tovariši. Dvanajst nas je bilo. Toda nadaljnjih šest ni bilo ne videti ne slišati. Poročnik Takagui je raportiral poveljniku oporišča. Pojasnil mu je: »Komandant, prosim vas, da nam oprostite. Zaradi slabega vremena nismo mogli odkriti cilja.

(Nadaljevanje sledi)

Japonski vojaki na neki bojni ladji med običajnim ritualom: poklon v smeri Tokia, cesarju na čast.

70.—

71.—

72.—

Zima je bila neverjetno huda, drv je bilo malo, vojašnica pa zanemarjena. Vodovoda ni bilo, ker so že zdavnaj vse cevi popokale. Morali so topiti sneg, da so imeli vodo za kuho in pitje. Umivali so se le redko, kadar so vodo z vedri nanosili iz reke. Pred tem so morali s sekiro izsekati v meter debel led luknjo, eden pa je moral ves čas s palico mešati po površini vode, ker je sproti zmrzovala. Po drva so morali izmenoma vsak drug dan v gozdove. Marsikomu so zmrznila ušesa, po prstih na rokah in nogah pa so imeli hude ozeblin.

Seveda so se v takšnih razmerah bolj malo učili. Tu di v učilnicah je bilo hudo mraz in so morali med poukom večkrat telovaditi, da so se ogreli. Pisali pa so lahko le z debelimi rokavicami na rokah. Pogosto so dobili tudi zmrznjen kruh, podoben gumi. Kaj kmalu so nekateri hudo zboleli zaradi mrzle hrane. Spomlad je dočakala polovica tistih, ki so bili uradno sposobni za letalce, bolnih. Janezka je zgrabilo tik pred pomladjo, ko se je ob sončnih dnevih živo srebro povzpelo od petintrideset stopinj mraza na kakih dvajset, kar je veljalo že za znosno.

Začelo se je z vročino, da ga je kar kuhalo. Končno so ga odpeljali v bolnišnico, kjer je bilo čisto in toplo. Čez nekaj dni se je zavedel. Počutil se je strahotno slabega. Počasi je začel tudi jesti, toda ves čas je še imel tisto najbolj nevarno vročino med 37 in 38 stopinjami. Nekega dne pa je pljunil kri. Skušal je to prikriti, toda pregledali so mu izpljunek in ga takoj odkrili, kaj mu je. Njegova bolezen se je ponovila. Zdaj je že vedel, da ga bodo iz šole odpustili in da nikoli ne bo letal visoko pod nebom.